

Հարգելի՛ ընթերցող,

Արցախի Երիտասարդ Գիտնականների և Մասնագետների Միավորման (ԱԵԳՄՄ) նախագիծ հանդիսացող **Արցախի Էլեկտրոնային Գրադարանի** կայքում տեղադրվում են Արցախի վերաբերյալ գիտավերլուծական, ճանաչողական և գեղարվեստական նյութեր՝ հայերեն, ռուսերեն և անգլերեն լեզուներով: Նյութերը կարող եք ներբեռնել ԱՆՎՃԱՐ:

Էլեկտրոնային գրադարանի նյութերն այլ կայքերում տեղադրելու համար պետք է ստանալ ԱԵԳՄՄ-ի թույլտվությունը և նշել անհրաժեշտ տվյալները:

Շնորհակալություն ենք հայտնում բոլոր հեղինակներին և հրատարակիչներին՝ աշխատանքների էլեկտրոնային տարբերակները կայքում տեղադրելու թույլտվության համար:

Уважаемый читатель!

На сайте **Электронной библиотеки Арцаха**, являющейся проектом **Объединения Молодых Учёных и Специалистов Арцаха (ОМУСА)**, размещаются научно-аналитические, познавательные и художественные материалы об Арцахе на армянском, русском и английском языках. Материалы можете скачать БЕСПЛАТНО.

Для того, чтобы размещать любой материал Электронной библиотеки на другом сайте, вы должны сначала получить разрешение ОМУСА и указать необходимые данные.

Мы благодарим всех авторов и издателей за разрешение размещать электронные версии своих работ на этом сайте.

Dear reader,

The Union of Young Scientists and Specialists of Artsakh (UYSSA) presents its project - **Artsakh E-Library** website, where you can find and download for FREE scientific and research, cognitive and literary materials on Artsakh in Armenian, Russian and English languages.

If re-using any material from our site you have first to get the UYSSA approval and specify the required data.

We thank all the authors and publishers for giving permission to place the electronic versions of their works on this website.

Մեր տվյալները – Наши контакты - Our contacts

Site: <http://artsakhib.am/>

E-mail: info@artsakhib.am

Facebook: <https://www.facebook.com/www.artsakhib.am/>

ВКонтакте: <https://vk.com/artsakhelibrary>

Twitter: <https://twitter.com/ArtsakhELibrary>

ՊԱՐԳԵՎ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

**ՀԱՅԵՐԸ
ԵՎ**

ՎԱԽՃԱՆԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

ՊԱՐԳԵՎ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

ՀԱՅԵՐԸ
ԵՎ
ՎԱԽՃԱՆԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ստեփանակերտ 2015

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
S. S. ԳԱՐԵԳԻՆ Բ
ՎԵՀԱՓԱՌ ԵՒ ՍՐԲԱԶՆԱԳՈՅՆ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

ՀՐԱՄԱՆԱԻ
S. ՊԱՐԳԵԻԻ
ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ
ԱՌԱՋՆՈՐԴԻՆ ԱՐՅԱԽԱՅ

Տպագրվում է Տիար Ֆրունզիկ Գրիգորյանի մեկնատառությամբ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՌԱՋԱԲԱՆ 5

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ.....15

    ՀԱՄԱՌՈՏ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒ ՀԻՇԱՏԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ՍՈՒՐԲ
    ԳՐԻԳՈՐԻ ԵՎ ՆՐԱ ԱԹՈՈՐ ՀԱՋՈՐԴԱՆՆԵՐԻ ԱՆՈՒՆՆԵՐԻ 15

    ՇԱՆԹԱՀԱՐ ԼԵԳԵՈՆ.....16

    ԱՍՏՈՂ ԱՅՐ, ՍՈՒՐԲ ԵՎ ՃԳՆԱՎՈՐ ԿՐՈՆԱՎՈՐ ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ
    ԳԱՌՆԵՅՈՒ ՏԵՍԻԼՔԸ 17

    ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԳԱՌՆԵՅՈՒ ԱՅԼ ՏԵՍԻԼՔՆԵՐ 21

    ՋԱՏԿԻ ՃՇԳՐՏՈՒՄԸ 26

    ՀԱՅԵՐԸ ԵՎ ՔԱՂԿԵՐՈՆԻ ԺՈՂՈՎԸ 28

    ՍՈՒՐԲ ՍԱՀԱԿ ՊԱՐԹԵՎԻ ՏԵՍԻԼՔԸ 29

    ՍՈՒՐԲ ՍԱՀԱԿԻ ՏԵՍԻԼՔԻ ՄԵԿՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՍՏՈՂ ՀՐԵՇՏԱԿԻ
    ԿՈՂՄԻՅ, ՈՐ ՊԱՐՋՈՐԵՆ ՅՈՒՅՅ ՏՎԵՅ ԸՍՏ ՅՈՒՐԱՔԱՆՉՅՈՒՐ
    ԳԼԽԻ ԵՎ ԱՌԱՆՁԻՆ ՏՆԵՐԻ՝ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԼՅԱՆՔԻ ԵՎ
    ԱՇԽԱՐՀԻ ՎԵՐՋԻ ՄԱՍԻՆ 34

    ՊԱԽՍ ԱԹՈՍԱՅՈՒ ՄԱՐԳԱՐԵՈՒԹՅՈՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ
    ՓԼՈՒՋՄԱՆ ՄԱՍԻՆ 40

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ.....41

    ԵՐԿՈՒ ԽՈՍՔ 41

    ՍՈՒՐԲ ՆԵՐՍԵՍ ՄԵՍԻ ՄԱՐԳԱՐԵՈՒԹՅՈՒՆԸ 42

    ՍՈՒՐԲ ՄԵԹՈՂԻՈՍԻ՝ ՊԱՏԱՐԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ԵՎ ՆԱՀԱՏԱԿԻ
    ԵՐԱՋԸ՝ ԱՆՅՅԱԼԻ, ՆԵՐԿԱՅԻ ԵՎ ԳԱԼԻՔԻ ՄԱՍԻՆ 49

    ՍՈՒՐԲ ԱՆԴՐԵԱՍ ՄՈՒՐԱՅԿԱՆԻ ՄԱՐԳԱՐԵՈՒԹՅՈՒՆԸ 58

    ԿՈՆՍՏԱՆԴԻՆ ՄԵՍԻ ՇԻՐՄԱՔԱՐԻ ԱՐՋԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ 60

    ԿՈՒՏԼՈՒՄՈՒՇԻ ՁԵՌԱԳԻՐԸ 61

    ԼԵՎՈՆ ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԿԱՅՍԵՐ ՄԱՐԳԱՐԵՈՒԹՅՈՒՆԸ 63

    ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԱՎԵՏԱՐԱՆՉԻ ՔԱՐՈՋՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՆՈՔԻ ԵՎ
    ԵՂԻԱՅԻ ՀԵՏ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԵՐԻՆ.....66

    Զ-ՐԴ ԴԱՐԻ ՄԵԹՈՂԻՈՍԻ՝ ՊԱՏԱՐԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ
    ՄԱՐԳԱՐԵՈՒԹՅՈՒՆԸ 67

    ՆԵՌԻ ԾՆՆԴՅԱՆ, ԳԱԼԻՔ ԴԱՌԸ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԻ ԵՎ
    ՆՐԱ ՍԱՏԱԿՄԱՆ ՄԱՍԻՆ 68

ՎԵՐՋԱԲԱՆ.....81

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ 86

ԱՌԱՋԱԲԱՆ

Այս գիրքն ուղղված է հայ քրիստոնյա հավատացյալին:

Յուրաքանչյուր մարդ, յուրաքանչյուր ազգ իր առանձնահատուկ առաքելությունն ունի այս աշխարհում: Ամեն մի ազգ, որը կամենում է հասու դառնալ իր առաքելությանը, նախ և առաջ, պետք է ընկալի իր էությունը: Ահա այս հարցում մեզ կօգնի Ծննդոց գիրքը:

Աստված Ադամի մոտ բերեց թռչուններին, սողուններին, կենդանիներին, որոնց մեր նախահայրը անուններ տվեց¹, որովհետև նա արարածների էության մեջ ներթափանցելու կարողությունն ուներ: Անունն էությունից է բխում, իսկ էությունից էլ բխում է նրա առաքելությունը: Կարող է հարց ծագել՝ որտեղի՞ց Ադամը գիտեր արարածների էությունը:

Աստված ստեղծեց Երկինքն ու Երկիրը: Երկինքը վերին՝ անտեսանելի հոգևոր աշխարհն է, որտեղ ապրում են հրեշտակները՝ հոգեղեն էակները: Եվ ապա Աստված ստեղծեց Երկիրը՝ նյութեղեն աշխարհը, արդի ընկալմամբ՝ Տիեզերքը: Ամենավերջում՝ վեցերորդ օրը, Աստված ստեղծեց մարդ արարածին, որը, ի տարբերություն հրեշտակների, ուներ և՛ նյութեղեն, և՛ հոգեղեն բնություն:

Մարդ արարածն Աստծո արարչագործության թագն ու պսակն է:

Արարչագործության ավարտից հետո՝ յոթերորդ օրը, Աստված հանգստացավ, ինչն էլ պատգամեց մարդուն՝ վեց օր կաշխատես, յոթերորդ օրը կհանգստանաս և այդ օրը կտրամադրես քո Տեր Աստծուն, ինչն էլ այսօր քրիստոնյաներիս համար կիրակի օրն է, երբ մենք Պատարագի ընթացքում Սուրբ Հաղորդության միջոցով հաղորդակցվում ենք մեր Տիրոջը:

Հրեշտակները կոչված էին Աստծուն գննելու և դառնալու աստվածահրեշտակ, ինչպես նաև աստվածացնելու ամբողջ հոգեղեն աշխարհը՝ Վերին Երկինքը:

Մարդ արարածը, որն ստեղծված էր կարողությամբ կատարյալ, անմահ, Աստծո նմանությամբ և պատկերով, ուներ ազատ կամք և նույն-

---

1. Ծննդ. 2. 19-20:

պնս պիտի Աստծուն զննելով՝ աստվածացներ իր հոգին, ոգեկանացներ իր մարմինը, ապա աստվածացներ իր ամբողջական բնությունն ու դառնար աստվածամարդ, որից հետո էլ պիտի ոգեկանացներ նյութական աշխարհը և ապա աստվածացներ այն՝ ընդհուպ մոտեցնելով Երկիրն Աստվածայինին:

Ի տարբերություն հրեշտակների՝ Ադամը երկակի խնդիր պիտի լուծեր և՛ նյութեղեն, և՛ ոգեղեն ոլորտներում, այդ պատճառով էլ նա կոչվեց պսակ արարչագործության:

Բայց, ավաղ, արարչագործությանը հետևեց առաջին ողբերգությունը: Անդրանիկ հրեշտակը, որ ամենակարողն էր Աստծուց հետո, առաջնորդ էր հրեշտակների ու հոգևոր աշխարհի և բազում էր երկնային գահի վրա, վայր ընկավ, ու դրա պատճառն այն էր, որ փոխանակ Աստծուն զննել և ամրագրել իր առաջադիմությունը աստվածանալու ճանապարհին, մի պահ Աստծո փոխարեն սկսեց ինքն իրեն զննել և, քանզի Աստծուց հետո կատարյալն ինքն էր, ինքնահմայվեց և սկսեց նախանձել Աստծուն՝ մտածելով, թե ինչն² ի հրեշտակները երկրպագում և փառաբանում են Աստծուն, ոչ թե իրեն, քանզի ինքն է առաջնորդը հրեշտակների: Ըստ երևույթին՝ նա չէր ուզում հիշել, որ ամեն ինչի Արարիչն Աստված է, և նախկին անդրանիկ հրեշտակն իր հետևից տարավ հրեշտակների մեկ երրորդ մասը²: Ինքնահմայվածությունը, նախանձը և ապա՝ հպարտությունը պատճառ դարձան, որ նա և հրեշտակների մեկ երրորդ մասը, փոխանակ առաջադիմեն աստվածանալու ճանապարհին, սկսեցին հետաճ ապրել, կոպտանալ, այլանդակվել: Այս վիճակում նա չէր կարող մնալ առաջնորդ Երկնքի և հրեշտակների, որոնք շարունակում էին զննել ու փառաբանել Աստծուն և արձանագրել առաջադիմության արդյունքները: Եվ այսպիսով, անդրանիկ հրեշտակը վճռվեց Երկնքից և գրկվեց իր գահից, բայց տեսավ, որ կա ևս մեկ գահ, որին բազմած էր Ադամը: Նա որոշեց գրավել այդ գահը:

Խաբեբայության միջոցով ստիպեց Եվային և Ադամին կրկնել իր անցած ճանապարհը. փորձել աստվածանալ առանց Աստծո: Եվան և Ադամը խախտեցին ընդամենը մեկ օրենք, դրանով իսկ ապացուցեցին,

---

2. Հայտն 8.10, 12. 7-9:

որ ունեն ազատ կամք, և ապա օրինագանցության պատճառով դարձան մարմնապես մահկանացու, որի հետևանքով մեղքը, մահը և տառապանքը մտան նյութեղեն աշխարհ: Սա էլ արարչագործության ավարտից հետո դարձավ երկրորդ ողբերգությունը: Մեր նախահոր գահը գրավեց նախկին անդրանիկ հրեշտակը, որը կոչվեց սատանա, ինչը թարգմանվում է հակառակորդ՝ հակառակ Աստծո կամքին:

Այսպիսով ի հայտ եկավ չարը, ինչը նշանակում է «չ-արարած», «ոչ արարած»: Աստվածաշնչում կարդում ենք. «Աստված ինչ ստեղծեց՝ բարի էր»³: «Բ-ար» նշանակում է բնական արարած, Աստծո արարած, Աստծո կողմից տրված բնություն, էություն: Արարչագործության մեջ չար գոյություն չունի: Չար կնշանակի անբնական վիճակ, անստեղծ վիճակ: Չարը՝ նախկին անդրանիկ հրեշտակը, սեփական հակառակվող կամքի պատճառով հայտնվեց անհասկանալի, խեղաթյուրված և անբնական վիճակում:

Քանզի նախկին անդրանիկ հրեշտակը կամովին հակառակվեց, ներման ենթակա չէ, իսկ Ադամն ուղղակի նենգաբար խաբվեց ու զոջաց, այդ իսկ պատճառով էլ ներման հնարավորություն ունի: Ադամին փրկելու համար այս աշխարհ եկավ Աստծո Որդին՝ մեր Տեր Հիսուս Քրիստոս, Ով Հայր Աստծո և Սուրբ Հոգու հետ միասին ստեղծել է մեզ ու ողջ տիեզերքը:

Քրիստոս Իր Սուրբ Հարությանը վերականգնեց Ադամի նախաանկումային դրախտային վիճակը, իսկ Իր Սուրբ Համբարձմամբ ավարտին հասցրեց Ադամի ուսերի վրա դրված խնդիրը. մարդ արարածին աստվածացրեց: Պողոս առաքյալն ասում է, որ այն, ինչ չկարողացավ անել երկրային Ադամը, արեց Երկնային Ադամը, Ով էլ Սուրբ Համբարձման միջոցով Հարուցյալ և Համբարձյալ Մարմինը նստեցրեց Աստվածային աշխարհում՝ Հայր Աստծո Աջ կողմում⁴:

Այժմ անդրադառնանք հայոց առաքելության խնդրին:

Մեր ժողովրդի անունը ծագում է Հայկ Նահապետից, որը Նոյ նա-

3. Ծանոթ. 1.31:

4. Ա. Կորնթ 15. 18-24:

հապետի ծոռն էր, Հաբեթի թոռը, Թորգոմի որդին⁵: Մինչ կշարունակենք այս միտքը, հիշենք, որ Աստված դրախտը տնդադրել էր Հայոց աշխարհում, որի բուն կենտրոնը գտնվում է Տիգրիս, Եփրատ, Կուր և Արաքս գետերի ակունքների միջև⁶:

Լույսը ծագում է բուն ճշմարիտ արևելքից, իսկ ո՞րն է դա և ո՞ր կարող ենք փնտրել այն: Եթե պատկերացնենք, որ դրախտը պատմական Հայաստանի տարածքում է գտնվել, ապա պարզ կդառնա, որ բուն արևելքը հայոց սահմանների արևելյան եզրն է: Իսկ այժմ, եթե հիշենք հնագույն ավանդապատումները, ապա կպարզվի, որ արևը ծագում է վանա ծովից՝ ճիշտ հայոց սահմանների արևելյան եզրից:

Տեղին է հիշել նաև շումմերների ավանդազրույցները Հայաստանի մասին, ուր ասվում է, որ դա սրբերի երկիր է, Աստծո սուրբ օրենքների երկիր, և այնտեղ է գտնվում դրախտավայրը:

Եկավ մի պահ, երբ Աստված մեղքերի պատճառով ջրհեղեղով պատժեց ողջ մարդկությանը: Եվ փրկվեց միայն արդար Նոյ նահապետն իր գերդաստանով:

Նոյյան տապանը կանգ առավ Արարատ լեռան գագաթին (Արարատյան լեռների վրա), որից իջավ Նոյ նահապետը և այդ տարածքը կոչվեց Նախիջևան՝ նախնական իջևանատեղի, առաջին կանգառ, որտեղ նա Աստծո համար Սուրբ Սեդան կառուցեց և կատարեց առաջին գոհաբանական գոհաբերությունը՝ մատաղը: Այստեղից էլ՝ Արարատյան դաշտից, սկսեց մարդկությունը բազմանալ: Բազմության պատճառով մարդկության մի մասը իջավ դեպի Սենաարի դաշտ՝ Միջագետք (գտնվում է այսօրվա Իրաքի տարածքում), իսկ Նոյն իր որդիների, թոռների և այլ բազմության հետ շարունակեցին մնալ Արարատյան երկրում:

Սենաարի դաշտում Նոյի թոռ Բելը (Նեմրոթ)՝ Զամի որդին, հզորացավ, ստեղծեց մի հսկա բանակ և ինքն իրեն համաշխարհային տիրակալ հռչակեց⁷:

5. Տե՛ս Մովսես Խորենացի, Պատմություն հայոց, Երևան, 1997 թ., էջ 75-76:

6. Ծննդ. 2. 10-14:

7. Տե՛ս Մովսես Խորենացի, էջ 80:

Նրա տիրապետության մեջ ապրում էր նաև Տիտանյան ցեղից հսկա Հայկ Նահապետը, որը վերցրեց իր նրնք հարյուր հարազատներին և հայտարարեց, որ վերադառնում է հայրերի (հարանց) նրկիր, ուր շարունակում էին ապրել Նոյը, Սեմը, Թորգոմը, Հաբեթը և այլք:

Փաստորեն՝ Հայկ նահապետը չկամեցավ մասնակից դառնալ Բեյլի հակաաստվածային չար ծրագրերին:

Հարկ է հիշել, որ հենց այդտեղ սկսվեց կառուցվել Բաբելոնի հանրահայտ բարձր աշտարակը: Փորձում էին այն բարձր կառուցել, որպեսզի կրկին ջրհեղեղ լինելու պարագային կարողանային նրա վրա ապաստան գտնել: Բայց, իմանալով նաև Նոյ նահապետի հետ ծիածանի միջոցով Աստծո կնքած ուխտի մասին, թե՛ Տերն այլևս ջրհեղեղով չի պատժելու մարդկությանը, աշտարակը կառուցում էին թրծված հրակայուն աղյուսներով՝ միամիտ հույս ունենալով, որ կարող են խուսափել Աստծո՝ այս անգամ հրո պատժից:

Զայրությամբ լցված Բեյլը տաս հազարանոց զորքով սկսեց հետապնդել Հայկ Նահապետին և նրա հետ եղած նրնք հարյուր հոգուն, որոնց գրեթե կեսը կանայք էին: Ճակատամարտի ժամանակ հսկա Հայկը լայնալիճ իր աղեղից արձակած նռաթև նետով խոցեց ու տապալեց Բեյլին, որի հետևանքով էլ Բեյլի բանակը խուճապի մատնվեց ու պարտվեց⁸: Այսպիսով Հայկ Նահապետը չցանկացավ մասնակից դառնալ Սենաարի նրկրի բնակիչների և Բեյլի չար ծրագրերին, որոշեց հավատարիմ մնալ Աստծուն և փոքրաթիվ իր գերդաստանով քաջաբար մարտի ելավ հանուն արդար ու սուրբ գործի, որով իսկ դարձավ չարահաղթ, Աստծո քաջարի մարտիկի անուն վաստակեց՝ միշտ պատրաստ լինելով ընդհուպ նահատակության:

Փաստորեն՝ Հայկ Նահապետը տապալեց ու ջախջախեց համաշխարհային տիրակալին, առաջին համաշխարհայնացված (գլոբալիզացիոն) տիրակալությանը, Նեոի նախատիպին:

Իսկ այժմ խոսենք հայի կոչման մասին:

Եթե մենք հայ ենք, ուրեմն, ըստ Հայկ Նահապետի էության, հավա-

8. Նոյն տեղում, էջ 83-86:

տարիմ մնալով նրա վսեմ առաքելությանը, մենք էլ պիտի նրա պես գործեր կատարենք: Մենք էլ պիտի նրա պես հավատարիմ մնանք Աստծուն, միշտ մերժենք չարանենգ ծրագրերն ու քաջաբար մարտնչենք ընդդեմ չարի, դառնանք չարահաղթ, լինենք Աստծո մարտիկներ՝ անգամ փոքրաթիվ բանակով:

Սրբազան այս պատմության մեջ կարելի է հետաքրքրական գուգադիպում նկատել. մեկ կողմից Հայկը և թվով 300 հոգին⁹. մյուս կողմից 301 թվականը, երբ հայերն աշխարհում առաջինը քրիստոնեությունը հռչակեցին որպես ազգային և պետական կրոն:

Ի հեճուկս երկու հզոր հակաքրիստոնեական տիրապետությունների, Հայոց հսկա Տրդատ թագավորը, քաղաքական հմուտ գործիչ ու գորավար լինելով, քրիստոնեությունը պետական կրոն հռչակեց, քանզի հույսը դրեց ճշմարիտ Աստծո հզորության վրա և չընկրկեց այս երկու տիրությունների երկրային գորություններից: Այսպիսով Տրդատ թագավորը կրկնեց Հայկ Նահապետի առաքելությունը:

Հիշենք նաև, որ դեռևս 33 թ. քրիստոնեություն ընդունեց Հայոց Աբգար թագավորը, այն տարածեց Հայոց աշխարհում և, ինչպես պատմիչներն են վկայում, Սուրբ Հովհաննես Մկրտչի նահատակության համար վրեժխնդիր եղավ:

Չմոռանանք նաև, որ վասն Հիսուսի առաջին պատերազմը հենց հայ ազգը մղեց 451 թ.՝ կրկին շարունակելով Հայկ Նահապետի առաքելությունը:

Ի տարբերություն այլ ազգերի՝ հայ ժողովրդի մեջ յուրահատուկ վերաբերմունք կա Ս. Մյուռնի հանդեպ: Հայերը մի տեսակ գենետիկ երկյուղ, առանձնահատուկ ակնածանք ունեն Մյուռնի նկատմամբ, որը բացառիկ սրբություն է հայերիս համար:

Քրիստոնեական բոլոր առաքելահաստատ եկեղեցիները Մյուռն ունեն, որով օժուր են նորակառույց եկեղեցիներ, ձեռագ խաչեր, սրբապատկերներ, խաչքարեր, թագավորներ, իսկ մեր եկեղեցում՝ նաև Ամենայն Հայոց կաթողիկոսներին:

9. Հետաքրքիր է, որ պատմության մեջ հանդիպում ենք Լեոնիդաս թագավոր և 300 սպարտացիներ, ինչպես նաև Դատավորաց 7.7-ում՝ Գեղեոն և 300 զինվորներ:

Մ.Մյուռնով են դրոշմվում նորակրոյալ քրիստոնյաները, ինչպես նաև նրանով են օծվում հոգևորականները՝ քահանաներն ու եպիսկոպոսները:

Հին Կտակարանից հայտնի է, որ Մովսես մարգարեն Աստուծոց հրաման ստացավ հինգ հարյուր ծաղիկներից Մյուռն պատրաստել, որի մնացորդը հետագայում պահպանվում էր Ս. Հովհաննես Մկրտչի հոր՝ Ջաքարիա քահանայի, իսկ այնուհետև՝ Ս. Հովհաննես Մկրտչի մոր՝ Եղիսաբեթի մոտ: Այդ մնացորդից բաժին հասավ ոմն կնոջ, որն էլ Բնթանիայում այն հեղեց Քրիստոսի ոտքերին (Մատթ. 26.6, Մարկ. 14.3-9, Հովհ. 22.1-8): Սա միանգամայն տրամաբանական է, քանզի «Քրիստոս» նշանակում է «Մեսիա», «Օծյալ», և Տերը պիտի օծվեր Ս. Մյուռնով տեսանելի նյութով:

Մյուռնի ամենավերջին մնացորդը Սուրբ Գեղարդի հետ վիճակ ընկավ Ս. Թադևոս առաքյալին, որը նա, որպես մեծագույն սրբություն, բերեց Հայոց աշխարհ: Այդ Մյուռնի միջոցով նա բժշկեց Աբգար թագավորի որդուն, ապա այն տանելով Տարոնի նահանգ՝ թաքցրեց մշտադալար մի ծառի տակ:

Մեր հավատքի հայր Ս. Գրիգոր Լուսավորիչը, Մշո Ս. Կարապետ վանքը հիմնելիս, Աստծո նշաններով հայտնաբերեց այդ Մյուռնը, և նրբ պատրաստում էր հայոց Մյուռնը (հիսուն ծաղիկներից), դրան խառնեց նաև մովսիսական Մյուռնը:

Յայսօր մենք՝ հայերս, յոթ տարին մեկ Սրբալույս Մյուռն պատրաստելիս, նորի մեջ խառնում ենք հնի մնացորդը: Այսպիսով մեր այսօրվա Մյուռնի մեջ մշտապես առկա է նաև հնագույն մովսիսական Մյուռնի մեկ մասը, ինչը տրված չէ աշխարհի ոչ մի եկեղեցու: Եվ սա է պատճառը, որ մենք մեր սրբալույս Մյուռնը համարում ենք բացառիկ պարզև¹⁰:

Աստված մեր ազգին բազում շնորհների է արժանացրել, ուստի և մեծ պարտավորություններ են դրված մեզ վրա: Այո, մենք ազգովի մեծագույն փորձություններով ենք անցել և անցնում և միշտ պիտի ի մտի

10. Տես Երևանի Մատենադարան, ձեռք. հմր. 2547, թերթ 168բ-172բ: «Սրբալույս Մյուռն», Ս. Էջմիածին, 2008 թ., էջ 25-27:

ունենանք, որ չարն այս ամենը գիտի և միշտ էլ պիտի փորձի վրեժխնդիր լինել մեզանից՝ չներելով առաջին Նեոն կործանողի՝ Հայկի շարահաղթությունը, Աբգար և Տրդատ թագավորներին, Վարդանանց քաջերին: Իսկ մենք, հուսալով առ Աստված, անվախորեն պիտի շարունակենք հետևել շարակործան մեր Հայկ Նահապետին: Սա է մեր ազգի առաքելությունը:

Ով դավաճանում է իր էությանը, բնությանը և հավատարիմ չէ իր առաքելությանը, տկարանում ու կործանվում է: Հեռու չգնանք, հիշենք Արցախյան հերոսական շարժումը: Ընդամենը հարյուր հիսուն հազար հայորդիներ արդար ու ճշմարիտ պահանջով քաջաբար ոտքի ելան ընդդեմ աստվածամերժ Խորհրդային Բաբելոնի՝ ԽՍՀՄ-ի: Դեմ ելան յոթ միլիոնանոց Ադրբեյջանին, երեք հարյուր միլիոնանոց Սովետական Միությանը, դեմ ելան մի քանի միլիարդանոց աշխարհին ու նրա ընթացքին:

Փաստորեն մեր Հայկ Նահապետի այսօրվա ժառանգորդները սակավաթիվ ջոկատներով, Հայկի նման հաստատ պահելով հավատքն ու անվախ ոգին, կրկին հաղթեցին՝ այս անգամ նորօրյա Բելին:

Դա էլ պատճառ դարձավ, որ փլուզվի աստվածամերժ Խորհրդային Բաբելոնը: Հետաքրքրականն այն է, որ այս ամենի հետևանքով աստիճանաբար սկսվեց փոխվել համաշխարհային դրվածքը՝ քրիստոնեությունը սոցցամբարի երկրներում ազատություն ձեռք բերեց:

Իսկ քրիստոնյա Արևմուտքը, ցավոք սրտի, սկսեց պաշտոնականացնել միասնականների համակեցությունը, այսինքն՝ սկսեց Սոդոմ և Գոմորի վերածել աշխարհը, այն էլ՝ քրիստոնյա՝ աշխարհը: Վաղուց ի վեր մարդկանց չի պավորելու, կողավորելու փորձեր են արվում: Դրանք որոշակի մտածված քայլեր են, որոնք պիտի իրագործվեն Նեոի օրոք, և այս ամենը կատարվում է քրիստոնեական երկրներում՝ քրիստոնեական արժեքներն ու հավատքը տկարացնելու նպատակով, Աստծո օրհնությունն ու Նրա պահպանությունն ի չիք դարձնելու համար, որպեսզի Նեոը հեշտությամբ հայտնվի ու տիրի այս աշխարհին:

Միրելի ընթերցող, հայերի առեղծվածի մասին շատ բան կարելի է ներկայացնել: Օրինակ՝ ոմանք այն կարծիքին են, թե Հայկ Նահապե-

տը, Արարատյան երկիր՝ հարանց (հայրերի) մոտ վերադառնալով, խոսում էր մեր նախահայրերի՝ Ադամի ու Նոյի խոսած լեզվով՝ մեր նախագրաբարով: Բաբելոնի աշտարակի կործանումից հետո ի հայտ եկան յոթանասուն նոր լեզուներ: Որոշ բանասերներ դասական մեր լեզվի «գրաբար» անվանումը ստուգաբանում են «գիր» և «բառ» արմատների կապակցումից, բայց այս մտածողության արդյունքում կստացվեր «գրաբառ» ձևը: Իսկ եթե մենք փորձենք այլ ձևով բազատրել «գրա-բար» բառը, կարող ենք հանգել հետևյալ եզրակացությանը. «բար» մասնիկը կարելի է բխեցնել «բարի» եզրից, այսինքն՝ բնական արարած, բարի էություն, բարի բնություն, Աստծո ստեղծած բնություն, Աստծո արարած, Աստծո տված: Արդյունքում կարելի է «գրաբար» եզրույթը մեկնաբանել որպես բնական արարած գիր, Աստծո տված գիր, այնպես, ինչպես կարելի է մեկնաբանել չ-ար, բ-ար(ի):

Վերջինս, որ կարծիք կա, որ մենք հայերս հնում ունեցել ենք մեր սեփական այբուբենը, որն այնժամ կորել էր¹¹: Սուրբ Սահակի, Սուրբ Մեսրոպի և Վրամշապուհ թագավորի ժամանակներում Վայաստան բերվեցին հին հայկական կորսված գրերը, բայց, ըստ երևույթին, դրանք պակասավոր, թերի էին: Ութ տարվա ճգնությունից հետո Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցն Աստծո կողմից վերստին ստացավ մեր ամբողջական գրերը: Ինչպես մեր ազգն էր այդ ժամանակ ասում՝ Աստծուց մենք 36 երկնային գինվորներ ստացանք:

Նշակավոր Անանիա Ծիրակացին հայտնում է, որ հայկական այբուբենն ամբողջ աշխարհի գիտելիքների ծածկագիրն է, բայց ինքն արժանի մի աշակերտ չգտավ, որին կարող էր վստահել մեծագույն այս գաղտնիքը:

Այսօր Եվրոպայում ծագումով հայ 28 (համենայնդեպս հայտնի) պաշտելի սուրբ նահատակներ կան, որոնք այդ տարածաշրջանների քրիստոնեության քարոզիչ հիմնադիրներն էին և գործել են 4-րդ և 5-րդ դարերում:

Իսկ ռուս պատմաբան Պավլովը գրում է, որ Տայ Սուն կայսեր օրոք

11. Տե՛ս Կողյուն, Վարդ Մաշտոցի, Երևան, 1981 թ., էջ 91-93:

(6-րդ դար) գրեթե ամբողջ Չինաստանը մկրտված էր հայ քարոզիչների շնորհիվ:

Միրելի ընթերցող, Ձեր ուշադրությանն եմ հանձնում սրբերի կողմից հայերի և Հայ Առաքելական Սուրբ Ուղղափառ Եկեղեցու վերաբերյալ որոշ տեսիլքներ ու մարգարեություններ:

Խոսելով հայի ու նրա առաքելության մասին՝ շարունակենք մեր միտքը և պարզենք, թե ապագայում ինչ է սպասվում մեզ և ողջ մարդկությանը: Քաջ հայտնի է, որ բազմաթիվ հոգևոր իրականություններ կապված են Նեոի (դերաքրիստոս)¹² գալստյան հետ: Այդ հարցի վերաբերյալ բազմաթիվ աշխատություններ ու մի շարք մեկնաբանություններ գոյություն ունեն, բայց խնդիրը տակավին մնում է խորհրդավոր քողի ներքո: Մենք ընտրել ենք վստահության արժանի որոշ հայ և օտարազգի սրբերի մի քանի մարգարեություններ, որոնք կարող են որոշ չափով լույս սփռել մեզ հետաքրքրող խնդրի վրա: Այդուհանդերձ Նեոի մասին հանգամանորեն կխոսենք սույն գրքի երկրորդ բաժնում:

Այժմ տեսնենք, թե ինչի՞ է արժանի մեր ազգն ու Հայ Առաքելական մեր Սուրբ Եկեղեցին:

---

12. Հայտնության գրքում գրված է՝ ով որ Սուրբ Գրքից մի բառ ավելացնի կամ պակասեցնի կամ նենգափոխի, անիծյալ լինի Սուրբ Հոգու կողմից: Մեր սուրբ թարգմանիչների՝ Սուրբ Սահակի, Սուրբ Մաշտոցի և նրանց սուրբ թարգմանիչ-աշակերտների կողմից մեծագույն իմաստություն ու հոգևոր խիզախություն է դրսևորվել: Նրանք հունարեն անտիքրիստոս բառը երբևէ չեն թարգմանել հակաքրիստոսով: Տվել են նրա անձնական Նեո անունը, երբեմն էլ մեկնաբանությունների մեջ օգտագործել Դերաքրիստոս բառը՝ հասկանալով, որ այդ կորստյան որդին չի կարող լինել Քրիստոսին հավասար, որպեսզի կոչեն հակաքրիստոս: Նա ընդամենը մարդ արարած է, որի միջոցով գործել է սատանայի ոգին: Այսպիսի հոգևոր իմաստով խիզախ սուրբ Հայրեր ունենք, որոնք եզակի են աշխարհում, որ այդպես են թարգմանում՝ աստվածաբանական ճշգրտումներ մտցնելով Սուրբ Գրքի թարգմանության մեջ:

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՀԱՄԱՌՈՏ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒ ՀԻՇԱՏԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐԻ ԵՎ ՆՐԱ ԱԹՈՌ ՀԱՋՈՐԴԱԾՆԵՐԻ ԱՆՈՒՆՆԵՐԻ¹³

Ամեն գովեստների արժանի և բարի հիշատակով հռչակված մեր հոգևոր հայրը և ըստ Ավետարանի մեր ծնող սուրբ Գրիգորը մեր Հայաստան աշխարհը աստվածածանոթությամբ և ամեն ուղղափառ կարգերով ու օրենսդրությամբ լուսավորելուց և ավելի քան չորս հարյուր երեսուն եպիսկոպոս ձեռնադրելուց հետո անհրաժեշտ եղավ, որ նա և մեծ արքա Տրդատը զնան հռոմ՝ տեսնելու սուրբ առաքյալներ Պետրոսի ու Պողոսի մասունքները, մեծ թագավոր Կոստանդիանոսին ու Սուրբ հայրապետ Սեդեկեստրոսին և դաշինք կնքեն իրար հետ: Սուրբ Կոստանդիանոսը, աշխարհամուտ պալատի մեծ հայրապետը բարձր պատվով ընդունեցին, մեծարեցին սուրբ Գրիգորին իբրև Քրիստոսի խոստովանողի ու առաքելաշնորհ մարտիրոսի: Նրան հայրապետական պատվի արժանացրին որպես Պետրոսի աթոռակալի. նրան հանձնեցին առաքյալների նշխարներից որոշ մաս՝ առաքյալ Անդրեի ձախ ձեռքը և ուրիշ այլ ընծաներ:

Երուսաղեմում [ցույց են տալիս] Գողգոթան, Քրիստոսի խաչելության տեղը, Սուրբ Հակոբը [եկեղեցին] և պատարագի մի տեղը Սուրբ Հարության [եկեղեցու] ետնակողմում: Ասում են, թե սուրբ Գրիգորը մի կանթեղ կախեց Քրիստոսի գերեզմանի վրա ու աղոթքներով Աստծուց խնդրեց, որ առանց կողմնակի կրակի սուրբ պատեքի տոնին վառվի. այդ հրաշքը մինչև այսօր կատարվում է: Նույնպես էլ մեծարեցին մեծ Տրդատին, ինչպես արժանի էր նրա քաջությանը:

13. Կիրակոս Գանձակեցի, Հայոց պատմություն, Երևան, 1982 թ., էջ 26:

ՇԱՆԹԱՏԱՐ ԼԵԳԵՈՆ¹⁴

Պատմում են, որ նրա եղբայր Մարկոս Ավրելիոս կայսրը, գերմանացիների ու սարմատների ճակատամարտից առաջ հայտնվել էր անելանելի վիճակում, քանզի նրա գորքը հյուծվել էր ծարավի պատճառով: Այսպես կոչված՝ հավատք ունեցող Մելիտենի¹⁵ լեզեոնը, որին այն միշտ պահպանել է բոլոր ճակատամարտերում ընդդեմ թշնամիների, ծնկի իջավ, ըստ մեր աղոթքի կարգի, աղաչանքով դիմեց Աստծուն: Այդ տեսարանը թշնամիների համար զարմանալի էր, բայց այն, ինչ որ ըստ պատմվածքի նրանց վրա հասավ անմիջապես, էլ ավելի ապշեցուցիչ էր. սարսափելի ամպրոպը ստիպեց նրանց դիմել փախուստի և կործանման պատճառ դարձավ, իսկ հորդառատ անձրևն էլ, որ աղոթողների աղաչանքով վրա հասավ, վերականգնեց ամբողջ բանակի ուժերը, որը մինչ այդ գտնվում էր կործանման եզրին:

Այդ պատմությունը առկա է նաև այլ գրողների մոտ, ովքեր հեռու են մեր հավատքից, որոնք էլ սակայն շարադրում են նույն իրադարձությունները, ինչի մասին գրում են նաև քրիստոնյա գրողները: Պատմաբաններ, որոնք ոչինչ չեն հասկանում մեր հավատքից, այնուամենայնիվ համարում են դա հրաշք: Այս հրաշքի պատճառով այդ լեզեոնը անվանվեց «Շանթահար լեզեոն»:

14. Евсевий Кесарийский, Церковная история, книга 5, Санкт-Петербург, 2007 г., стр. 201.

15. Մելիտինեն հայկական Սեբաստիայի մայրաքաղաքն է, իսկ այդ լեզեոնն էլ բաղկացաց էր վաղ հայ քրիստոնյաներից:

ԱՍՏԾՈ ԱՅՐ, ՍՈՒՐԲ ԵՎ ՃԳՆԱՎՈՐ ԿՐՈՆԱՎՈՐ
ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԳԱՌՆԵՑՈՒ ՏԵՍԻԼՔԸ¹⁶

Այս ամենը բարենոցի ճգնավորը մեզ պատմեց և նույն տարում էլ վախճանվեց: Եվ մինչ Հռոմկլա անառիկ դոյակում էինք, մեզ ասաց.

«Երբ ես Աշորնիս ձորի իմ խցում էի, մի խորհուրդ սկսեց ինձ մտա-տանջել, թե ազգերից որո՞նք են Աստծո կողմից ընդունելի: Եվ մինչ բա-զում օրեր տարակույսների մեջ էի, ինձ վրա մի մեծ զարմացում իջավ: Ո՛չ քնի մեջ էի և ո՛չ արթնության, երբ տեսա այդ զարմանալի տեսիլքը: Տեսա ինձ Երուսաղեմ սուրբ քաղաքում, և իմ առջև մի հսկա հարթահա-տակ դաշտ էր, այնքան մեծ, որ անկարող էի ծայրից-ծայր տեսնել, և դաշտի մեջ զարմանալի մի բլուր կար՝ ընդարձակ գագաթով և մի լու-սավոր, խորանարդի նմանությամբ ամպ էր իջել բլրին: Նայում էի նշմարելու, թե ո՞ւմ բնակության տեղն է: Եվ այնտեղ բեմ տեսա, իսկ բե-մում՝ քառակողմ մի աթոռ, որն իմ աչքերը անկարող եղան ավելի հս-տակ նշմարել, վայելչական այն լույսի պատճառով, որը բովանդակել կամ նկարագրությունն անել անկարող եմ և լռության եմ թողնում: Եվ մինչ հիացած ու զարմացած էի տեսիլքի իրողությամբ, երկինքը լուսա-վորվեց, օդը լցվեց լիառատ լույսով և թևավոր հրեշտակների անթիվ բազմություններ հրաշալի մի նվագի եղանակով աղաղակում էին ու ասում. «Սո՛ւրբ, սո՛ւրբ, սո՛ւրբ, Տէր բոլոր գորությունների», և ես ապշա-հար էի այդ մեղեդիների քաղցրությունից: Եվ այդ ժամ երեսիս վրա կի-սակենդան գետնին ընկա և կենդանություն չմնաց իմ մեջ: Իսկ բարե-տեսիլ այրերից մեկը եկավ, կարդաց իմ անունը, կենդանացրեց ինձ և ասաց. «Զորացի՛ր և լավ հիշի՛ր ինչ որ տեսնում ես, որովհետև քեզ հա-մար է այս տեսիլքը»: Եվ ես ասացի. «Ո՛վ Տէր, սիրտս իմ փորի մեջ դող-դողում է ու նայել չեմ կարող, ինձ խելամիտ դարձրու, որովհետև ես մի այր եմ տառապյալ և հիացմունքից շփոթված»: Եվ ասաց ինձ. «Տիրոջից

16. Գիրք թղթոց, Մատենագրություն նախնեաց, Սահակ Մեսրոպեան մատենադարան, Թիֆլիս, 1901 թ., էջ 530-532:

քեզ ցույց է տրվում, թե ինչպիսին է լինելու դատաստանը հանդերձյալ կյանքում: Եվ ահա Աստվածությունը Սուրբ Երրորդությանը նստել է Իր Փառքի այթոռին և հատուցում է անում արդարներին ու մեղավորներին, և բոլոր սրբերը Նրա մոտ են հավաքվում, որ այժմ տեսնում ես»: Եվ ընկնելով Աստծո Սուրբ Աթոռի առաջ՝ երկրպագեցի, և աչքերս ի գորու չէին ավելին տեսնել, քան ճաճանչները լույսի:

Եվ հանկարծակի հնչյունը լսվեց ահավոր փողի, և ողջ երկիրն ու ծովը դողացին աշխարհիս չորս դին, և տեսա, որ ամպեր են գալիս արևելքից ու արևմուտքից, հյուսիսից և հարավային ծովից: Եվ բոլոր սրբերը գունդ առ գունդ եկան ու բանակեցին այն հարթահատակ դաշտում: Տեսնում էի բլուր գարմանալի, իսկ ներքևում՝ վարագույրի առաջ, սուրբ այթոռն էր մեր Տէր Աստծո Մոր, որ բազկատարած աղաչում էր: Եվ դրեցին այթոռները տասներկու առաքյալների և փառքով զարդարվածները նստեցին դատաստան անելու: Եվ տեսնում էի արեգակնային թագագլուխ սրբերի խմբերը՝ առաքյալների և մարգարեների, հայրապետների և մարտիրոսների, և ամենքը մեծ ձայնով ու միաբերան փառավորեցին Աստծուն և ասացին. «Ահա ժամանակն է այցելության, բարի մշակների վարձերը բաժանելու»: Եվ ես ջանում էի ամփոփել ամբողջ տեսարանը իմ զգայարաններով, բայց անկարող եղա, որովհետև դա վեր է այն ամենից, ինչին մարդու միտքն է հասու: Սակայն այն ամենը, որ փափագել էի տեսնել, Բարձրյալն ինձ ցույց տվեց:

Տեսա մեր կյանքի առիթ Լուսավորիչ սուրբ Գրիգորին՝ լուսեղեն, հրաշագարման թագը գլխին՝ գալիս էր, և մինչ կմտներ հավաքվածների հանդեսի մեջ, նրան երանի էին տալիս հրեշտակները և երկնային գորքերը, իսկ անդրանիկների եկեղեցիները փառավորում էին նրան ու ասում. «Արի՛, ո՛վ մարմնի մեջ անմարմին, որ նորորեն ժուժկալությամբ հաղթեցի՜ր ամենայն կարիքները և զերագույն գտնվեցի՜ր բոլոր սրբերի մեջ, մտի՛ր առագաստը կյանքի և ժառանգի՛ր փառքերը զանազան, որոնք քեզ համար ինքդ հյուսեցի՜ր»: Եվ նրա այթոռը դրեցին զերապատիվ առաքյալների կողքին: Եվ Լուսավորիչն իր հետ ուներ անթվարկելի, լուսավոր մի գունդ: Սուրբը, մոտենալով Աստվածության այթոռին,

զվարթ ու համարձակ այսպես խոսեց. «Տէր իմ և Աստված իմ, ահա ես ու իմ մանուկները, որ ինձ տվեցիր, և սրանցից ո՛չ մեկին չկորցրեցի, բացի նրանցից, ովքեր խոտորվեցին իմ խրատներից և մնացին կորստի մեջ: Ների՛ր, Տէր, քավի՛ր, Տէր, որովհետև փրկելն ու կորստի մատնելը Քո ձեռքերում են»: Եվ այդ ժամանակ նրան ուղղված ահավոր թնյուննի ու որոտման նման մի ձայն քաղցրությամբ ասաց. «Եկ, աշխատանքից հոգնած և քրտնած Իմ մշակ, եկ, Իմ Աստվածության բարի վկա, եկ, բազմավիշտ նահատակ, քանզի Ես եմ մաքրում ամեն տեսակ քրտինքները բոլոր երեսների, և պիտի բոլոր Ինձ համար աշխատողներին Ինքս հանգստություն տամ, որովհետև վշտերի ժամանակն արդեն անցել է, և ունեիր ու քեզ պիտի մնա պսակն արդարության, որովհետև ուր Ես եմ, այնտեղ Իմ պաշտոնյան պիտի լինի»: Եվ տեսնում էի, թե՛ ինչպես աջ ձեռքով ուղղորդեց սուրբ Գրիգորին և նստեցրեց նրան բոլոր սրբերից և Իր ժողովրդից էլ առավել բարձր դիրքում: Եվ այնտեղ եկել հավաքվել էին բոլոր ազգերից ու ցեղերից, և հրեշտակները նրանց գատում, բաժանում էին: Եվ մեղավորների անթվելի գնդերին տանում էին, որ կրակի մեջ այրվեն ու տանջվեն սերնդեսերունդ: Եվ մինչ նայում էի, տեսա ազգերի մեջ ծփացող խմբերի, որոնք ծովի նման ավելոծվելով, ջրնում էին խառնվել հայոց ժողովրդին, և հրեշտակները հրեղեն գավազաններով նրանց դեն էին քշում: Ապա նրանք ընթանում էին դեպի հոռոմ ժողովուրդը, սակայն հրեշտակները նրանց կրկին հեռու էին քշում և սրանք գնում էին ֆռանգների հավաքատեղին՝ նրանց խառնվելու, իսկ հրեշտակները այնտեղից էլ էին քշում: Եվ ծփում էին այս խմբերը ու չէին կարողանում որևէ ազգի խառնվել: Եվ ես ասացի մոտս կանգնած հրեշտակին, որն այս տեսիլքն ինձ ցույց էր տալիս. «Տէր, ինչո՞ւ են այդ խմբերն այդպես ողորմելի շրջում և թույլ չի տրվում նրանց խառնվել ոչ մի ազգի, մի՞թե՛ սրանք առանց մկրտության են»: Ասաց ինձ. «Գիտես, եղբայր, Աստված դրանց միջոցով կամեցավ քեզ ցույց տալ, որ ճիշտ ես մտածում: Սրանք կամեցան ազգից ազգ փոխադրվել և արհամարհեցին իրենց մկրտությունը, սրանք եղան և որպես հոռոմ կամ որպես ֆռանկ կամ ասորի, և ահա նրանք չեն ընդունվում որպես Աստծո ժողովուրդ,

այլ ճանաչվում են միայն որպես մկրտությունն արհամարհողներ և տանջվելու են մեղավորների հետ»:

Եվ երբ տեսա այս հրաշալի տեսիլքն ու արթնացա, և գիտակցությունս տեղը եկավ, այդժամ փառավորեցի բարեգործ Աստծուն, որ իմ աղաչանքներն անտես չէր արել, և երանի տվեցի հայոց ազգին, որ մնաց սուրբ Գրիգորի կանոնների խրատների մեջ: Եվ այս ամենի մասին մինչ հիմա ոչ մեկին չհայտնեցի, բայց քանի որ վախճանվելու մոտ եմ, վկայեցի ձեզ, որպեսզի դուք էլ միամիտ սրտով փառավորեք Քրիստոսին՝ Աստծուն մեր, որ օրհնյալ է հավիտյան»:

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԳԱՌՆԵՑՈՒ ԱՅԼ ՏԵՍԻԼՔՆԵՐ¹⁷

«Ինքը՝ Հովհաննեսը հենց մեզ պատմեց, թե ես գնացի սուրբ քաղաք Երուսաղեմ՝ երկրպագելու փրկչական վայրերին. այնտեղ որոշ օրեր մնացի՝ իջևանելով Սուրբ Հակոբում: Մի գիշեր կանխնցի ազդարարության ժամը հնչելը, որ բոլորին զարթեցնում էր աղոթքի, և մինչդեռ ես աղոթում էի սուրբ եկեղեցում, Սուրբ Հակոբի առաջնորդ վարդապետը կանչեց ինձ և ասաց. «Եկ, մի զարմանալի բաներ լսիր, որ պատմում է իմ ամենակրտսեր քահանան»: Երբ գնացի նրա մոտ, կանչեց քահանային, որ զարմանալի երագ էր տեսել, և ասաց. «Այժմ ասա, ինչ որ ինձ նախօրոք պատմեցիր, որ սա ևս լսի»: Քահանան սկսեց պատմել, թե՛ «նախքան ձեր՝ մեր եկեղեցին գալը, ես սուրբ եկեղեցու վերնատանն աղոթում էի, հանկարծակի Գաբրիել հրեշտակապետի նկարված պատկերը, որ գտնվում է ամենասրբուհի Աստվածածնի պատկերի հանդեպ, խոսեց ու ասաց. «Ուրախ եղիր, ով դու բերկրյալդ, Տերը ձեզ հետ է»»: «Օրհնված ես դու կանանց մեջ, և օրհնված է քո արգանդի պտուղը»: Բոլոր սրբերի նկարված պատկերներն սկսեցին նույնը խոսել մինչև մեծ ժամը՝ («Ուրախ եղիր, ով դու բերկրյալդ, Տերը ձեզ հետ է»):

Ես զարմացած փառք տվի Աստծուն և, քննելով տոմարական հաշիվները, գտա, որ այդ օրը արեգ ամսի երեսունն էր և ապրիլ ամսի յոթը, Նիսանի տասնհինգը: Այս տեսիլքի և հրաշքի երևալը հաստատում են հայոց տոնի ճշմարտացիությունը, որ ասում ենք Սուրբ Կույսի ավետյաց օրը արեգի երեսունին, ապրիլի յոթին, Նիսանի տասնհինգին է և ոչ թե, ինչպես հակառակվում են մյուս ազգերը, մանավանդ հույները՝ ասելով անխոհեմաբար, թե մարտի քսանհինգին է»:

....Այս պատմեց ճշմարտախոհ այն մարդը ի հաստատումն մեր ուղղափառ հավատի: Սրա նման մի ուրիշ բան էլ պատմեց այն սուրբ մարդ Հովհաննեսը: «Ես, ասում է, Հորդանան գետի կողմերն էի. աղոթում էի Տիրոջ և սուրբ Հովհաննես Լարապետի մկրտության տեղում:

17. Կիրակոս Գանձակեցի, Հայոց պատմություն, Երևան, 1982 թ., էջ 251-255:

Ինձ մոտ կրոնով մահամեղական երեք մարդ եկան և խնդրեցին, որ իրենց մկրտեմ: Ես հապաղում, թողնում էի ուրիշ օրվա և կամ [մտածում էի] թող ուրիշներից մկրտություն ստանան, որովհետև տեսնում էի, որ նրանք վայրենաբարո մարդիկ են և կարծում էի, թե ձևանում են:

Նրանցից տարեցն ինձ պատմեց և ասաց. «Մենք պարսից քաղաք Ջանգիանից ենք, կրոնով մուդրի ենք: Ծինեցինք մեծ ու գեղեցիկ մի աշտարակ և պատրաստեցինք բացման տոնահանդեսի համար ինչ անհրաժեշտ է: Ես, ըստ արաբական կրոնի, բարձրացա գմբեթի ծայրը՝ անարժան ազանը տալու: Եվ ահա տեսա արևելքի կողմից երկինքը պատռված և վայրն անչափ լույսով լիքը: Մի զարմանալի ու ահեղ թագավոր նստած փառքի աթոռին, իսկ նրա շուրջը լուսեղենների բազմություն էր, որոնք նրան օրհնում էին անպատմելի ձայնով: Նրան երկրպագելու էին գալիս բոլոր քրիստոնյա ազգերը՝ յուրաքանչյուրն իր կրոնի առաջնորդով, որոնք զարդարված էին երևելի փառքով: Եվ երբ երկրպագում էին նրան, նա ընդունում էր նրանց ողջույնը: Ի վերջո եկավ մի այլ ազգ, որ փառքով շատ ավելի առավել էր, քան նախորդները, իսկ սրա առաջնորդները չափազանց զարմանալի էին: Երբ եկան, թագավորին երկրպագեցին, նա աթոռից վեր կացավ նրանց ընդառաջ ու համբուրեց նրանց իրենց առաջնորդներով և մյուս ազգերից ավելի մեծարեց:

Եվ մինչդեռ ես հիացած կանգնած էի զարմացումով ու ապշանքով, վերև՝ ինձ մոտ եկավ իմ այս ավագ որդին և ասաց. «Ինչո՞ւ ուշացար, ամբողջ ժողովուրդը քեզ է սպասում»: Մա նույնպես նայեց արևելք ու նույն տեսիլքը տեսավ և հիմարացած կանգնեց: Ապա երբ չափազանց ուշացանք, ամբոխը մեր ուշանալու վրա նեղսրտեց: Բարձրացավ եկավ իմ այս կրտսեր որդին և մեզ մեղադրում էր ուշանալու համար: Բայց որովհետև սրա գալու ժամանակ տեսիլքը չբացել էր, սրան պատմեցինք ուշանալու պատճառը և տեսիլքի հանգամանքները: Եվ իսկույն կամեցանք այն բարձունքից Քրիստոսին ճշմարիտ Աստված, իսկ մեզ՝ քրիստոնյաներ հայտարարել: Մա մեզ արգելեց և ասաց. «Եթե այդպես է, խնայե՛ք զործ բռնենք. եթե հիմա մենք Քրիստոսին քարոզենք, իսկույն

տաճկաց այս ամբոխը մեզ կսպանի, և պատրվակ կբռնեն, թե ինչ-որ հանցանքի համար սպանեցինք, իսկ մեր մասին ո՞վ է իմանում: Այլ գնանք մեր պատրաստած ճաշերը տանք նրանց, իսկ մենք գնանք Երուսաղեմ սուրբ քաղաքը և այնտեղ լինենք կատարյալ քրիստոնյաներ ավագանի մկրտության միջոցով, մանավանդ այն քրիստոնյաների ձեռքով, որոնց մասին դուք ասում եք, թե նրանց մեծ ցնծությամբ ընդունեց թագավորը, և ձեզ տեսիլքում նշան արվեց, թե այն հայոց ազգն էր, որ վիճակ ընկավ Թադեոսին, Բարդուղիմեոսին և սուրբ Գրիգորին»:

Մենք անսալով սրա խոսքերին, իջանք նրանց մոտ՝ ոչ մեկին ոչինչ չպատմելով: Թողեցինք մեր ամբողջ շարժական ու անշարժ գույքերը, եկանք Երուսաղեմ և Աստծուն աղաչեցինք, որպեսզի մենք հանդիպենք այն ազգին, որ տեսիլքում փառավոր էր: Եվ Աստված քեզ ցույց տվեց մեզ, տուր մեզ Քրիստոսի մկրտությունը և մեզ դարձրու քո Աստծուն կատարյալ ծառաներ»:

Ես տեսա նրանց հոժարությունը, և թե մանավանդ Տիրոջից է իմ կոչումը, նրանց մկրտեցի Հորդանան սուրբ գետում հանուն Հոր և Որդու և Սուրբ Հոգու, և նրանց հաղորդեցի Աստվածորդու պատվական մարմնով ու արյունով: Մեզ ողջունեցին, քաղաքից դուրս եկան՝ գնալու մեծ Հռոմ՝ տեսնելու սուրբ առաքյալներ Պետրոսի ու Պողոսի գերեզմանները՝ ի փառս Քրիստոսի»:

....Նաև այս էր ասում նույն սքանչելի Հովհաննեսը, թե՛ «Ազգով հայ քառասուն տղամարդ գնացին Սինա անապատը, այն լեռը, ուր Աստված երևաց Մովսեսին և տվեց քարե տախտակները, որոնց վրա գրված էին տասը պատգամները՝ երկրպագելու Աստծուն և տեսնելու սուրբ վայրերը:

Լեռան ստորոտում մի վանք կար. ազգով հռոմ, վարքով խստակրոն [մարդիկ] այնտեղ օթևանեցին: Եվ մինչ նրանք կամենում էին լեռը բարձրանալ [հայերը], վանքի բնակիչները պատվիրեցին նրանց և ասացին. «Գիշերը այնտեղ մի՛ քնեք, որովհետև ովքեր այնտեղ գիշերում են, ահավոր արհավիրքներ են տեսնում. այլև շատ մարդիկ կորստի են մատնվել»:

Իսկ նրանք համարձակորեն բարձրացան՝ առանց որևէ ուտելիք իրենց հետ վերցնելու: Այնտեղ մի քանի օր ուշացան: Վանքի բնակիչները զարմացել էին, թե ինչ եղան, որովհետև [իջնելու] ուրիշ ճամփա չկար. համարում էին, որ արհավիրքից ոչնչացան:

Իսկ նրանք իրենց ուխտը կատարելուց հետո լեռից իջան փառավորված ու հրաշալի կերպարանքով: Այժմ նրանք քառասուններկու հոգի էին: Վանքի բնակիչները զարմացած՝ ջահերով ու լապտերներով ընդառաջ ելան նրանց ու մեծ հարգանքով տարան տեղավորեցին: Չարմանում էին, որովհետև երբ բարձրանում էին լեռը, քառասունն էին, իսկ երբ իջան, քառասուններկուսն են. միաժամանակ գիտեին, որ բացի նրանցից դեպի վեր ոչ ոք չի գնացել: Երբ սեղան զգեցին ճաշելու, երկու այն փառավոր տղամարդիկ, որոնք ավելացել էին քառասունին, վեր կացան նրանց սպասավորելու սեղանի շուրջը և թույլ չէին տալիս վանքի մարդկանց՝ ծառայելու նրանց, այլ ասում էին. «Մենք սովորություն ունենք մեր եղբայրներին ինքներս սպասավորելու»:

Եվ երբ կերան ինչ որ անհրաժեշտ էր, նրանց ողջունեցին ու աներևույթ եղան. դրանք էին Մովսեսն ու Եղիան: Վանքի բնակիչները մեծ ահով բռնվեցին. նրանց պատվում էին իբրև հրեշտակների ու մեծ պատվով ճամփու դրին»:

Սրբասեր Հովհաննեսն իր համեստության պատճառով այս բանը պատմում էր ուրիշների անունից, որպեսզի չիմանան, թե ինքն էլ նրանց հետ էր: Սրանից հետո նա շրջեց բազմաթիվ գավառներ ու քաղաքներ, հասավ Կողոնիա քաղաքը: Թուրքերից ու արաբներից շատերը գալիս էին նրա մոտ ու մկրտվում էին նրա սքանչելի վարքի ու բժշկության համար, որ նա անում էր:

Ապա պարսիկները նախանձեցին նրան, և Կողոնիա քաղաքի իշխանը բռնեց նրան ու մի քահանայի, չոր փայտ կուտակեց, նրանց դրեց մեջը, կրակ տվեց: Նրա հետ եղած քահանան լաց էր լինում, իսկ նա քաջալերում էր նրան և ասում. «Մի՛ վախենա, Աստված կարող է մեզ ազատել այս կրակից, ինչպես երեք մանուկներին»:

Եվ մինչդեռ բոցը բորբոքվում էր, իշխանի երեխան բերդի պարսպից

ընկավ ու անվնաս վեր կացավ: Եվ երբ հարցրին, թե՛ ինչպե՞ս կենդանի մնացիր, նա պատասխանեց, թե՛ այն մարդը, որին գցեցիք կրակը, ինձ իր ձեռքերով պահեց ու չթողեց, որ գետնին ընկնեմ: Իշխանը անմիջապես [մարդ] ուղարկեց և հրամայեց կրակից նրանց հանել ու թույլ տալ՝ ուր ուզում են գնան:

Նա շրջեց բազմաթիվ գավառներ, գնաց Հռոմկլա՝ հայոց մեծ կաթողիկոս տեր Կոնստանդինի մոտ: Նա ուրախությամբ մեծ պատվով ընդունեց նրան և թույլ չտվեց որևէ տեղ գնալու: Այնտեղ մնաց, մինչև փոխադրվեց Քրիստոսի մոտ և թաղվեց այնտեղ: Իր կյանքը ավարտեց ու հավատը պահեց, հասավ անթառամ պսակին ու անվախճան կյանքի: Նրա աղոթքը թող մեզ սատար լինի և մեղքերի թողություն տա, իսկ նրա հիշատակը բոլոր սրբերի հիշատակի հետ մեր տեր Հիսուս Քրիստոսի համար լինի, որին հավիտյան փառք:

Նոր Գնտիկում վանքի վերևը կառուցեցին մի շատ փոքրիկ եկեղեցի հանուն սուրբ Կարապետ Հովհաննեսի՝ կանանցից ծնվածների մեջ մեծի՝ Քրիստոսին մկրտողի:

Ապա սկսեցին կոփածո վեմերով, գեղեցկաշեն արվեստով երկնանման գմբեթաձև եկեղեցու հիմքը զցել, որ տնանողներին հիացք էր պատճառում: Սկսվեց հայոց վեց հարյուր քառասուն թվականին (1191 թ.)՝ Սալահեդդինի՝ Երուսաղեմը գրավելուց չորս տարի հետո, ավարտվեց հինգ տարում՝ հունաց խնդաթյուր գատկին:

Այս գատկի համար շատ ազգեր բազմաթիվ հակառակություններ ու վեճեր ունեին հայերի հետ, առավել ևս վրացիները, որովհետև հանդգնելով՝ թյուրը ուղիղ էին համարում, որը [ուղիղը] եղծեց ու փչացրեց անիծյալ Իրոնը, որ անօրեն Հուստիանոսի պալատում էր, գատկի ու այլ տոների լրումի համար Ալեքսանդրիայում տեղի ունեցած ժողովին իրեն չկանչելու պատճառով: Անդրեասի երկհարյուրյակը լրանալուց հետո ինը տարի խանգարված մնացին բոլոր տոները, որովհետև լրանալուց հետո չկարողացան նրա տոմարական արվեստը ուղիղ կարգավորել: Ապա Էաս անունով մի իմաստասեր ձայն բարձրացրեց, իր մոտ կանչեց բոլոր ազգերի իմաստուններին՝ հրեա Փեննեհեսին, ասորիներից Գիզանին, գամիրներից Ադդեին, հույներից Ելոզսին և ուրիշ շատերին:

Եվ սկսեցին ներքևից դեպի վեր հաշվել տարիները ու հաստատուն կերպով գտնելով՝ կարգեցին ամբողջ հինգ հարյուրյակը իբրև հավիտենական անտարակուսելի օրինակ, որ տարան Հուստիանոս կայսեր մոտ: Նա հրամայեց Իրոնին, իսկ նա նախանձով լցվեց մեծ անձերի, տոմարական արվեստի ու իրեն չկանչելու համար: Կամեցավ այն որևէ ձևով եղծել, ապրիլի տասնհինգը փոխեց տասնվեցի ու վեցը՝ հինգի, պատրվակ բռնելով, թե մյուս բոլորը ճիշտ են, բացի սրանից:

Այն տասնվեցը չի սխալեցնի, իսկ այն հինգը իննսունհինգ տարում միշտ կսխալեցնի նրանց՝ հրեաների հետ զցնելով գատիկը լրման ժամա-

18. Կիրակոս Գանձակեցի, Հայոց պատմություն, Երևան, 1982 թ., էջ 154-155:

նակ, որովհետև հինգը նրանց գատիկը շաբաթ կզգի, իսկ վեցը մերը կզգի կիրակի, հնչպես և այստեղ պատահեց:

Եվ հայերի ու վրացիների այսպիսի վեճի համար Թամար թագուհին ու Զաքարիա սպարապետը վրաց իշխաններից մեկին, նմանապես և հայերից [մեկ ուրիշի] գատկից առաջ ուղարկում են Երուսաղեմ՝ տեսնելու ճիշտը: Եվ սրանց համար դատավճիռ է կանթեղի վառումը, որ Քրիստոսի սուրբ գերեզմանի վրա է: Սրա մասին ասում են, որ հայոց լուսավորիչ սուրբ Գրիգորի խնդրանքով, առանց մարդու ձեռքերի ու տեսանելի կրակի, Աստծո հրամանով վառվում է ամեն գատկին, որ մինչև այսօր լինում է:

Բայց քաղաքի իշխանությունն արաբների ձեռքին էր. հարցրի քրիստոնյաներին, թե՛ «Ե՞րբ է ձեր գատիկը»: Հույներից ու այլ ազգերից [այնտեղ եղածները] պատասխանեցին, թե՛ «Այս կիրակի»: Իսկ ովքեր հայերից էին, ասացին. «Ոչ այս կիրակի, այլ մյուս կիրակի»: Իսկ քաղաքի արաբ վերակացուն խելացի մարդ էր, հրամայեց տաճարում եղած բոլոր լույսերը մարել ու դռները փակելով՝ կնքեց իր մատանիով ու ոչ ոքի թույլ չտվեց ներս մտնել, որպեսզի տեսնի, թե որ ազգն է ճշմարիտ:

Եվ երբ այն ցերեկը անցավ ու երեկո եղավ, սպասում էին կանթեղի վառվելուն. բայց երբ չվառվեց, իշխանը հրամայեց անարգանքով ու ծանր գանահարությամբ բոլորին հանել՝ իբրև տգեղների ու ստախտների, բացի հայերից: Եվ երբ շաբաթն անցավ ու եկավ մյուս կիրակին, որը հայերը գատիկ էին համարում, երբ պաշտամունք ու աղոթք էին անում, տասներորդ ժամին ամենքը ազդմունք ունեցան, և անմիջապես կանթեղն առանց ձեռքերի վառվեց: Հայերը մեծապես ուրախացան: Վերցրին ծեծեցին այլ ազգերին, ամենքը գովում էին հայերի իմաստությունն ու հավատը, առավելապես արաբները, ու անարգում, ծաղրում էին հույներին այն բոլոր քաղաքներում, որոնք արաբների իշխանության ներքո էին գտնվում: Այս տեսան նաև վրաց թագավորի ու գորավարի կողմից ուղարկված մարդիկ, եկան պատմեցին տեսածները: Մեծ գորավար Զաքարեն ուրախացավ, և այն բոլոր հայերը, որ գորքի մեջ էին, ավելի ևս ամրացան հայոց ուղիղ հավատի մեջ:

ՀԱՅԵՐԸ ԵՎ ՔԱՂԿԵՂՈՆԻ ԺՈՂՈՎԸ¹⁹

Եվ Հոբնազը Երուսաղեմ գնաց ու Երուսաղեմում մեծ խռովություն բարձրացավ, որովհետև նրան չընդունեցին, բայց նրան ձեռնադրեց պատրիարք Թեոդոսիոսը, և այդ մասին Հոբնազը գրեց Մարկիանոսին, իսկ նա էլ գործեր ուղարկեց, և հանեցին Թեոդոսիոսին իր պաշտոնից ու Հոբնազին հաստատեցին նրա փոխարեն: Իսկ նա վերստին Պաղեստին աշխարհում և փղշտացիների մեջ շրջելով՝ ուղղափառներին մոլորության մեջ էր գցում, ծեծել էր տալիս և ենթարկում հալածանքների, հափշտակում նրանց ունեցվածքը: Եվ հրեաներից շատերն էլ շրջում ու կոտորում էին ուղղափառներին: Բայց պատկառում էին Գաղացիների Պետրոս եպիսկոպոսից, ում մասին ասում են, թե վրաց թագավորի որդին էր, որ պատանդ է եղել Կոստանդնուպոլսում և իր հոժարությամբ է անցել խստավարք կրոնավորությանը. և այնքան հռչակավոր դարձավ իր առաքինությամբ, որ նրան հարկադրելով եպիսկոպոս դարձրին: Եվ սա հանդիմանեց Մարկիանոսին և (Քաղկեդոնի) ժողովը նգովեց ու տրամադյամբ գնաց: Եվ նրա գերագանց առաքինության պատճառով ո՛չ որ չէր համարձակվում ընդդիմանալ նրան: Այս Պետրոսն է, որ հայերին գրեց՝ նրանի տալով նրանց, որ ժողովին ներկա չէին եղել, հայտնապես այս ասելով. «Քաղկեդոնում Քրիստոսին ուրացան, դուք պինդ կացեք հայրենի հավատի մեջ, որ ձեզ ու ձեր աշխարհին Տիրոջից շնորհվեց: Որովհետև, ինչպես որ մարդկության սերմն այդտեղից սփռվեց աշխարհում, նույնպես և ուղղափառ հավատի սերմը ձեզ պահ տրվեց և ձեզանից է տարածվելու շատ ազգերի մեջ: Ողջ եղեք Քրիստոսի անասան Վեմի վրա, որդյակներ իմ: Նրա միջնորդությամբ, մենք՝ հավատացյալներս, փառավորում ենք Աստծուն՝ Հորն Ամենակալ, և Որդուն Միածին՝ մեր Տեր ու Փրկիչ Հիսուս Քրիստոսին և Սրբության Հոգուն, որ է Աստված ճշմարիտ: Փառավորում ենք Սուրբ Երրորդությունն ու մեկ Աստվածությունը, այժմ և ամեն ժամ և հավիտյա՛նս հավիտենից: Ամեն»:

¹⁹ Ժամանակագրություն Տեառն Միխայելի Ասորիոյ Պատրիարքի, Յերուսաղեմ, 1871 թ., էջ. 174-175:

ՍՈՒՐԲ ՍԱՀԱԿ ՊԱՐԹԵՎԻ ՏԵՄԷԼՁ²⁰

Բայց չեմ կարող քահանա լինել տիրանենգ, տիրասպան ու մատնիչ բնակչության վրա, քանզի Սուրբ Հոգին, որ մեզ վերստին ծնեց սուրբ ավագանով՝ Քրիստոսին ժառանգակից լինելու, նույնն ասաց երկնաքաղաքացի Պողոսի բերանով, թե «Մի՛ դատեք, որ չդատապարտվեք», և թե «Կարողություն ունեցողներդ տկարների տկարությունը վերացրեք», և դարձյալ ասում է, թե «Իմն են վրեժխնդրությունները, և ես կհատուցեմ», - ասում է Տերը: Ուրեմն դուք ձեր մասին մտածեցեք: Ձեր թագավորի գործերին վրեժխնդիր եղաք և նրա վրա զայրացած՝ մեր եկեղեցու սուրբ հավատը մատնեցիք, ծաղր ու ծանակի տվիք անօրեններին: Աշխատում եք ինչն՞վ ինձ մխիթարել կամ ինձ թախսանձում եք՝ ո՞ւմ վրա լինել քահանա, երբ Քրիստոսի հոտի վիրավոր ոչխարին տեսնում եմ ոչ թե փաթաթած, վերքերը ձեռքով ու գինով օծված, գրաստի վրա դրված և պանդկը տարված, այլ անխնա հոշոտված նետած գիշատիչ զագանների դեմ, որպեսզի պատառտեն: Հեռացեք ինձնից և թողեք, որ ողբամ ընդհանուր կորուստն աշխարհիս Հայոց, որ Աստծո գործության ազդեցությամբ մտքիս աչքերով եմ տեսնում: Մի ստիպեք, որ ես մխիթարվեմ իմ ժողովրդի կործանման վրա, որովհետև այս աղետի անցքերը դեռևս եպիսկոպոսության կոչվելուց առաջ, ինձ ցույց էր տվել Վերին կանխագիտությունը, անրջային այն գիտությունը, որ, մարգարեական տեսիլքի օրինակով, երևաց սուրբ նահատակ Գրիգորին՝ հասկացնելով այն իրողությունները, որ ապագայում էին լինելու: Եվ ես ստիպված եմ սրտի ցավով պատմել այսօր ու անգամ երևալ, ինչպես Աստծո սուրբ առաքյալը՝ Պողոսը, որ սուտ առաքյալների և անօրեն մշակների պատժառով պարծենալով՝ կորնթացիներին գրեց իր ճգնության չարչարանքները: Արդ, ունկնդիր եղեք ինձ հոժարակամ, ժողովրդյան ամբողջ բազմություն, և ես ձեզ կպատմեմ:

20. Ղազար Փարպեցի, Հայոց պատմություն, Երևան, 1982 թ., էջ 65-86:

«Շատ տարիներ առաջ անմխիթարական մտորումները տանջում էին ինձ՝ անդադար հիշեցնելով և Բարձրյալին աղաչելով՝ արու զավակ շնորհել ինձ. ինչպես իմ նախնիներին, որոնք ինձնից առաջ ամուսնանում էին որդի ունենալու համար: Եվ այժմ, որովհետև Աստված յուրաքանչյուր մարդու մատակարարում է առավել արդարությամբ ու բանիմացությամբ, քան մեր իմացածն ու խորհածն է, ուստի Մեծ պահոց հինգշաբթի օրը, հաղորդվելով երեկոյան արարողության ժամին Քրիստոսի սուրբ ու մեղսաքավիչ խորհրդին, բնական ոչինչ չճաշակեցի, բացի հացից, ջրից ու աղից՝ համաձայն Նիկիայում երեք հարյուր տասնութի գումարած մեծ ու սուրբ ժողովի կանոնների, որոնք Սուրբ Հոգին էլ կնքելով հաստատեց: Երկար սաղմոսերգության կանոնը վերջացնելուց հետո, պաշտոնյաները նստելիս, բազում տքնությունների սաստկությունից, կիսամեռ եղածների նման խոր քուն մտան: Նրանք քառասնորդական օրերը խիստ պասով և գիշեր ու ցերեկ անհանգիստ աղոթելով էին կատարել, մանավանդ Ավագ հինգշաբթում շտապեցին իրենց չարչարանքներն առավել սաստկացնել՝ հուսալով ուրախալից վաստակով արժանանալ վարձերի հատուցմանը: Հրագների և կանթեղների բորբոքուն լույսը տոչորում էր: Եվ կարդացողը կամովին երկարում էր ընթերցանությունը՝ մի քիչ շունչ առնելու և պաշտոնյաների համար սահմանված կանոնին հասնելու համար:

Ըստ սովորության սպասում էին ժողովրդական բազմության հավաքվելուն՝ գիշերվա արարողության համար, քանզի յուրաքանչյուր մարդ, տղամարդ թե՛ կին, հորդորալից ու ինքնակամ փափագում էր արթնությամբ արժանանալ իր անձի փրկությանը: Եվ ես նստած էի Աստծո սեղանի մոտ, Վաղարշապատ քաղաքի սուրբ եկեղեցում:

Եվ ահա հանկարծակի բացվեց երկինքը, որից առատ լույս ծագեց և լցրեց ամբողջ երկիրը: Եվ երկրի վրա կանգնելով՝ ինձ երևաց քառակուսի բեմ մի ամպեղեն, որի բարձրությունը հասնում էր մինչև երկինք և լայնությունը տարածվելով լցնում էր ամբողջ երկիրը: Եվ բեմի վրա երևում էր ազնիվ ոսկուց խորանարդ հենարան՝ Աստծո սպասավորու-

թյանն արժանի, ծածկված հույժ բարակ, սպիտակափայլ կտավով: Եվ խորանարդաձև ծածկոցի վրա պարզ երևում էր Տերունական Խաչի նշանը, որի երևույթը նյութեղեն չէր, այլ լուսեղեն: Հանկարծ խաղաղաս- յուք օդը շարժվեց և բացվեց կտավն ծածկույթի մի փեղկը: Այն կողմը նայելով տեսա, բեմի վրա քառակողմ, ակնանկապ սեղան՝ բազմա- գույն ու պատվական ակներով ընդելուզված: Եվ սեղանի վրա կար մի սուրբ հաց և մի ողկույզ խաղող՝ երկնավոր փրկության պատվական խորհրդի համաձայն: Եվ սուրբ խորհրդին մոտիկ երևում էր ձիթենու մի ծառ՝ սաղաթթաշատ, հույժ պողպից: Հայացքով չէի կարողանում ընդգրկել նրա բարձրությունն ու լայնությունը: Պտուղները շատ էին ու լեփ-լեցուն, տեսքն ու գեղեցկությունը՝ անպատում և սքանչելի: Ձիթենու չորս ոստերը բաժանվելով, խոնարհված էին երկրի կողմը: Նրանցից երեք ոստերը հավասարաչափ ու հասարակ պտուղներով էին երևում, իսկ չորրորդը՝ կիսաբաժին ու նվազապտուղ էր: Եվ այս չորս ոստերի պտուղները բնավ էլ նման չէին ձիթենու մյուս պտուղներին. ո՛չ նրանց պես փարթամ էին, ո՛չ գեղեցիկ, այլ թփով առավել նվազ և ավելի վտիտ էին, ասես թորշոմած լինեին:

Եվ բեմի ձախ կողմում տեսա քառակողմ ու բարձր մի աթոռ՝ ծավի ու սառնակերպ, ծածկված թխորակ թանձր կտավով: Ինչ-որ տեղից փչող անուշ օդից կտավը վերացավ, և ահա աթոռի վրա հայտնվեց արծաթե մի մեծ սկուտեղ: Սկուտեղի վրա ծալ-ծալ դրված էր բեհեզյա մի նա- փորտ և նրա մոտ՝ ոսկե մի գունդ ու քառակուսի կտրված մի մագաղաթ՝ սկզբից մի քիչ, որպես ճարտար գրչի ձեռքով գրված ոսկեգեղմ գրով սքանչելիորեն շողողուն, իսկ մագաղաթի միջի ոսկեգեղմ գրից հեռու, երևում էին մի քանի տող եղծյալ գրեր՝ ջնջվածի պես, որոնց ոչ ձևերն էին երևում, ոչ էլ գրատեսակը: Եվ միայն մագաղաթի վերջում, ջնջագիր տողերից հեռու դարձյալ տեսնում էի մեկ ու կես տող գրված ոսկենախշ տառերով, առավել սքանչելի, մագաղաթի առաջին տողերի գրերի նման: Եվ մինչև այն կիսատ տողի մեջտեղը դարձյալ ոսկեգույն էր, նրանից դենը՝ կարմրադեղնավ: Եվ սկուտեղի շուրթերի մոտ կային արու

մանուկների բազմություններ: Բոլորն էլ պայծառ և լուսազգեստ էին, բայց նրանց պատմուճանների փայլատակումների ճառագայթները, պատահում էր, կարմրագույն շողեր էին արձակում, և պատահում էր, որ գույն-գույն և տարբեր-տարբեր երանգներով էին նրկում: Եվ բոլորը դեմքերը դարձրել էին դեպի սուրբ սեղանը՝ բնավ իրենց հայացքները փրկության խորհրդի սեղանից չհեռացնելով:

Հանկարծ աթոռն սկսեց շարժվել սաստիկ դողդուխով: Եվ այն տղաները, որոնք նրկում էին մանկահասակ, հանկարծ արագորեն փոխվելով դարձան նրիտասարդ կատարյալ մարդիկ, թևեր առնելով՝ թռան, տեղավորվեցին սուրբ սեղանի վրա, որ ընդելուզված էր բազմերանգ ակներով, և «Սուրբ Աստված» երգեցին: Ապա սուրբ սեղանը, նրանց իր հետ առած, համբառնալով երկնքի բարձրությունից էլ վեր, ծածկվեց: Եվ այսպես աներևութանալով՝ տեսիլքը փակվեց, և մեծ զարհուրանքի մեջ մնացի ապշած:

Եվ ահա հանկարծակի երկնքից ինձ նրկաց մի մարդու լուսեղեն կերպարանք, որի դեմքի վառ լույսից մռայլվելով ծածկվեց լույսն արեգական: Եվ այն մարդը սլանալով հասավ այնտեղ, ուր ես էի կանգնած: Եվ ես, առավել ևս հիացած ու ապշած այն մարդու փայլակնացայտ երևույթից, դողալով վաղվադակի երեսնիվայր ընկա գեռնիս: Եվ նա բռնելով վերկացրեց ինձ ու հաստատուն կանգնեցնելով ոտքի վրա՝ ասաց ինձ. «Քաջալերվիր, գորացիր և մի երկնչիր, այլ սիրտդ ամրացրու հանուն այն Հզորի, որ ամեն ինչ ստեղծեց և քեզ էլ ցույց տվեց Իր արարչության կանխատես ու մեծ խորհուրդը»: Եվ ես, ուշքի գալով, գորացա նրա խոսքից և կանգնած մնացի ոտքերիս վրա: Նա ինձ ասաց. «Ինչի՞ ես տրտմում և կամ ինչո՞ւ չար-չար ցնորքները պղտորում են քո միտքն ու մաքուր խորհուրդները: Որովհետև անօգուտ տրտմությամբ միտքդ զբաղեցնելով՝ անհանգստանում էիր արու զավակ չունենալու պատճառով, նրբ քաջ ծանոթ էիր Ամենագործի կամքին, որ հասկանալով բաշխում է ամեն բարիք և երբևէ չի արգելում որևէ մեկին հասնելու արժանիին: Եվ արդ, զթալով քեզ և սիրելով՝ Բարձրալը կամեցավ հեռացնել քեզանից

այդօրինակ ընդունայն մտածումները և քեզ մխիթարեց այդ տեսիլքով, որը քեզ ցույց տվեց մեծ հայտնություն ոչ միայն առաջիկայի, այլև ապագայի բոլոր իրողությունների, որ լինելու են մինչև վախճանն աշխարհի, ծանոթացրեց քեզ և նրա խոսքի բոլոր հավատացողներին, ինչպես քո արդար նախնի սուրբ Գրիգորին: Բայց քեզ ցույց տվեց այն ամենը, որ լինելու է մինչև կատարածն աշխարհի: Եվ արդ, լսիր և կպատմեմ քեզ այդ մեծ հայտնության մեկնությունը, ինչպես ինձ է հրամայված Վերին Ձորությունից, որ քեզ բացատրեմ ամեն ինչ: Եվ դու խիստ զգուշությամբ ունկնդրելով՝ գրիր քո անմոռաց սրտի տախտակի վրա, որը մագաղաթի վրա դրոշմելով՝ կթողնես հավատացյալ ժողովրդին ի զգուշություն անսլսալ մինչև աշխարհի վախճանը»:

**ՍՈՒՐԲ ՍԱՀԱԿԻ ՏԵՍԻԼՔԻ ՄԵԿՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՍՏՕՈ
ՀՐԵՇՏԱԿԻ ԿՈՂՄԻՑ, ՈՐ ՊԱՐԶՈՐԵՆ ՅՈՒՅՑ ՏՎԵՅ ԸՍՏ
ՅՈՒՐԱՔԱՆՉՅՈՒՐ ԳԼԽԻ ԵՎ ԱՌԱՆՁԻՆ ՏՆԵՐԻ՝
ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԿՅԱՆՔԻ ԵՎ ԱՇԽԱՐՀԻ ՎԵՐՁԻ ՄԱՍԻՆ**

«Երկնքի բացվելը, որ տեսար, և պայծառ լույսի տարածվելն ամբողջ աշխարհի վրա՝ Աստծո կենսարար Որդու Գալստյանից ի վեր՝ Նրա ողորմության դասն բացվելն է այն բոլորի համար, որոնք սիրում են նրան և պահում են նրա հրամանի խոսքը, որի մեջ ծագելով՝ ճառագում է Նրա վարդապետության փառքի լույսը: Եվ կանգնած քառանկյունի բեմը՝ բարձր երկնքից մինչև երկիր, որ քեզ երևաց, ճշմարիտ հավատն է, որով արդարները վերանում են աշխարհիս կյանքի ծանրությունից՝ երկնքում հանգիստ բնակվելու համար: Բեմն էլ ամպեղեն գույնով երևաց, որովհետև Նա, որ ամպով վերացավ, նորից գալու է արդարներին իր հետ բարձրացնելու այնտեղ, ուր Հոր արքայության տան բազում օթևաններն են: Եվ դու էլ դրան տեղեկանալով, սովորեցիր Սուրբ Հոգուց, որ ընտիր այր Պողոսի բերանով ասաց. «Ամպով պետք է հափշտակվենք Տիրոջն ընդառաջ՝ օդի միջով»: Եվ բեմի վրա դրված ոսկի հենարանը, որի վրա ձգված էր բարակ ու մաքուր կտավը, որով սուրբ սեղանն էր ծածկված, հետո էլ խորհուրդը, իմացիր ու ճանաչիր, որ ծածուկ ու անհայտ խորհուրդն աստվածային գիտության, ազնիվ ու մաքուր, ազնվությամբ մաքուր ոսկու և լուսափայլ մաքրությամբ կտավի: Նրա վրայի կենդանարար Խաչի նշանը, որ երևում էր, մեջքով ցած գլորված բոլոր մարդկանց կենդանացած վեր ելնելն է, որ առաջինն ինքը վերստին պիտի երևա Քրիստոսի Գալստյան ժամանակ, ապա՝ հայտնվի խորհուրդը դատաստանի և յուրաքանչյուրի հատուցումն ըստ իր գործերի:

Իսկ քաղցրաշունչ օդը, որ կտավի մի մասը բացեց, հիշիր, Սուրբ Հոգուց քեզ երևացած քաղցր խաղն է, որ հայտնում է Իր սրբերի և Իր աստվածության ծածուկ խորհուրդը: Նրա տակ կար պատվական քարերով ընդելուզված ոսկի սեղան, որը ցույց է տալիս Սուրբ Երրորդության միասնականությունը, որ սրբերի վարքն ու ճգնությունը, որպես պատ-

վական քարերի տարբերություններ իր վրա առնելով՝ ուրախացնում է: Եվ սրբերը, բազմաձև սուրբ սեղանի շուրջ, ճշմարիտ արժանավորությամբ ճաշակում են Փրկչի մարմինն ու արյունը: Քեզ երևացած սեղանի վրայի հացն ու ողկույզը ցույց է տալիս Տիրոջ կենսարար չարչարանքների մարմնի և արյան օրինակը:

Իսկ քեզ երևացած սքանչառեսիլ ձիթենին, որ կիպ գտնվում է Տերունական խորհրդի մոտ, բարձր ու սաղարթալսիտ, բազմաբերք ու պտղալից, քեզ ցույց տվեց մարդկանց ընծայաբերությունները, ողորմածությունը և սերը միմյանց նկատմամբ, քանզի ամեն տեսակ բարեգործություններից Աստծուն ավելի մոտ ու պատվական է աղքատասիրությունը, որով և առաջին սրբերը՝ Աբրահամը, Իսահակը և Հակոբը, ընտիր երևացին: Առանց նրան և կույսերի կուտության, չարչարանքները արհամարհվելով հարսանիքից դուրս ձգվեցին: Սրանով է երևում Քրիստոսի քարոզության կնիքը մարդկանց վրա: Նա ասաց, թե «Ամենքն էլ սրանով ձեզ կճանաչեն որպես իմ աշակերտների, թե որ սիրեք միմյանց», և մանավանդ՝ ով առատ զվարթամտությամբ, կամովին կկատարի սիրո պատվիրանը ոչ միայն աղքատների, այլև ընկերների, եղբայրների և ամենքի նկատմամբ, որով հաստատվում է աշխարհի խաղաղությունը, և փառքերի Տերն է բնակվում նրանց մեջ՝ շնորհելով հանգիստ և երկրի առատաբերություն, ինչպես տեսար բարձր ձիթենին՝ լիպտուղ և թանձրասաղարթ:

Եվ ձիթենու չորս ոստերը, որ խոնարհված էին կամ երևում էին դեպի գետնի կողմը ձգվելիս, երեք ոստերը միատեսակ՝ չափով, ձևով ու պտուղներով, իսկ չորրորդը, որ երեքի համեմատությամբ ավելի կարճ ու նրանցից ավելի սակավաբերք տեսար, այդ չորսի պտուղներն էլ վտիտ էին, թառամած, բերքը պակաս ու ոչ նման ձիթենուն մնացած փարթավ պտուղներին: Այժմ սևեռիք քո աչքն ու միտքը, լսիր, և քեզ կասեմ, թե Բարձրյալն ինչ սահմանեց. այսուհետև, մինչև աշխարհի վախճանը, տարիների երեք տասներյակներ ու կես տասներյակ պիտի համառապի ամբողջ աշխարհի վրա, մինչև անապատի պիղծի երևալը, որը Սուրբ Հոգին է հայտնել Դանիել մարգարեին, և որոնք պարզապես լինում են երեք հարյուր հիսուն տարի՝ երեք և կես ոստերի միահավասար պտուղ-

ների հաշվով: Եվ քանի որ տնտեսարարության ոլորտի պատուհանները թառամած, խնդրահարույց ու բոլորովին ոչ նման ձեռքերով մնացած պատուհաններին, ճշգրտորեն տես ու ճանաչիր, որ սերն ու արդարությունը վերացել են բոլոր մարդկանցից, որոնք սրով ու խաբեությամբ իրենց ձևացնում են գեղեցիկ ու պատվիրանապահ: Այդ պարզ գրված և կնքվածը պահվում է գրքում ամենագետ Աստծո, Որը ներում է համբերատարությամբ և հատուցում անաչառությամբ:

Իսկ բեմի ձախակողմը քեզ երևացած ծովագույն ու սառնակերպ, քառակողմ աթոռը ցույց է տալիս քահանայության ու թագավորության գահի անկումը, որն իսկապես Բանն Աստված է հաստատում: Նրա վրա կար արծաթն սկուտեղ, քանի որ, իբրև ընտիր արծաթ և փորձ, լուսափայլ տարածվեց Աստծո խոսքը բոլոր հավատացյալ ազգերի մեջ, որ և սաղմոսներգուն է քարոզում Սուրբ Հոգու շնորհիվ ասելով. «Տիրոջ խոսքերն արծաթի պես ընտրված ու փորձված են երկրից»: Եվ պետք է հասկանալ, որ «երկրից» ասելով՝ մարգարեն հայտնում է Աստծո Որդու մարմնով երևալը Սուրբ Կույսից: Եվ որ քեզ երևաց ծովագույն ու սառնակերպ աթոռ, այդ էլ նշանակում է Հայոց աշխարհի ավերածությունները: Իսկ թխագույն թանձր կտավով ծածկելը՝ թանձրամած սզի օրինակն է, որ ամբողջ աշխարհն է ունենալու, և տեսիլքն էլ վերջն է: Եվ բեհեզյա նափորտն էլ, որ ծալած և սկուտեղի վրա դրած տնտեսար, և ոսկե գունդը, որ կար նափորտի կողքին, մեկը քահանայությունն է նշանակում, մյուսը՝ թագավորությունը: Եվ քանի ոչ որ իր վրա չէր առել նափորտը, և ոչ որ ձեռքում չուներ գունդը, լսիր և ճշմարտապես իմացիր, որ շատ շուտով պետք է լռեն Արշակունյաց տոհմի թագավորությունը և քահանայությունն արժանավոր քահանայապետ Գրիգորի տոհմից:

Եվ մագաղաթը հատվածաձև, որ քեզ երևաց սկզբում մի քանի տող գրած ոսկեղեն գրերով, նշանակում է Սուրբ Հոգու շնորհած արժանավոր այն մարդկանց ձեռնադրությունը, որոնք երանելի Գրիգորի տոհմից, արժանապես պիտի հաջորդեն քեզ քահանայապետության աթոռին: Նրանք ընտիր մարդիկ են, կյանքի գրքի մեջ գրանցված ոսկեշող գրով: Եվ քանի որ երևացին մագաղաթի մեջտեղում, ոսկեգիր տողերից հեռու խանգարված մի քանի տող ջնջված գրերով, իմացիր, որ սուրբ

Գրիգորի աթոռին ումանք քահանայապետ են նստելու ո՛չ ըստ հրամանի սուրբ առաքյալների և ո՛չ ըստ երեքհարյուր տասնևութի ժողովի կանոնի են ձեռնադրվելու այդ երկնային պատվի համար, այլ այս աշխարհական փառքի համար այդ պատվին են ձգտում հանդգնությամբ: Սրանք առավելապես արծաթասեր են, քան աստվածասեր: Եվ քանի որ այդ քահանայությունն անպետք է ու Բարձրային ոչ հաճելի, ուստի նրանք ջնջված են երկնքի բարության մատյանից և տրված դատաստանի, իրենց անձանց և ժողովրդին՝ այրվելու գնեհնում և մատնվելու կորստյան: Իսկ մյուս մեկ ու կես տողը, որ քեզ երևաց սքանչելի ու ոսկեզիր մագաղաթի ստորին եզրին, հաստատ իմացիր, որ անապատի պիղծի երևալուն մոտ դարձյալ պետք է թագավոր ելնի Արշակունյաց տոհմից, և պիտի նորոգվի հայրապետության աթոռը սուրբ Գրիգորի շառավղի կողմից: Եվ քանի որ նրանք արհամարհված ու գետնին ընկած չեին կոխկրտվելու համար, այլ պարզ տեսքով էր գունդը, և ծալված պատվականությամբ՝ նափորտը, որ առավել ևս հաստատ երևաց քեզ, և սքանչելատեսիլ ոսկեզիր տողով ու կիսատողով ծանոթացրեց վերին այն ազդեցությունը, որ արդարության գոռոզացած թշնամու ժամանակում արդար քահանայապետ է նստելու սուրբ Գրիգորի տոհմից, և քահանայացած առաջինը մեռնելու է՝ կրելով բազում չարչարանքներ կորստյան իշխանի սուտ առաքյալներից և վախճանվելու է խաղաղությամբ, ոչ թե սրով: Եվ նրա մյուս գավակը, հաջորդելով քահանայապետության աթոռին և երկար ժամանակ դիմանալով տանջահարությունների ու հարվածների, սովի հալածանքների ու դառն նեղության, անօրեն իշխանի դահիճների սրով է ընդունելու մարտիրոսական մահը: Այն, որ գրածի մի մասը քեզ երևաց կարմրադեղով, ստույգ ճշգրտությամբ հաստատեց մարտիրոսական վախճանը, որ սրբերին է պատահելու:

Եվ որ արծաթե սկուտեղի վրա շրջան կազմած տղաների բազմություն երևաց, գվարճացիր ցնծալից ուրախությամբ, որովհետև քեզ տրված գավակիդ արգանդից պիտի ելնեն բազում շառավիղներ՝ գորությամբ ընտիր տղամարդիկ, որոնց հետ միաբանելով Վայոց նախարարական տոհմերի քաջ մարդկանց ուրիշ բազմություններ, որոնք գորացած Աստծո սուրբ խոսքով և ոչինչ համարելով թագավորների գայրույթ-

ներն ու իշխանների սպառնալիքները, իրենց անձերը պիտի միացնեն երկնավոր կոչման բաղձալի հույսին, աչք չդնելով ո՛չ սնտոի մեծություններին, ո՛չ էլ ժամանակավոր փառքերին: Ընդ որում, ոմանք անեղծ Աստծո փառքերը փոխելով աշխարհիս կյանքի սնտոի ապականացուի հետ՝ ուրացողներ դարձան, բայց արդեն դռան մոտ է հասել թուլակամների կորուստը և գորացյալների փրկության օգնությունն է հասվեհաս: Ինչպես որ դու նայելով տեսար, աստվածային սեղանի շուրջ պարող տղաները բնավ չէին նայում սնտոի հեթանոսական պաշտանման խտորումներին: Նրանցից ոմանք, կատարելության հասնելով, արժանանալու են մարտիրոսական պսակին: Իսկ ուրիշները տղամարդկանց բազմություններից, և ոչ միայն տղամարդկանցից, այլ և կանանց մեջ կան այնպիսիները, որոնք թեպետև ոչ սրով, այլ Սուրբ Հոգու շնորհներով գորացած, բազում բարեգործություններով վախճանվեցին: Ինչպես որ քեզ երևում էին այն մանուկներից արձակված լուսափայլ ճառագայթները, որոնց մի մասը կարմրագույն էր երփնավառ, գուշակում է նահատակությունը արյամբ վախճանվածների, իսկ ուրիշների բազմերանգ ճառագայթներով շողալը՝ առաքինի մարդկանց լուսավորության գույները բազմափայլ: Չէ՞ որ անթիվ-անհամար են սուրբ մարդկանց ճգնություններն ու վաստակները:

Դու տեսա՞ր այն աթոռը, որ շարժվեց սաստիկ դողդալով, և երբեմն մանուկներն էին երևում հասունանալով ու կատարելության հասնելով և երկրից դեպի երկինք թռչելով համբարձվելիս: Դա էլ սրբերի երկրային կյանքն է բովանդակում և երկնքում նրանց հրեշտականման փոփոխությունը քեզ ցույց տվեց բարյաց պարզևատուն: Քանզի աշխարհում մանկական անմեղությամբ ապրեցին արդարները՝ երբեք իրենց ուշքը չդարձնելով դատարկ զբաղմունքների վրա, այլ ուշադրությամբ սպասում էին միայն երկնային կոչման ուրախալից հրավերին: Քանի որ այսուհետև բազում և խիստ դողդյուններ են լինելու աշխարհում, թագավորների հարձակումներ միմյանց վրա, սովեր ու սասանություններ, բազում նեղություններ, որոնք կորստյան որդու գալուստն են նշանակում, որը գալու և նստելու է, ըստ գրվածի, սուրբ տեղում՝ իրեն ձևացնելով Աստված, որը հալ ու մաշ է լինում վերին գորությունից: Եվ Տեր Հիսուսը

նրան պետք է սատակեցնի իր բերանի շնչով: Եվ այն ժամանակ արդարները կատարյալ վարքով ու առաքինությամբ թռչելու են դեպի Հավիտենության կացարանները և այնպես միշտ լինելու են Տիրոջ հետ: Այդ ժամանակ էլ կատարվում է Տիրոջ խոսքը՝ ուղղված նրանց, որ ասում է. «Ուր որ ես եմ, այնտեղ էլ Իմ պաշտոնյան պիտի լինի»:

Եվ դու գրի առ այդ տեսիլքը, որ քեզ հայտնվեց բարձրերից, որովհետև դրանից ոչ մի խոսք չպետք է վրիպի, մինչև որ ամեն ինչ կատարվի»:

Եվ ես, որպես քնից արթնացած այն տեսիլքով, որ ինձ ցույց տվեց Բարձրյալը՝ որպես արթնությամբ հայտնապես և սաստիկ զարմանալով, փառք տվի մարդասեր Աստծուն, որ անարժանիս արժանացրեց այսպիսի անավոր տեսիլքի: Եվ լռեցի ու ոչ որի չպատմեցի մինչև այսօր: Եվ արդ ձեզ պատմեցի, ոչ թե սրտնեղությանս պատճառով, այլ թաքցնելու մեղքի գիտակցությամբ, որ չլինի՞ թե երբևէ իբրև ապերախտ պատժվեմ այս հայտնությունը ցույց տվողից, որ ինձ հրամայեց նույնիսկ գրով այս ավանդը թողնել աշխարհին»:

Հայոց ավագների, տանուտերերի ու սնարուհիների և առհասարակ ժողովրդի միահամուռ բազմությունները, սուրբ հայրապետ Սահակի այս խոսքերը լսելով, արտասովոր գարհուրեցին: Եվ այնուհետև ոչ որ չհամարձակվեց այս բաների մասին որևէ բառ ասել այն սրբին և կամ խոսել:

**ՊԱԻՍ ԱԹՈՍԱՅՈՒ ՄԱՐԳԱՐԵՈՒԹՅՈՒՆԸ ԹՈՒՐԲԻԱՅԻ
ՓԼՈՒԶՄԱՆ ՄԱՍԻՆ՝²¹**

Մի խումբ կիպրոսցիներ այցելեցին ծեր մենակյաց Պաիս Աթոսացուն: Նրանք կամենում էին խոսել նրա հետ ազգային հարցի մասին:

- Դուք որտեղի՞ց եք, - հարցրեց ծերունին:

- Կիպրոսից, հայր սուրբ:

- Դե, և ինչպե՞ս եք այնտեղ ապրում:

- Ինչպե՞ս ենք ապրում, հայր: Խժռեցին մեզ թուրքերը:

- Դե չեմ տեսնում, որ անձամբ ձեզ խժռել են,- ժպտալով ասաց նրանց ծերը, ապա հրավիրելով նստել, ավելացրեց,- մի վախեցեք թուրքերից, նրանք կգրվեն:

Այցելուները տարակուսեցին, իսկ նա շարունակեց.

- Այո, ասում եմ ձեզ, Թուրքիան կփլուզվի: Դուք այժմ սատկած ոջիլ եք հիշեցնում, բայց կգա ժամանակը, երբ թուրքերի համար շատ ծանր կլինի: Քրդերը և հայերը կստեղծեն իրենց սեփական պետությունները և անկախություն կստանան: Մնացյալ փոքր ժողովուրդները, քանի որ չեն պահպանի միջազգային նորմերը, քաղաքակիրթ ձևով կկլանվեն մեծերի կողմից: Իսկ մեզ՝ հեղինակներին, կվերադարձնեն Լոնստանդնուպոլիսը, ոչ թե, որ մեզ շատ են սիրելու, այլ որովհետև մենք կպահպանենք զսպվածությունը:

Այո, Պոլիսը մենք հետ կստանանք:

---

21. Տեսիլքներ և մարգարևություններ հայոց մասին, Երևան, 2009 թ., էջ 98:

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԵՐԿՐՈՒ ԽՈՍՔ

Սիրելի ընթերցող, մենք խոսեցինք հայ ազգի առաքելության մասին և Ձեզ ներկայացրեցինք մի շարք տեսիլքներ և մարգարեություններ հայ ժողովրդի և Հայոց Եկեղեցու ապագայի վերաբերյալ, մեր անաղարտ և անփոփոխ ճշմարիտ դավանանքի մասին: Ներկայացրեցինք նաև մեր հավատո հայր Ս. Գրիգոր Լուսավորչի դերն ու գերապատիվ տեղը սրբոց անդաստանում:

Իսկ այժմ Ձեզ ենք ներկայացնելու, ըստ մեր համեստ կարծիքի, այն արժանահավատ մարգարեությունները, որոնք հավաստիորեն ներկայացնում են աշխարհի ապագան, Նեոի գալուստը և հայոց ճակատագիրն աշխարհի ավարտին:

ՍՈՒՐԲ ՆԵՐՍԵՍ ՄԵԾԻ ՄԱՐԳԱՐԵՈՒԹՅՈՒՆԸ²²

Մուշեղ Մամիկոնյանը, Հայր մարդպետը, Վրաց Բակուր իշխանը, Բագրատ իշխանը, Հայկն Հայկագունի, Մերութան Արծրունի իշխանը, Համամ Մեչեռենի իշխանը և այլ մեծամեծ իշխաններ, նախարարներ, տանուտերեր, Հայոց աշխարհի գավառապետեր և եպիսկոպոսներ ստիպում էին սուրբ Ներսեսին, որ ընդուներ դեղաթափն, այսինքն՝ հակաթույնը, բայց սուրբ քահանայապետը հրաժարվում էր ասելով.

«Ես էլ Աստծո օգնությամբ կարող եմ մարմնիցս վանել ցավը, բայց թողնում եմ, որպեսզի չխափանվի ճանապարհս առ Աստված, քանզի կանչում է ինձ Նահատակադիրն՝ հատուցելու տառապանքներիս վարձը: Բայց քանի որ Արշակունիների տոհմը Հայոց աշխարհից վերացրեց բազում լուսավոր այրերի՝ մարելով իր իսկ լույսը, Տերը կամենում է ավերել նրանց, ինչպես որ Իսրայելն ավերեց: Արդ՝ ինչ որ իմ դեմ գործեցին՝ կներվի նրանց, քանզի ցանկությունս ի կատար ածվեց: Բայց հիսուն տարին լրանալուց հետո քահանայությունը կվերցվի իմ սուրբ նախահոր՝ Գրիգորի տոհմից, դրա հետ նաև թագավորությունը՝ Արշակունիների տոհմից մինչև անապատի օձի մերձեցալը: Այնուհետև հարյուր հիսուն տարին լրանալուց հետո, պարսիկները կգրավեն սուրբ քաղաքը՝ Երուսաղեմը, և կգերեվարեն Սուրբ Խաչը, բայց երբ այն գերեղարձվի Պարսկաստանից, այլևս չի վերադառնա Երուսաղեմ, իսկ Երուսաղեմը այլևս չի մնա հույների տիրապետության տակ, այլ արաբները կտիրեն այն և հարկատվության տակ կդնեն հույներին՝ մինչև արիական ազգի մերձեցալու ժամանակը: Ապա Երուսաղեմը կգրավեն հռոմեացիները, որ ֆռանգներ են կոչվում, և կվերացնեն հույների հարկատվությունը:

Արդ, Հայոց աշխարհի ավերման սկիզբը նենգությունից և միմյանց հանդեպ անհնազանդությունից կլինի, քանզի իշխանները չեն հնազանդվի, այլ կբաժանեն յուրաքանչյուր գավառը և միմյանց թիկունք չեն կանգնի, այլ թշնամիների կողմը կանցնեն: Նրանցից յուրաքանչյուրը կելնի հայրենի երկրից և կմտնի հույների իշխանության տակ՝ նրանց

22. Տեսիլքներ և մարգարեություններ հայոց մասին, Երևան, 2009, էջ 37-44:

ստրկանալու և ծառայելու համար, և այդպիսով կպակասի նրանց իշխանությունը:

Հույն թագավորները երկարակյաց չեն լինի և չեն մտածի պատերազմների մասին, այլ միայն հարկերի, և կփոխեն հավաստի կարգը, որ առաքելական երեք ժողովները հաստատեցին, և շատերին կշնորհեն քրիստոնեական ճշմարիտ հավատից. այդ կլինի նրանց ջանքն ու վաստակը: Հույն պատերազմող այրերի գորությունը կվերանա, նրանց կնեղի աղեղնավորների [թաթար-մոնղոլների] ազգը և հարկերով կծանրաբեռնի, նրանց բազում գավառներ կխոսպանանան, երկիրն անելանելի կացության մեջ կընկնի, կլինեն հրաձգություններ, ջրհեղեղներ և երկրաշարժեր, տեղ-տեղ ավերածություններ, երկնքում՝ նշաններ և սքանչելիքներ:

Հայոց երկրում բազում տարիներ կլռի և քահանայությունը. հիմնահատակ կտապալվի Հայքը, նրա անմատույց պարիսպները կգրավի աղեղնավորների ազգը և նրանք կուտեն մինչև իսկ իրենց բազուկները, այսինքն մերձավորներին՝ ըստ Եսայու կանխասացության, թե «Մարդ իր եղբորը չի խղճալու, քաղցից նա պիտի շրջվի դեպի աջ, պիտի շրջվի դեպի ձախ, բայց չհագենա, մինչև իսկ իր բազուկների միսն ուտելով»: Եվ ըստ Հովհաննեսի, որ ասում է՝ բազում նեղեր են եկել աշխարհի, և այս ամենը սկիզբն է երկանց: Հայոց հայրապետության սուրբ վայրը օթևան կդառնա հեթանոսների համար, բազմազնա ճանապարհները կդատարկվեն մարդկանցից և օգնություն չի գա ոչ մի կողմից: Այնժամ մարդիկ պիտի ասեն լեռներին, թե ընկեք մեզ վրա, և բլուրներին, թե՛ ծածկեցեք մեզ՝ ըստ Երեմիայի մարգարեության: Ծատերի սերը կցամաքի, անգթությունը կամրանա, և մարդիկ անժուժկալ կլինեն, որը երկիրը խուճապի կմատնի, և իմաստունները կփախչեն արևելք:

Դրանից հետո ամբողջ քրիստոնեական աշխարհին փրկություն պիտի գա արիական գորքերից՝ հռոմեացիներից, ապա կխաղաղվի երկիրը բազում տարիներ, և կգան բարի ժամանակներ, երկիրն իբրև բարեբեր դրախտ կդառնա: Կմերժվեն անօրենները և կհեծեն հռոմեացիների լծի տակ, և մարդիկ ավաղ կկարդան նրանց, որ չտեսան այդ բարիքները: Այնուհետև կհայտնվի կորստյան որդին՝ Նեղը:

Արդ, քանի դեռ մարմնի մեջ եմ, ուզում եմ ձեզ հայտնել, որ նրա գալուստը սատանայի ներգործությամբ է. նա ոչ տաճիկների, ոչ պարսիկների և ոչ էլ մեկ այլ ազգի թագավոր է, այլ՝ լաւաչի պաշտոնյաներից, քանզի ինքը՝ կորստյան որդին, նրա փառքից է կործանվելու և պիղծն այդ հրեաներին իբրև հանդիմանություն է լինելու, քանզի նրանք են սպասում մոլորեցնողին: Արդ, դուք պատվիրեք ձեր որդիներին, նրանց որդիներն էլ՝ իրենց որդիներին, որ մարգարեության այս խոսքերը գրի առնեն և կնքած պահեն մինչև Նեոի ի հայտ գալը, որպեսզի պատրաստ լինեն և չընկղմվեն նրա որոգայթների մեջ: Արդ, ես ծնեցի ձեզ լուսավոր ավագանից, և մինչև շունչս բորբոքված է գութս ձեր նկատմամբ, և վախենում եմ, թե գուցե մեկը արատավորի ձեր սնունդը՝ այս աշխարհից ելնելուցս հետո: Իմ փոխարեն Բանն Աստված Ինքը կհովվի Իր ժողովրդին, որ Իր արյամբ գնեց:

Արդ, Նեոի հայտնության նշանն այս է. երկիրը խռովությամբ կլցվի՝ բարի ժամանակներից հետո, և կվերանա հռոմեացիների իշխանությունը, ինչպես որ Դանիելին հայտնվեց չորս գագանների մասին տեսիլքում. առաջին գագանը՝ մատաղ առյուծը՝ Մարագ թագավորությունն է, արջը՝ Բաբելոնացիների, ինձը՝ Պարսիկների, իսկ չորրորդը, որ ահեղ, զարմանալի և առավել հզոր էր, որ երկայթա աստամներով ուտում ու մանրում էր երկիրը՝ Հռոմեացիների թագավորությունն է: Եվ ինչպես որ Քրիստոսի գալստյամբ Իսրայելի իշխանությունը վերացավ, նույնպես և Նեոի հայտնվելով հռոմեացիների իշխանությունը պիտի վերանա: Այն երեք թագավորությունները կվերանան մեջտեղից, իսկ չորրորդը՝ Հռոմեացիների թագավորությունը, որ հաստատուն էր մնում, կվերանա Նեոի գալստյամբ:

Բայց նախ պետք է ծաղկի անգթությունը, ցամաքի սերը, պիտի լինի սով, համաճարակ և տեղ-տեղ երկրաշարժեր, եղբայրն իր եղբորը մահվան պիտի մատնի, և հայրը՝ որդուն. Տերն է այս ասել, որ դուք էլ գիտեք: Երկիրը կսառչի. ինչ որ սերմանեն, չեն ժողովելու, և ինչ որ տնկեն՝ չեն ուտելու, և բազում գուշակություններ պիտի լինեն Նեոի գալստյան մասին: Արդ, մի կարծեք, թե նա սատանա է կամ էլ դևերի գորագնդից մեկը. ոչ, այլ մարդ է՝ ապականված մտքով, Դանի տոհմից, և ծնվելու է

Ի սրայելի Զորագին գյուղում, նրա հոր անունը լինելու է Հռովմելա, իսկ մոր անունը՝ Ներդիմինեն, և նրա անունը՝ Հռասիմ: Ծնվելու է կույսից, գալու է Բյուզանդիա և հզորանա հունական իշխանությամբ: Ապա հույների թագավորությունը կիսելու է տասը գավառների՝ իշխանությունների, և թագավորներից մեկն ինքն է լինելու, թագավորներից երեքին սպանելու է և մյուսներին հարվածելու է գործությամբ և ինքն է տիրելու բոլորին: Կթագավորի երեքուկես տարի և բարկությամբ կավերի երկիրը: Սատանայի ողջ գործությունն իր մեջ է կրելու նա, որի գալուստն իսկ սատանայի ներգործությամբ է, 1260 օր նշաններ ու հրաշքներ է գործելու: Բայց երանի նրանց, որ կհամբերեն և կհասնեն մեր Տիրոջ և Փրկչի՝ Հիսուս Քրիստոսի օրվան: Այնժամ եթե երկու կին միասին աղալիս լինեն, մեկը պիտի վերցվի, իսկ մյուսը՝ թողնվի, և պիտի ցցվի թզնու տերևը, որ Նեռն է, ցցված ոստերը նրա պաշտոնյաներն են, երկամբը՝ կենցաղը և ընտրելը՝ բարին չարից:

Արդ, կորստյան որդին կնստի Աստծո եկեղեցում և կսկսի հայեցել Աստծուն, կպահանջի, որ իրեն երկրպագություն մատուցեն իբրև աստծո: Ինքն իրեն ցույց կտա, թե Աստված է և կգոռոզանա այն ամենի վրա, որ կոչվում է Աստված, և միայն իրեն պաշտել կտա Աստծո փոխարեն և երկիրը կլցնի չարությամբ ու պղծությամբ: Այնժամ Աստված կուղարկի իր երկու մարգարեներին՝ Ենովքին ու Եղիային, որ զգուշացնեն հավատացյալներին և հայրերի սրտերը դարձնեն դեպի իրենց որդիները, ինչպես որ Տերը պատմեց, թե՝ Եղիան կգա և կհարթի իմ ճանապարհը: Արդ, ինչպես որ առաջին գալստյանը Հովհաննեսը եղավ Քրիստոսի կարավետը, նույնպես և երկրորդ գալստյանը Եղիան պիտի լինի՝ Ենովքի հետ միասին: Նրանք երկուսն էլ պիտի գան ու ասեն. «Մի՛ հավատացե՛ք պղծին, որ նստել է սուրբ վայրում, քանզի նա է վիշապը և կամակոր օձը. նա խաբում է ձեզ պատրանքներով և հնարամիտ ստերով: Մի՛ մոտեցե՛ք նրան, այլ փախե՛ք լեռները և մի առ ժամանակ համբերե՛ցե՛ք, սուտ քրիստոսն է դա և սուտ մարգարեներով ուզում է խաբել խաչի պաշտոնյաներին: Բազում մոլորությունների ազդեցություն է դա, բայց դուք աղոթե՛ցե՛ք օր ու գիշեր, քանզի սակավ է նեղությունը, բայց անսպառ են բարիքները: Իսկ Քրիստոս գալու է ոչ թե երկրից, այլ երկնքից՝ անճառ փառքով,

և մատնելու է նրան արտաքին խավարին և անողորմ տանջանքներին, և Քրիստոս ոչ թե Պիղատոսի դատաստանի առջև է կանգնելու, այլ Ինքն է դատելու երկիրը»։ Այս և այսպիսի բաներ են քարոզելու մարդկանց Ենովքն ու Եղիան։ Այնժամ երկիրը կենլսի և կգարչի մեռելների հոտից և կապականվի բոլոր կողմերից, մարդկանց դեմքերը կզարանան քաղցից ու ծարավից, ոսկին, թանկարժեք քարերը և փառավոր զգեստները ընկած կլինեն, և ոչ ոք դրանք չի ցանկանա վտանգի ժամանակ, որ լինելու է այն չար օրերին։ Այնժամ մարդիկ կհիշեն իրենց աղտնի գործերը, որ մոլորության պիղծ նշանն առան իրենց ճակատին և կասեն Նեռին. «Օգնի՛ր մեզ մեր նեղության մեջ, քանզի սպասավորում ենք քեզ հավասարապես»։ Եվ նա չի օգնի նրանց, այլ սնտի խոսքերով կխաբի նրանց։ Այնժամ նրա ձեռքը կընկնեն Եղիան ու Ենովքը և պիղծն այն կչարչարի նրանց անհնարին հարվածներով և կհայհոյի Աստծուն բազում խոսքերով։ Իսկ երբ չեն հնազանդվի սուրբ մարգարեները նրա պատրանքներին և սուտ նշաններին, կսպանի նրանց բազմության առաջ և կխնդան սուտ մարգարեները՝ տեսնելով ճշմարիտ մարգարեների մահը։

Այնժամ մեծ վիշապը՝ կորստյան որդին, կշռնչա ահեղ գոչմամբ՝ ի լուր ամենքի, և կասի. «Տեսե՛ք իմ մեծ գործությունը, քանզի բազում տարիներ դրանք անմահ են եղել, բայց չկարողացան պրծնել իմ ձեռքից, և ոչ ոք չկարողացավ հաղթել իմ գործությանը»։

Եվ պիտի էլ ավելի բորբոքի իր չարությունն աշխարհում, մինչև որ Տեր Հիսուսը կործանի նրան Իր բերանի շնչով։ Եվ կհորդորի հայհոյել Բարձրյալին՝ ի լուր բազմաց։ Եվ մինչև նա կխոսի այդ, հանկարծակի երկնքում ահեղ որոտման դրոշմուն կլինի. այդ պահին պիղծ Նեռի պաշտոնյաները վախից կմաշվեն։ Այնժամ կերևա արքունական նշանը՝ լուսափայլ՝ գորացնելու Իրեն ապավինողներին և որպես պարծանք՝ արդարներին, քանզի Նրա սիրուն կապեցին իրենց անձերը։ Կփայլատակեն ամենահաղթ նշանի մասունքները և սուրբ եկեղեցու գործությունները և կբարձրանան Տերունական Խաչի հետ, և Նրա լույսից կխամրեն լուսատուները։ Լաց ու կոծ կանեն ազգերը, քանզի Տերը պիտի գա դատելու նրանց, որ չառան խաչի դրոշմը, որ չճանաչեցին Տերունական նշանը։

Այնժամ կգա երկնքից փառքի Թագավորը՝ անճառ փառքով, կգա-լարվի երկինքը և մոմի պես կհալվի հրի առաջ, հրեղեն և մթազույն գետեր կհոսեն վերից վար՝ մաքրելով երկիրը անօրենություններից և պիղծ գործերից: Կլսվեն լուսեղեն գորքերի ձայները, երկնքում կշարժվեն գորությունները, և սաստիկ փողը կհնչի գերեզմանների վրա. ընդառաջ ելեք Փնային, մեռելներ, քանզի եկել հասել է Հայրենի փառքով, եկեք, արդարներ և մեղավորներ, ընդունեցեք հատուցումը:

Այնժամ անմխիթար սզով լաց ու կոծ կանեն անպատրաստ հոգիները և փութապես կհագնեն անանց մարմինները ապա մեղավորներ կերևան սովերագույն մարմնով, քանզի ներկված կլինեն իրենց չար գործերով: Նախ ընտրյալները պիտի հարություն առնեն՝ պայծառացյալ մարմնով, և պիտի երկրից բարձրանան, լուսեղեն ամպերի վրայով ընդառաջ գնան՝ դեմառդեն հանդիպելու Քրիստոսին: Եվ վերին գորքերը, նրանցով հիացած, պիտի հարցնեն. «Ի՞նչ են գործել սրանք երկրի վրա, որ երամով գալիս են Տիրոջ մոտ՝ այսպես ցնծալով»: Տերը նրանց պատասխան պիտի տա ու ասի. «Սրանք Իմ բարի զինվորներն են, որ ուրացան իրենց անձերը, հեռացան աշխարհից և լսաչը հանեցին իրենց անձերը՝ կարիքներով և ցանկություններով հանդերձ՝ հանուն Իմ սիրո. և արդ, Ես կտամ սրանց Իմ անսպառ ուրախությունները»: Եվ երբ լսեն այս հրեշտակները, պիտի ասեն. «Դուք եք Տիրոջից օրհնվածները, արդ՝ ուրախ եղեք ձեր ուրախության մեջ»:

Այնժամ փառքի Թագավորը կնստի Իր աթոռին, և հրեշտակները ահ ու երկյուղով կսպասավորեն Նրան. և առաջինը սատանային կկապի՝ առանց հարցաբանման, և կուղարկի տարտարոսի խորքը, ապա՝ նրա ձախակողմյան գորքին չարալլուկ, որ մարդկանց սովորեցրին չարը գործել: Նրանք արժանի չեն դատաստանի մեջ մտնելու, քանզի պատասխան չունեն Նրա բեմի առաջ: Երբ նրանք կհեռացվեն Տիրոջ առջևից, և Նրա աջ կողմում կկանգնեն արդարները՝ բարիքների հույսով, ապա կգան մեղավորները՝ մեծ ամոթով, և Տերը պատասխան կպահանջի նրանցից իրենց յուրաքանչյուր գործի համար: Հետո կկապեն նրանց, ինչպես որոմն են կապում խորձերով, և կզգեն անշեջ հրի մեջ, իսկ ոմանց առջև կփակվեն հարսանեկան դռները, որպեսզի նրանց

անհնար լինի տեսնել երկնավոր Փնայի դեմքը, որովհետև չվառեցին ողորմության լապտերը: «Ձեզ չեմ ճանաչում, հեռու գնացե՛ք Ինձնից», - կասի Տերը նրանց:

Բայց մինչ այդ թագավորը երկնային պսակը կրնձայի արժանավորներին՝ ասելով. «Եկե՛ք, Իմ Հոր օրհնյալներ, ժառանգեցե՛ք աշխարհի սկզբից ձեզ համար պատրաստված արքայությունը»:

Կնորանա երկինքը, կնորոզվի երկիրը՝ կանաչագարդ վայելչությամբ. և կլինի արքայությունը երեսնավոր, դրախտը՝ վաթսունավոր, և երկինքը՝ հարյուրավոր: Երկրի վրա չի լինի չարչարանք ու քրտինք, ոչ օձ խաբող և ոչ էլ կին գայթակղող, այլ ծառեր կլինեն՝ անթառամ պտուղներով, կվերանան ցավ ու տրտմություն, և կլինի միայն ուրախություն ու հեշտություն: Երկրի վրա ոմանց արքայություն կտան, իսկ մարտիրոսները փայլելու են կարմիր պատմուճանով, փառքով ու պսակով, նրանց հետ նաև կույսերը, որոնք չշաղախվեցին այս աշխարհի հետ, Սուրբ Կույս Մարիամի հետ են ընդունելու փառաց պսակի պայծառությունը՝ փայլելով ինչպես արեգակը աստղերի մեջ. այդպես առավել է լինելու կույսերի փառքը ամուսնացածների մեջ:

Եվ դուք, որոյակներ իմ, ձեր մտքում պահեցե՛ք այս ամենը, որպեսզի փրկվե՛ք որսողի որոգայթից և ազատվե՛ք՝ ինչպես այծյամը՝ թակարդից, և իմ պարծանքը լինե՛ք Քրիստոսի գալստյան օրը՝ Նրա աջակողմում դասավելով, ինչպես որ Տերն ինձ ցույց տվեց»:

Այս ամենը մարգարեական աչքով տեսավ սուրբ Ներսեսը և պատմեց, իսկ ժողովուրդն ու Հայոց մեծամեծ նախարարներն ուկնդրում էին նրան:

**ՍՈՒՐԲ ՄԵԹՈԴԻՈՍԻ՝ ՊԱՏԱՐԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ԵՎ ՆԱՀԱՏԱԿԻ
ԵՐԱԶԸ՝ ԱՆՅՅԱԼԻ, ՆԵՐԿԱՅԻ ԵՎ ԳԱԼԻՔԻ ՄԱՍԻՆՆԵՐ՝²³**

Վերջին դարում արմատախիլ կլինի պարսից թագավորությունը: Իս-
մայելի գործը կելնի Եթրիբի²⁴ անապատից և կտիրի Գաբավոնին²⁵: Այն
ժամանակ կկատարվի Եզեկիել մարգարեի ասածը. «Կանչեց անապա-
տի գազանները ու երկնքի թռչունները և ասաց նրանց. «Հավաքվեցե՛ք,
եկե՛ք, որովհետև մեծ սպանդ է լինելու ձեզ համար: Կերե՛ք, կերե՛ք հզոր-
ների մարմինները և խմեցե՛ք հսկաների արյունը»: Իսմայելի որդիների
կողմից հունական զորավարները կընկնեն Գաբելի այս Գաբավոնում,
ինչպես որ նրանք սպանեցին եբրայեցի ու պարսիկ զորավարներին:
Քանի որ նրանց գայրությունը ու բարկությանը կուղարկի երկիր՝ մարդ-
կանց, անասունների, անտառի գազանների, տնկիների և առհասարակ
բոլոր պտղաբեր տեսակների վրա: Եվ նրանց գալուստն անողորմ պա-
տիժ կլինի: Նրանց առջևից կընթանան չորս տեսակի աղետներ. կործա-
նում, ասպատակություն, ապականություն ու ավերում:

Մովսեսն իսրայելացիներին ասաց. «Աստված ձեզ Ավետյաց երկիրը
ժառանգելու է տանում ոչ թե՛ նրա համար, որ ձեզ սիրում է, այլ՝ նրա
բնակիչների անօրինության պատճառով»: Այսպես էլ Տեր Աստված Իս-
մայելի որդիներին ոչ թե՛ սիրելուց է գործություն տալիս՝ ավերելու քրիս-
տոնյաների երկրները, այլ եղող անօրինության պատճառով: Եվ նրանց
ուրիշ այսպիսի վտանգ ոչ եղել է, ոչ էլ երբևէ կլինի: Չէ՞ որ տղամարդիկ
հազնում էին անառակների հագուստները և իրենց զարդարում պոռնիկ
կանանց նման: Այսպես էլ կանայք կանգնում էին քաղաքների փողոց-
ներում ու հրապարակներում դեմ-հանդիման և բնական պահանջները
փոխարինում անբնականներով, ինչպես աստվածային առաքյալն է
ասում: Մի կնոջ մոտ միաժամանակ մտնում էին հայր ու որդի և բոլոր
եղբայրներն ու ազգականները առհասարակ: Այդ պատճառով էլ իմաս-
տուն Պողոսը, նախքան այդ ժամանակները, աղաղակ բարձրացնելով՝
ասել էր. «Դրա համար նրանց մատնեց անարգ ախտերի՝ գործելու ան-
վայել բաներ, որովհետև նրանց էզերը փոխանակեցին բնական պա-

23. Տեսիլքներ և մարգարեություններ հայոց մասին, Երևան, 2009 թ., էջ 37 – 44:

24. Նեղոս գետի դելտան է:

25. Գտնվում է Երուսաղեմից 10 կմ դեպի հյուսիս-արևմուտք:

հանջները: Նույնպես և արուները, թողնելով իզականի բնական պետքերը, ցանկությամբ բորբոքվեցին միմյանց նկատմամբ. արուները արուների հետ էին խառնակվում: Պետք էր, որ իրենց մոլորության հատուցումը իրենց վրա ընդունեին»:

Այսպիսով, սրա համար Աստված նրանց բարբարոսների ձեռքը մատնեց, որոնք պիտի ընկնեն մեղքերի ու գարշանքի մեջ, նրանց կանայք էլ պիտի պղծվեն պիղծերից: Եվ նրանց այդ վիճակի մեջ պիտի գցեն Իսմայելի որդիները: Պարսիկները պիտի ենթարկվեն բնաջնջման: Սրով պիտի ընկնի Կապադովկիան, պիտի քարոքանդ լինի ու հիմնովին գերեվարվի Սիցիլիան²⁶, պիտի անապատ դառնա, և նրա բնակիչները պիտի գերեվարվեն ու սպանվեն: Հուդան պիտի ավերվի ու գերվի: Բյուզանդացիները փախուստի պիտի դիմեն, կղզիները պիտի կործանվեն, իսկ բնակիչները՝ սրով ու գերությամբ կորչեն: Հայերը պիտի փախչեն ու գերության տարվեն: Եգիպտոսը, Արևելքը և Ասորիքը լծի ու նեղության տակ պիտի ընկնեն, նրանց անխնայաբար պիտի ծառայեցնեն, նրանց անձերից հարկ պիտի պահանջեն կարողությունից ավելի, տանջանքների ու նեղության մեջ կգտնվեն՝ ավելի, քան գերության մեջ եղողները: Եվ Ավետյաց երկիրը երկնքի չորս հողմերի միջոցով պիտի լցվի մարդկանցով՝ մորելսի բազմության նման:

Ապականություն և սով պիտի լինի այնտեղ: Նրանց սատակիչների սրտերը պիտի ոգևորվեն, և նրանք ամբարտավանությամբ արժանավորներից պիտի վեր դասվեն՝ մինչև իրենց համար սահմանված ժամանակը: Նրանք պիտի տիրեն մինչև հյուսիսի վերջին սահմանները, մինչև արևմուտք, նրանց լծի տակ պիտի լինեն բոլորը՝ մարդ, անասուն, թռչուն, ծովի ջրերը՝ հնազանդվելով նրանց: Բնակիչներից դատարկված անապատները գերության մեջ եղողներից առավել չափով պիտի գտնվեն նեղ վիճակում:

Պիտի սեփականեն լեռները, ծովի ձկները, անտառի փայտը և երկրի հողը:

Եվ անպտուղ քարերը, ե՛ր բոլոր շտեմարանները նրանցը պիտի լինեն: Նրանք բարկացած սրտով հարկ պիտի պահանջեն մեռածներից՝

26. Լիբիայից, Սիրիայից և Իրաքից 2015 թ.-ի ամռանն ու աշնանը մեծ թվով արաբներ գաղթում են դեպի Եվրոպա, և ամենամոտ տարածքը Հյուսիսային Աֆրիկայից գաղթելու համար հենց Սիցիլիա կղզին էր: Ապագայում այն կդառնա ամենախոցելի վայրերից մեկը:

կենդանիներին հավասար, որքերին ու այրիներին չպիտի ողորմեն, տնանկին և աղքատին պիտի անարգեն, բոլոր ծերերին խռովեցնեն և չպիտի խղճան տնանկներին: Անզգայորեն պիտի հայհոյեն ու ծաղրեն նրանց, որոնք փայլում են իմաստությամբ: Եվ ամենքը դա լռությամբ պիտի ընդունեն որպես չարաչար օրենք ու չպիտի կարողանան հանդիմանել կամ որևէ բան ասել, այլ ասից պիտի զարհուրած լինեն: Ոչ որ չի լինի, որ կարողանա այլափոխել կամ պարսավել նրանց ասածները: Ծովից մինչև ծով, արևելքից մինչև արևմուտք, հյուսիսից մինչև անապատը պիտի լինի նրանց ճանապարհը: Եվ այդ ճանապարհը պիտի կոչվի անձկություն: Նրանով պիտի ընթանան ծերերն ու պառավները, տնանկներն ու մեծամեծները, քաղցածներն ու ծարավածները և կապվածները՝ երանի տալով մեռածներին, քանի որ սա առաքյալի ասած ապստամբության պատիժն է: «Որովհետև,- ասում է նա,- եթե նախ չգա ապստամբությունը, և հայտնվի անօրեն մարդը՝ կորստյան որդին»: Այդպիսով ապստամբության է հորդորում: Եվ քանի որ Աստված վայրի է²⁷ կոչեց Իսմայելին, այդ պատճառով էլ անապատի իշավայրիներն ու

27. Իսլամական մարգարեությունների (խաղիսների) մեջ գրված է, որ պիտի սկսվի միջիսլամական խռովություն և այն սկսվելու է Իրաքի և Սիրիայի արանքում (ինչը մեզ այսօր հիշեցնում է Իսլամական պետության հիմնադրումը), և այդ Իսմայելի հորդան գրավելու է Շամ քաղաքը (Դամասկոսի հին անունն է): Նրանց ձգտումն է, ըստ երևույթին, գրավել հին արաբական խաղիֆայության մարգարեները՝ Դամասկոսն ու Բաղդադը: Այսօրվա Իսլամական պետության գործողությունները համահունչ են «վայրի էշի» հետ, որն իր ճանապարհին անխնա կոտորում է մարդկանց և բնաջնջում մշակութային կոթողները: Եսայի մարգարեի 17-րդ գլուխը սկսվում է այսպես. «Դամասկոսն ահաասիկ պիտի վերանայ քաղաքների միջից, պիտի կործանուի. յափտեան լքուած՝ պիտի դառնայ հօտերի մակադատելի եւ նախիրների հանգրուան, եւ ոչ որ չի լինելու, որ քշի նրանց: Այլևս Եփրեմի համար այն չի դառնալու ամուր ապաստան, այլևս թագաւորութիւն չի մնալու Դամասկոսում, եւ ոչ էլ ատրիներից կենդանի մնացածներն են այնտեղ ապրելու, որովհետեւ նա արևի լաւ չէ, քան իսրայէլացիներն ու նրանց փառքը», - ասում է Զօրութիւնների Տէրը: «Այն օրը Յակոբի փառքը պիտի նստմանայ, նրա փառքի մեծութիւնը պիտի սասանուի»(Ես. 17:1-4):

Ըստ 1300 տարվա մարգարեության, որը վերագրում են Մուհամեդին, խոսվում է այն մասին, որ 80 դրոշի տակ «անհավատները» (նկատի ունեն քրիստոնյաներին) պիտի բախվեն Իսլամական բանակի հետ Սիրիայի Դաբիզ քաղաքում (<http://www.dailymail.co.uk/news/article-2786039/The-1-300-year-old-apocalyptic-prophecy-predicted-war-Islamic-army-infidel-horde-Syria-fuelling-ISIS-s-brutal-killers.html#ixzz3nOD1tfnm>): Ըստ այլ մարգարեությունների՝ սկզբից քրիստոնյաները հաղթելու են, բայց ապագայում իսլամական բանակն ունենալու է իր հաղթանակը, ինչն էլ հիշեցնում է մեզ Սուրբ Մեթոդիոսի մարգարեությունը:

այծյամները և բոլոր տեսակի գազանները պիտի ձեռնասուն ու ընտանի դառնան: Մարդիկ պիտի սովեն, ապականվեն ու հալածվեն: Գազանները պիտի սատկեն: Անտառի բոլոր ծառերը պիտի կտրատվեն: Լեռների գեղեցկությունը պիտի խաթարվի: Քաղաքները պիտի ավերվեն, ու նրանց սահմանները անկոխ պիտի մնան, որովհետև մարդիկ պիտի պակասեն: Հողը պիտի պղծվի արյամբ ու դադարեցնի իր պտղաբերությունը, որովհետև այն բռնությամբ գրավածները մարդիկ չեն, այլ՝ բարբարոս ու անապատականներ, որ պիտի գան անապատացնելու: Ապականվածները պիտի ուղարկվեն ապականելու, իրենց սրի ծայրով պիտի հարվածեն հողներին, մայրերի գրկից պիտի լսվեն մանուկներին ու գետնով տան, որոնք գազանների կերակուր պիտի դառնան: Քահանաներին էլ ներսում՝ սրբությունների մեջ, պիտի սպանեն ու պիտի պառկեն նրանց կանանց հետ՝ սուրբ տան մեջ, որտեղ աստվածային պատարագ էր մատուցվում: Սուրբ սպասավորության պատմուճանը պիտի հագնեն նրանց կանայք, որդիներն ու դուստրերը և այն պիտի գցեն իրենց երիվարների վրա: Իրենց գրաստները պիտի կապեն սրբերի հանգստարաններում: Պիտի լինեն սպանողներ ու ապականիչներ՝ որպես քրիստոնյաների ցեղի փորձիչ հուր, որովհետև սրբազան առաքյալն ասում է. «Ոչ բոլորն են իսրայելացի, որոնք Իսրայելից են»: Ուրեմն և ոչ բոլորն են քրիստոնյաներ, ինչպես Գիթթն է ասում, իսրայելացիներից յոթ հազարը փրկվեցին, որոնք շխոնարհվեցին Բահաղին, և ամբողջ Իսրայելը փրկվեց նրանց ձեռքով: Այսպես և ապստամբության և Իսրայելի որդիների պատժի ժամանակ սակավ կգտնվեն իսկական քրիստոնյաներ, ինչպես որ հենց ինքը՝ մեր Փրկիչն է ասել Սուրբ Ավետարանում. «Մարդու Որդին գալով՝ արդյոք երկրի վրա հավատք կգտնի՞»: Այն ժամանակ հոգին կպակասի, և շատերը կուրանան ճշմարտությունը, կենարար Խաչն ու սուրբ խորհուրդը և առանց բռնությունների ու չարչարանքների կուրանան Քրիստոսին և կզանն ապստամբների ետևից: Չէ՞ որ ավելի վաղ աստվածային առաքյալը քարոզելով ասել է, թե՛ «Վերջին ժամանակներում մարդիկ պիտի ապստամբվեն հավատքի դեմ՝ հարելով մոլոր հոգի ունեցողներին, դիվական ուսմունքներին, ստալսոսների կեղծավորությանը՝ խաբելու իրենց խղճմտանքը»: Դարձյալ նույն ինքն է ասել. «Վերջին օրերում պիտի գան չար ժամանակներ, որովհետև մարդիկ կդառնան եսասեր, փողամոլ, պարծենկոտ, ամբարտավան, հայեյող,

ծնողներին անհնազանդ, անշնորհք, անմաքուր, անմիտ, անողորմ, մատնիչ, հանդուգն, ցոփ, գոռոզ, անբարեկամ, որոնք արտաքուստ աստվածապաշտի կերպարանք կընդունեն, բայց ըստ էության Աստծուն կուրանան»:

Եվ հավատով բոլոր տկարները այն պատժի մեջ կհայտնվեն ու իրենք իրենց հոժարակամ կբաժանեն սուրբ եկեղեցիներից: Նույն ժամանակը նրանց մոլորության մղեց, որովհետև ցածրասիրտներն ու հնազանդները, իսկական քրիստոնյաներն ու Թորգոմյան սերնդի ազատները, իմաստուն ու ընտիր մարդիկ այն ժամանակ ճշմարտությունը չորոնեցին, այլ նրանց փոխարեն փնտրեցին եսասերները, փոդամոլները, հայհոյողները, ամբարտավանները, հափշտակիչները, հարբեցողները, պոռնիկները, շնացողները, անողորմները, գողները, ապստամբները, բանասարկուները, ցոփները, գոռոզները, մատնիչները, պարծենկոտները, ցանկասերները, ստրկամիտները, որոնք բարեպաշտի տեսք ունենալով էապես հրաժարված են բարեպաշտությունից: Այսպիսիները պիտի լինեն այն օրերի սպասավորներ և ուրախությամբ պիտի կատարեն այն ամենը, ինչ որ հրամայվի իրենց: Եվ երկյուղած աստվածապաշտը նրանց մոտ ոչինչ պիտի համարվի:

Իսմայելի որդիների պատժի ժամանակ մարդիկ հոգեկան անհուսալի պահանջմունքների մեջ կընկնեն: Կվերանա քահանաների պատիվը, կպակասի Աստծո տան արարողությունը, կլռեն եկեղեցու բոլոր պատարագները, և քահանաները ժողովրդի նման կդառնան: Եվ երբ նրանց դաժան ժամանակը վրա հասնի, կբազմանա մարդու ու անասունի նեղությունը. մարդիկ կապականվեն ու կթափվեն գետին, և նրանց համար կավելանա մի ուրիշ հարված և՛ երեկոյան կքնի մարդը և առավոտյան վեր կենալով իր դռանը կգտնի ոսկու և արծաթի հարկահանին: Կնվազի ոսկու և արծաթի ամբողջ առևտուրը: Մարդիկ կվաճառեն իրենց բոլոր պետքական բաները: Այդ ժամանակ իրենք կվաճառեն իրենց գավակներին: Արդ, ասում են, Աստված ի՞նչ պատճառով պիտի անտեսի հավատացյալների նեղություն կրելը: Չէ՞ որ հավատացյալներն ու անհավատները պիտի երևան, և որոնք պիտի գատվի ցորենից, որովհետև այն ժամանակը փորձիչ հուր է, և Աստված ներողամտաբար թողնում է, որ ընտրյալները երևան: Ըստ այդմ ասում է. «Երանի է ձեզ, որ երբ ձեզ նախատեն, չարչարեն և ձեր մասին ասեն ամեն չար ու սուտ բաներ իմ

պատճառով, ցնծագե՞ք և ուրախ եղե՞ք, որովհետև ձեր վարձը շատ է երկնքում»:

Իսկ Իսմայելի որդիների բերած վերջին նեղության ժամանակ, երբ մարդիկ վտանգվեցին ու նրանցից փրկվելու հույս չունենան, նրանց վրա հանկարծակի գայրություն կհարձակվի հունաց, այսինքն՝ Բյուզանդիայի թագավորը, ինչպես քնից արթնացած մարդ, որին մարդիկ համարում էին մեռած ու ոչ պիտանի: Սա նրանց դեմ կելնի Եթովպական ծովից և սրածություն ու ավերածություն կգործի մինչև Եթիոփ՝ նրանց երկիրը: Կգերի նրանց կանանց ու մանուկներին: Թագավորի զինվորները սրով կմտնեն նրանց երկրի բնակիչների մեջ, կկոտորեն և նրանց վրա ահ ու սարսափ կտարածեն: Նրանց բոլոր բանակները կհանձնվեն Բյուզանդիայի թագավորի ձեռքը: Թագավորի լուծը կընկնի նրանց վրա յոթնապատիկ ավելի, քան իրենցն էր նրանց վրա: Նրանց կվիճակվեն նեղություն, քաղց, ծարավ, չարչարանք: Եվ իրենք ծառա կդառնան: Նրանց կանայք ու գավակները կծառայեն նրանց, որոնք իրենց ծառայեցրել էին: Նրանց ծառայելը կլինի հարյուրապատիկ ավելի դաժան ու տանջալից, ու կլսադատվի երկիրը՝ նրանց կողմից ավերված լինելով: Եվ յուրաքանչյուր ոք կգնա իր երկիրը, իր բնակատեղը՝ Հայաստան, Կիլիկիա, Սիրիա, Աֆրիկա, Գաղատիա, Սիցիլիա, իսկ մնացածները գերությունից իրենց աշխարհը չեն տարվի, այլ երկրի վրա կբազմանան մորելիս պես: Արաբիան կավերվի, իսկ առափնյա վայրերը կլսադատվեն: Բյուզանդիայի թագավորի բարկությունն ու գայրույթը կբորբոքվի մեր տեր Հիսուս Քրիստոսին ուրացողների նկատմամբ:

Եվ մեծ խաղաղություն պիտի լինի, որպիսին ոչ եղել է, ոչ էլ կլինի: Հետո վերջում ուրախություն պիտի լինի երկրում: Քաղաքներ կկառուցեն, քահանաներին վտանգից կազատեն, և այն ժամանակ մարդիկ իրենց նեղություններից հանգիստ կառնեն: Սա այն իրողությունն է, որն ակնարկել է աստվածային առաքյալը, թե՛ «Երբ ասեն խաղաղություն, շենություն և ուրախություն, այն ժամանակ հանկարծակի վրա կհասնի նրանց ոչնչացումը»: Այլև Տերն Ավետարաններում ասում է. «Ինչպես որ Նոյի օրերում էին մարդիկ ուտում-խմում, կին առնում ու աղջիկ մարդու տալիս, այնպես էլ կլինի ետին օրը»: Եվ այդ խաղաղության ժամանակ մարդիկ ուրախությամբ կնստեն ուտել-խմելու, ցնծալու և զվարճանալու՝ շինություններ կկառուցեն, որ երկյուղ ու հոգ չունենան:

Այն ժամանակ, ըստ Եզեկիելի մարգարեության մեջ ասված այն խոսքերի, թե վերջին օրերին՝ այս աշխարհի վախճանի ժամանակ, Գոգը և Մագոգը պիտի մտնեն Իսրայել երկիրը, կբացվեն հյուսիսի դռները և դուրս կելնեն Ալեքսանդրի կողմից հյուսիսի կողմերում արգելափակված ժողովուրդների ուժերը՝ գոգ և մագոգ, անիգ և ագիգ, արիագ, դիփոր, փորինացիներ, ադրենացիներ, հոներ, փարզիացիներ, դեկղիմացիներ, սարմատներ, թեթեացիներ, զարմետացիներ, կաքոնացիներ, ամագարդներ, զարմադատցի մարդակերներ, թարփացիներ, ալաններ, փասկոլիկացիներ, արգնեացիներ, սասարեացիներ: Սրանք քաներկու թագավորություններ են, որոնք արգելափակված են Ալեքսանդրի կանգնեցրած դարպասների նստում: Մարդիկ կտեսնեն ու կզարհուրեն, կփախչեն ու կթաքնվեն լեռներում, քարանձավներում ու գերեզմանոցներում, շատերն էլ կմեռնեն, և ոչ ոք չի լինի, որ կարողանա նրանց թաղել: Չէ՞ որ հյուսիսի կողմից եկող այդ ժողովուրդներն ուտում են գազանների մարմինները, խմում արյունը, այդպես ուտում են բոլոր պիղծ կարիճներն ու սողունները, մեռածների դիակները, կանանց վիժվածքները: Նրանք կմորթեն մանուկներին և ուտել կտան իրենց մայրերին:

Կապականեն երկիրը, և ոչ ոք չի լինի, որ կարողանա նրանց դեմն առնել: Յոթ ու կես տարուց հետո նրանք կհասնեն Հոպպե քաղաքը: Տերը կուղարկի Իր զորավարին ու նրանց կկոտորի մեկ վայրկյանում: Այնուհետև կգա հունաց թագավորը և կբնակվի Երուսաղեմում յոթ ու սրա կես տարի, որը և լինում է տասն ու կես տարի: Տասն ու կես տարին լրանալիս երևան կգա դժոխքի ծնունդը, որը կծնվի Քորագինում, կսնվի Բեթսաիդայում և կթագավորի Կափառնայում: Եվ կուրախանա Քորագինը, քանի որ իր մեջ է ծնվել, կուրախանա Բեթսաիդան, որովհետև այնտեղ է սնվել, Կափառնայումն էլ, որովհետև այնտեղ է թագավորել: Այս պատճառով էլ Տերն Ավետարաններում եռակի վայ է տալիս՝ ասելով. «Վայ քեզ Քորագին, վայ քեզ, Բեթսաիդա ... և դու Կափառնայում, որ մինչև երկինք բարձրացար, մինչև դժոխք պիտի իջնես»:

Եվ երբ երևա կորստյան որդին, հունաց թագավորը կբարձրանա լեռան գագաթի այն տեղը, որտեղ կանգնեցվեց յաչի կենարար փայտը, որի վրա մեխվեց մեր Տեր Աստվածը և մեզ համար ընդունեց կամավոր մահը: Թագավորը կվերցնի իր թագն ու կդնի յաչի վրա և ձեռքերը երկինք կտարածի: Իր թագավորությունը կհանճնի Աստծո և Հոր ձեռքը,

խաչը թագով հանդերձ երկինք կբարձրանա, քանի որ առհասարակ, բոլորի փրկության համար Տերը մեխվեց խաչի վրա: Նրա Գալստյան ժամանակ նախ և առաջ այն պիտի երևա ի հանդիմանություն անհավատների: Եվ հունաց թագավորն իր հոգին կավանդի, ու այն ժամանակ կլսափանվեն իշխանությունները և պետությունները, կկատարվի Դավթի այն մարգարեությունը, որ ասում է. «Լեռները թող գնձան Տիրոջ առաջ, որովհետև Նա է գալիս և գալիս է դատելու երկիրը»:

Իսկ կորստյան որդին Դան ցեղից է, ըստ Հակոբ նահապետի մարգարեության, դարանակալ օձ է՝ նստած ճանապարհի վրա, սպասում է խայթելու երիվարի գարշապարը և վայր գցելու հեծյալին՝ նրան թողնելով Տիրոջ փրկությանը: Այդպիսով հեծյալը ճշմարտությունը և արդարների արքայությունն է, իսկ գարշապարը սրբերն են՝ ժամանակին հեծած ճշմարիտ հավատքի երիվարը, պիտի խայթվեն այն օձի՝ կորստյան որդու կողմից վերջին օրը:

Նա ցնորքներով, սուտ, անգոր ու ամբարտավանական հրաշքներով պիտի գործի, որովհետև իբր թե կույրները պիտի տեսնեն, կաղերը՝ վազեն, խուլները լսեն, դիվահարները բուժվեն, արեգակը պիտի խավարի փոխվի, լուսինը՝ արյան: Իր այս սուտ հրաշքներով ու ցնորքներով պիտի մոլորեցնի հավատացյալներին ու ընտրյալներին: Ինչպես որ Հակոբ հայրապետը մտքի աչքով տեսավ այս գալիք նեղությունը, որ լինելու էր երկրի վրա, և մարդկանց տանջանքը սպանիչ օձից՝ կորստյան որդուց, նկատի ունենալով օձի արածները՝ մարդկության անունից ասաց. «Լսաասենք քո փրկությանը, Տեր»։ Իսկ Տերն էլ ավելի առաջ ասել էր, որ եթե որևէ հնար լինի, նա կմոլորեցնի նաև ընտրյալներին, որովհետև պիտի մտնի Երուսաղեմ, նստի Աստծու տաճարում Աստծուն հավասար մարդու տեսքով՝ մարմնավորված տղամարդու սերմից, Դան ցեղի կնոջ արգանդում՝ Հուդա Իսկարիովտացին, որը և հենց մատնեց Տիրոջը: Նա հենց Դան ցեղից էր:

Իսկ երբ կորստյան որդու անօրինությունները շատանան, Աստված չի կարող անտեսել կորուստը մարդկային սերնդի, որին գնել էր Իր արյամբ, շտապ կուղարկի Իր մտերիմ ծառաներին՝ Ենովքին ու Եղիային՝ հակառակորդին հանդիմանելու համար, որոնք բոլոր ժողովուրդների առաջ կդատապարտեն նրա ստախոս ու խաբեբա լինելը և կասեն, որ նա եկել է շատերին մոլորեցնելու ու կորստյան մատնելու նպատակով:

Ժողովուրդները, նրան տեսնելով, կախարակեն նրա մոլորությունը, կթողնեն ու կփախչեն նրանից և կհարեն այն սրբերին: Իսկ նա, իրեն տեսնելով խիստ խայտառակված ու բոլորից արհամարհված, բարկությանմբ և ցասումով կբորբոքվի ու կսպանի Աստծու սրբերին: Այն ժամանակ կերևա Աստծու Որդու երկնքից գալու հրաշքը, և Նա կգա երկնքի ամպի վրայով, երկնային փառքով, Իր հրեշտակապետներով ու հրեշտակներով, կոչնչացնի չարին՝ Հոգով, Իր բերանով:

Եվ այստեղ պատշաճում է առաքելական պարզ ու հասկանալի խոսքը, թե այն ժամանակ արդարները կփայլեն լուսատուների նման, իսկ ամբարիշտները դժոխք կզգան ու կորստյան կմատնվեն հավիտենապես:

**ՍՈՒՐԲ ԱՆԴՐԵԱՍ ՄՈՒՐԱՅԿԱՆԻ
ՄԱՐԳԱՐԵՈՒԹՅՈՒՆԸ²⁸**

Քաղաքն այս, որին հրահանգված է իշխել բազում ժողովուրդների վրա, անպարտելի է լինելու այլ գեղերի համար ...

Բայց խոսակցություններ կան, որ նա ներքին ճանապարհ է բացելու ահարի գեղին, որն էլ սրի է քաշելու բազում ազգերի:

Իսկ ես ասում եմ, որ ի հայտ է գալու շիկահեր գեղ, որի անունը քաանչորս տառերից տասնութի մեջ է ամփոփված՝ միացված ուղիղ կարգով, և անօրենների ոտքերը մուտք են գործելու հարթված հատակին:

Վայ նրանց երկու ճյուղերից, որոնց թրերը նման են քամու, իսկ մանգաղները, որոնք հնձում են պղնձակարմիր հասկը, հետ չեն դառնում և իրենց ետևից ոչինչ չեն թողնում...

Իսկ վերջին օրերին Տեր Աստված աղքատությունից թագավոր կվերականգնի, և նա (քաղաք) կմտնի մեծ ճշմարտությամբ:

Եվ կլինի խաղաղություն, ինչպես եղել է Նոյի ժամանակ, քանզի այլևս չեն պատերազմի:

Եվ քանզի չի լինի պատերազմ երկրի վրա, սրերից խոփեր և մանգաղներ կձուլեն:

Եվ (թագավորը) կդարձնի իր դեմքը դեպի արևելք և կհնազանդեցնի Ահարի որդիներին, քանզի մեր Տեր Հիսուս Քրիստոս բարկանալու է նրանց վրա իրենց կատարած սողոմական մեղքերի պատճառով:

Նրանցից շատերը կընդունեն Սուրբ Մկրտությունը և պատվի կարժանանան բարեպաշտ թագավորի կողմից, իսկ մնացածներին հրով կոչնչացնի և կամ այլ բռնի մահվան կենթարկի:

Այն ժամանակ ամեն ինչ կվերականգնվի, իսկ Իլիիրիկը կդառնա հռոմեական կայսրության մասը, իսկ Եգիպտոսն էլ կգտնի իր դարպասները:

²⁸. Старец Иосиф Ватопедский, О кончине века и антихристе, Москва, 2006г., стр. 61-63.

Եվ կոնի թագավորն իր աջը շրջապատող ժողովուրդների վրա, և շիկահեր գեղը կհնազանդեցնի իրեն աստղներին և կհաղթի: Եվ թագավորությունը նա կպահպանի երեսուներկու տարի, և հարկեր չի պահանջի տասներկու տարի:

Կվերականգնի թալանված գանձարանները և սուրբ տաճարները:

Եվ չի լինի այն ժամանակ դժգոհություն կամ անօրենություն, քանզի ամբողջ երկիրը կերկյուղի թագավորի երեսից, և նա կստիպի բոլոր մարդկանց լինել առաքինի, իսկ իր իշխանական շրջապատից անօրեններին կոչնչացնի...

Եվ կսկսվեն այն ժամանակ ուրախություն և զվարթություն, և բազում բարիքներ կտան երկիրն ու ծովը: Եվ կլինի այնպես, ինչպես եղել է Նոյի օրերին...

Երբ որ անցնի նրա իշխանությունը, կգա չարիքի սկիզբը:

**ԿՈՆՍՏԱՆՂԻՆ ՄԵԾԻ ՇԻՐՄԱՔԱՐԻ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ²⁹**

Իսմայելի տերության Ինդիկոտի առաջին տարում, որն անվանվում է Մուիամեդ, կհաղթի Պալեոլոգների տոհմը, կտիրի Յոթնաբլուրին, կիշխի նրա մեջ, շատ մարդկանց կկործանի և կողիներ կամայացնի մինչև Էքսինյան Պոնտոս:

Ինդիկոտի ութերորդ տարում Իստի ափերի ապրողներին կթշվառացնի: Պելոպոննեսը կամայացնի, իսկ իններորդ տարում կսկսի պատերազմել հյուսիսային հողերում և որոշ ժամանակ անց ետ կվերադառնա, որից հետո մեծ պատերազմ կհարուցի դադմատացիների դեմ, բայց մասամբ պարտության կմատնվի: Եվ տերևների պես բազում զինվորներ արևմտյան ժողովուրդներից պատերազմ կսկսեն ցամաքում և ծովում և կհաղթեն Իսմայելին: Նրա սերունդը կարճ ժամանակով կիշխի: Ծիկահեր ցեղն իր օգնականներով վերջապես կհաղթի Իսմայելին և Յոթնաբլուրը կստանա հատուկ առավելություններով: Այն ժամանակ կսկսվի դաժան պատերազմ ներքին պառակտման պատճառով մինչև հինգերորդ ժամը:

Եվ երիցս ձայն կհնչի. «Դադարեցրե՛ք, դադարեցրե՛ք երկյուղով»: Ծտապեք հովանավորյալ երկիր և կգտնեք այնտեղ այր, որն իրապես գորեղ է և զարմանահրաշ:

Սա լինելու է Ձեր Տիրակալը, քանզի նա սիրելի է Ինձ համար, իսկ դուք, ընդունելով իրեն, կկատարեք Իմ կամքը:

²⁹. Старец Иосиф Ватопедский, О кончине века и антихристе, Москва, 2006г., стр. 69.

ԿՈՒՏԼՈՒՄՈՒՇԻ ՁԵՌԱԳԻՐԸ³⁰

Այս ձեռագիրը թվագրված է 1053 թ., գտնվել է Սուրբ Լեռան (Աթոս) Կուտլումուշ վանքում: Ձեռագիրը պարունակում է 24 մարգարեություններ, որոնց մեծամասնությունը ցայսօր կատարվել են:

1. Եվրոպական մեծ պատերազմ,
2. Գերմանիայի պարտությունը, Ռուսաստանի և Ավստրիայի աղետը,
3. Հելլենացիների հաղթանակն ընդդեմ հագարացիների,
4. Հելլենների պարտությունը հագարացիներից, որոնց սատարել են Արևմուտքի ժողովուրդները,
5. Ուղղափառների կոտորածը,
6. Ուղղափառ ժողովուրդների մեծ խուճապը,
7. Այլացեղ գործերի ներխուժումը Ադրիատիկ ծովի կողմից: Վայերկրի վրա բոլոր ապրողներին: Պատրաստի դժոխք,
8. Հագարացիների մոտ մեծ այրի կարճաժամկետ հայտնվելը,
9. Եվրոպական նոր պատերազմ,
10. Ուղղափառ ժողովուրդների և Գերմանիայի դաշինք,
11. Ֆրանսիացիների ջախջախումը գերմանացիներից,
12. Հնդկների ապստամբությունը և Հնդկաստանի անկախացումը Անգլիայից,
13. Անգլիայի փոքրացումը մինչև սեփական սահմանները,
14. Ուղղափառների հաղթանակը և հագարացիների ջարդը,
15. Համաշխարհային խառնաշփոթ,
16. Երկրի վրա համատարած հուսահատություն,
17. Յոթ տերությունների պայքարը Կ. Պոլսի համար: Եռօրյա փոխազնչացում: Ուժեղագույն տերության հաղթանակը մյուս վեցի նկատմամբ,
18. Վեցնյակի դաշինքն ընդդեմ հաղթողի: Նոր եռօրյա փոխազնչացում,

³⁰. Старец Иосиф Ватопедский, О кончине века и антихристе, Москва, 2006г, стр. 58-59.

19. Հրեշտակի միջոցով Աստծո միջամտությունը և թշնամանքը: Կ. Պոլսի հանձնումը հեղինակներին,
20. Լատինների դարձը դեպի ուղղափառ անխաթար հավատ,
21. Ուղղափառ հավատքի տարածումը Արևելքից մինչև Արևմուտք,
22. Բարբարոսների վրա սարսափի և երկյուղի տարածումը հավատքի միջոցով,
23. Պապի հրաժարումը հոգևոր իշխանությունից և նոր, միակ պատրիարքի կարգումը եվրոպական ողջ աշխարհի վրա,
24. Հիսունհինգերորդ տարում սգո ավարտ: Յոթերորդ տարում չկա թշվառական և վտարանդի, քանզի նա վերադարձավ Մոր գիրկը, ով ցնծում է իր զավակների համար:

ԼԵՎՈՆ ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԿԱՅՍԵՐ ՄԱՐԳԱՐԵՈՒԹՅՈՒՆՆԸ³¹

Բարսեղ Ա Մակեդոնացու որդին՝ Լևոն Իմաստունը թագավորում էր 886-911 թթ: Նրան են պատկանում մի շարք քնարերգական և բարոյախրատական գործեր, որոնց շարքում կան նաև մարգարեական բնույթի գրվածքներ: Որոնցից մեկն էլ հետևյալն է. «Բազմիցս հիշատակված թագավորի մասին, ով ապրում էր Կ. Պոլսի ծայրամասներում և աղքատ էր ու աստվածընտրյալ, հանրահայտ և միաժամանակ՝ անհայտ: Ճշմարիտ թագավոր... Վտարված իր տնից ... Ի հայտ կգա Իսմայելացիների տիրապետության ավարտին՝ երրորդ ժամին: Հարկ է, որ ի հայտ գա լույսի շողարձակումով և այլ նշաններով: Նա կանչված կլինի հրեշտակի կողմից, որ սպիտակաշորջառ ներքինու տեսք կունենա, որը քնով պարուրված թագավորին կբարբառի. «Վեր կա՛ց, ով քնած, և հառնի՛ր մեռելներից, և Քրիստոս քեզ կօրհնի»: Քանզի Նա քեզ մեծ ժողովրդին հովվելու է կոչում:

Եվ մի ուրիշ անգամ էլ [հրեշտակը] կբարբառի. «Հայտնվի՛ր, թաքնված, և այլևս պահ մի՛ մտիր, քանզի շատերն են փնտրում»:

Իսկ երրորդ անգամ նրան կհանձնի քարե տախտակներ, որոնց վրա երկու օրենք գրված կլինի: Առաջինը. «Վրեժխնդիր եղի՛ր թշնամուց, և տո՛ւր ժողովրդին ամեն անհրաժեշտը», իսկ երկրորդը. «Կործանի՛ր պղծությունը, հրով պատժի՛ր սողոմականներին: Սրանից առավել անառակ հոգևորականներին վտարի՛ր տաճարներից, իսկ արժանավորներին կրկին Աստծո ծառայությանը կարգի՛ր»:

Այդ թագավորն ունի հատուկ նշաններ. աջ ոտքի եղունգի վրա լուսավոր նշան ունի, իսկ երկու թիակների վրա՝ ծիրանիատեսք լաչի նշաններ: Թագավորի անունն էլ թաքնված է ժողովուրդների մեջ: Եվ Տերն Իր Աջը կդնի նրա գլխին:

31. Старец Иосиф Ватопедский, О кончине века и антихристе, Москва, 2006г., стр. 69-72.

Այդ օրերին մարդիկ մեծ նեղություն կկրեն, կերկրապզեն և մոխիրով կծածկեն իրենց գլուխները և կաղաղակեն առ երկնքի ու երկրի Տեր Աստված: Այնժամ Աստված կլսի նրանց աղոթքը և Իր ականջը կդարձնի երկրի բնակիչներին: Եվ կուղարկի Իր հրեշտակին՝ մարդկային կերպարով, որն էլ կհաստատվի կղզիներում: Եվ նա կհայտնաբերի Աստծո սուրբին՝ մինչ այդ ոչ տեսանելիին և չճանաչվածին: Թաքնվածը և բոլորի համար անհայտը, որ հայտնի էր միայն Տիրոջը և ինքն իրեն, լինելու է թագավորական զարմից և սուրբ՝ Աստծո համար: Նրան վերջին օրերին Ինքն Աստված կբացահայտի և կօծի: Կբացահայտի այսպես. երեք օր ու գիշեր քաղաքի վերևում երևալու է աստղ, որը մոլորակների շարքերից չէ, բայց նման կլինի Սուրբ Ծննդյան աստղին:

Եվ երեք օր կհնչի ավետաբերի ձայնը՝ կոչ անելով ականկալված թագավորին բացահայտվել: Այնժամ բոլորը, ապշելով հրեշտակի ձայնից ու տեսքից, խուճապահար և սարսափահար կբարբառեն ի պատասխան, որ հենց բուն նշվածն իրենց անհայտն է: Բայց անմիջապես հետ նայելով երկնքին՝ կաղաղակեն. «Տեր, ողորմյա», երեսնիվայր պառկելով՝ ողբագին արցունքներով մոխիր կլցնեն գլխներին: Եվ ականջալուր կլինի Աստված ու բարի աչքով կնայի նրանց և իր մնացյալ ընտրյալների համար ի հայտ կբերի ազդարարված [թագավորին]: Եվ բոլորի աչքերին կբացվի ամպերի մեջ արեգակնային հաստատությունը, որից կիջնի ծիրանիատեսք խաչը, իսկ նրա ձախ կողմում կամար (ծխածան) կհայտնվի, որը տրված էր նախահայրերին որպես ուխտի նշան: Եվ, մատնանշելով ականկալված ընտրյալին, այս կամարը կձգվի երկնքի հարավային սահմանով, իսկ ստորին ծայրը կլինի այն տեղի վրա, որտեղ գտնվում է ճշմարիտ թագավորի խրճիթը: Այնժամ ժողովուրդը, փառաբանելով Աստծուն, ջահերով ու ձիթենու ոստերով կալանա դեպի այն տեղը, որը մատնանշված էր կամարի ծայրով: Եվ մեծ պատով ընդունելով պատկառելի տարիքով թագավորագունին՝ կցանկանան թեկուզ խորամանկությամբ մտցնել Մեծ Սիոն (հավանաբար՝ Ս. Սոփիայի տաճարը): Եվ ավետաբերն ի լուր բոլորի, առանց երևալու, կգոչի երկնքից. «Հաճո՞ է ձեզ այս մարդը»: Մարդիկ, ծնծելով իրենց կուրծքը և

ձեռքերը երկինք բարձրացնելով, լացով ու ողբով կբարբառեն. «Այո, ճշմարտապես հաճելի է, Տեր, քանզի Դու նրան պարզեցիր մեզ»: Եվ խոնարհվելով թագավորին՝ ներս կտանեն Մեծ Սիոն: Եվ երբ որ նա կաղոթի, կբացվեն կնքված դարպասները (ըստ երևույթին՝ Ուղղափառ եկեղեցու կանոնների համաձայն խորանի վրա վարագույրի փոխարեն տեղադրված սրբապատկերից բաղկացած միջնապատի մեջտեղի դարպասները՝ իկոնոստաս): Մոտակա ողջ շրջապատը մեծ երկյուղով կհավաքվի և բարձրացնելով նրան բարձրադիր տեղը՝ երկու սպիտակազգեստ հրեշտակի ուղեկցությամբ ներս մտցնելով՝ թագավոր կհռչակի: Այս հրեշտակները նրա ականջին կասեն ու կխրատեն այն ամենի մասին, ինչ նա պետք է կատարի:

**ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԱՎԵՏԱՐԱՆԶԻ ՔԱՐՈԶՉՈՒԹՅՈՒՆԸ
ԵՆՈՔԻ ԵՎ ԵՂԻԱՅԻ ՀԵՏ ՎԵՐՁԻՆ ՕՐԵՐԻՆ՝³²**

Հատկանշական է, որ Քրիստոսի Երկրորդ Տերունական Գալստյան կանխասացների և Նեշի մերկացողների մեջ, բացի Ս. Ենոք և Ս. Եղիա մարգարեներից, սուրբ նահատակ Հիպոպոլիտոսը մատնանշում է նաև Հովհաննես Ավետարանչին. «Եվ ահա յոթնամյակի կեսին կգբաղնցնեն երկու մարգարեներ Ս. Հովհաննես Առաքյալի հետ, որպեսզի քարոզեն աշխարհով մեկ Նեշի գալստյան մասին: Նրանք են, որ հրաշքներ ու նշաններ կկատարեն, որպեսզի թեկուզ այդ կերպ մարդկանց հորդորեն ապաշխարել, քանզի արտակարգ ձևով ավելացել էին մարդկային անօրենություններն ու մեղքերը: Երբ որ ազդարարեն այդ մասին, նրանք սրով կընկնեն՝ սպանվելով սատանայից: Հովհաննես առաքյալի մասնակցությունը մարգարեների հետ այս առաքելությանը նշում են նաև եկեղեցու այլ հայրեր՝ հիմնվելով Հարուցյալ Տիրոջ խոսքերի վրա՝ ուղղված Պետրոս Առաքյալին. «Ես կամենում եմ, որ դա ապրի, մինչև որ ես գամ» (Հովհ. 21:22):

Բացի դրանից, Եկեղեցու հայրերը հիմնվում են հրեշտակի խոսքերի վրա՝ ուղղված Հովհաննեսին. «Պետք է, որ դու վերստին մարգարեանաս ժողովուրդների, այլ ազգերի, լեզուների և երկրի թագավորների մասին» (Հայտ. 10:11)»:

---

³². Старец Иосиф Ватопедский, О кончине века и антихристе, Москва, 2006г., стр 45.

9-ՐԴ ԴԱՐԻ ՄԵԹՈԴԻՈՍԻՒՄ՝ ՊԱՏԱՐԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ՄԱՐԳԱՐԵՈՒԹՅՈՒՆԸ³³

Եվ շիկահեր ցեղը իշխելու է Յոթնաբլուրին 5-6 ամիս: Եվ կիշխեն նա-
խասահմանված 3 [ժամկետներ], որից հետո առաջ կգա ուն ինքնակալ,
իսկ նրանից հետո մեկ ուրիշը՝ դաժանագույն գայլ: Եվ խառնաշփոթի
կենթարկվեն նստակյաց ժողովուրդները, որոնք հյուսիսային կողմերում
են, և առաջ կխաղան գործությամբ և մեծ մոլեգնությամբ: Կբաժանվեն
չորս իշխանության: Առաջինը կձմեռի Եփեսոսի մոտակայքում, երկրոր-
դը՝ Մելագիայի, երրորդը՝ Պերգամոնի, իսկ չորրորդը՝ Բուլթանիայի: Այն
ժամանակ հարավում ապրող ժողովուրդները կընդվզեն, և առաջ կգա
Փիլիպոս Մեծը՝ 18 ցեղերով, և կհորդան դեպի Յոթնաբլուրը ու կսկսեն
պատերազմ, որպիսին դեռ չէր եղել, և կներխուժեն անցքերով ու դար-
պասներով, և մարդկային արյունը գետերի պես կհոսի այն աստիճան, որ
ծովի խորքը կպղտորվի: Այն ժամանակ եզր կբառաչի, և նոր քարը կլա-
ցի: «Կանգ առե՛ք, կանգ առե՛ք, խաղաղություն ձեզ: Բավական է
վրեժխնդրությունն անօրեններից և անպիտաններից: Գնացե՛ք Յոթնաբ-
լուրի հովանավորյալ երկիրը և այնտեղ ձեռք բերե՛ք այն այրին, ով մեծ
խաղաղությամբ քնած է երկու սյունների արանքում՝ պայծառ ձեռքով և
առաքինի, մեծ աղքատություն կրող, խիստ արտաքինով և հեզ տնաքով»:

Եվ հրեշտակից հրահանգ կհնչի. «Թագավոր կարգե՛ք նրան և սուրը
դրե՛ք նրա աջ ձեռքը՝ ասելով. «Արիացի՛ր, Հովհաննես, ամրապնդվի՛ր և
հաղթի՛ր թշնամիներին»:

Եվ հրեշտակից սուրն ընդունելով՝ կկործանի իսմայելացիներին,
եթովպացիներին և ամեն մի անօրեն ցեղի: Նրա օրոք իսմայելացիները
կբաժանվեն 3 մասի: Առաջին մասին սրի կքաշի, երկրորդին՝ կմկրտի,
իսկ երրորդին, որ արևելքում է, ուժով կնվաճի: Եվ արևելքից նրա վերա-
դարձին կբացվեն երկրի գանձերը, և բոլորը կհարստանան: Նրանք աղ-
քատ չեն ունենա, իսկ երկիրն իր պտուղը հարյուրապատիկ կտա: Եվ բո-
լորը գնե՛ք երը կձուլեն խոփերի ու մանգաղների: Եվ նրա թագավորու-
թյունը կլինի 35 տարի:

33. Старец Иосиф Ватопедский, О кончине века и антихристе, Москва, 2006г, стр. 63-64.

**ՆԵՌԻ ԾՆՆԴՅԱՆ, ԳԱԼԻՔ ԴԱՌԸ
ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԻ ԵՎ ՆՐԱ ՄԱՏԱԿՄԱՆ ՄԱՍԻՆ³⁴**

Եվ արդ, ըստ մեր տկարության չափավոր ճառնցիկնք Աստուծո Որդու Գալստյան և Նրա անաշատ դատաստանի մասին, որը լինելու է Երուսաղեմում: Դարձյալ ե՛կ և բե՛ր քո միտքը, ո՛վ քրիստոսասեր իշխան, որպեսզի սկսենք և քննենք աստվածային Գրքերը. սուրբերն Աստուծո Հոգով ավելի վաղ տեսան ու պատմեցին Նեոի չարությունների ու դառը ժամանակի նեղությունների մասին: Քանզի նաև մեծ շահ ու պարզ և մեզ և շատ օգուտ նրանց, ովքեր դեռ պիտի գան աշխարհ, երբ բազում անգամ քննենք Նեոի մասին ասվածը և կրկին ու կրկին պարզենք նրա չարությունը, որպեսզի նախքան նրա գալուստը այն հայտնի լինի Ադամի սերունդներին, որ մարդիկ տգիտաբար չկորչեն: Այս պատճառով էլ Աստուծո կամքով Հոգին հայտնեց ընտրյալ սուրբերին, և նրանք շատ բաներ խոսեցին ու գրեցին Նեոի պղծության մասին, որպեսզի ամեն ոք, ով ծնվելով աշխարհ է գալիս, լսի նրա անբարշտության մասին, լի բերանով ցավագին նզովքներ ու դառնագին անեծքներ արձակի նրա ետևից, նախատի նրա ծնունդն ու կորստյան որդի կոչի նրան, որովհետև չար է նրա հիշատակը մարդկանց հոգիներում: Եվ սատանան կմիանա նրա հոգուն. Աստվածաշունչ գրքերը սատանայի որդի և մարմին են քարոզում նրան: Եվ այդ, նրա օրինակներն ու կարապետները բազում են աշխարհում՝ ըստ առաքյալի խոսքի. «Նեոնը բազում են աշխարհում», որովհետև ամեն ոք, ով չի հավատա Հիսուս Քրիստոսին, ստուգապես Նեո կկոչվի: Նաև ով մարդկանց չարաչար նեղություններ հասցնի, ճշմարտաբար Նեո կկոչվի:

Զրույցը պատմում է, թե Անտիոքոսն իր դժնյա ու չար բարքով նման էր Նեոին: Նաև պիղծ Հուլիանոսը հույժ նմանվեց նրան և վերցնելով հաստատապես իրեն միացրեց նրա անունը, գործն ու հոգին:

Արդ, բազում սուրբեր շատ բան գրեցին Նեոի չար անօրենությունների մասին՝ հեռվից սկսելով և խոսքը դեպի նրան տանելով՝ ցույց տալու

34. Վարդան Այգեկցի, Խրատներ, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին, 2008 թ., էջ 238-254:

համար նրա դառնագույն պրծությունը:

Արդ, գրքերում գտանք սուրբերից մեկի ասածը. «Նեղության ժամանակ, երբ մոտ կլինի օրերի վախճանը, Կլիկիայի Տավրոս լեռան մոտ Աստուծո հրամանով կնստի հայոց մի թագավոր՝ այրի կնոջ որդի: Նա կլինի իմաստուն այր, բայց ամենաաղքատ թագավորը, կհաղթի անօրեններին, և նրա համբավն ահարկու կլինի շրջակա բոլոր երկրների վրա, ուր էլ որ հասնի: Նա կունենա զազանի անուն՝ Լևոն, այսինքն՝ առյուծ: Այդ ժամանակ քրիստոնյա ազգերը սաստիկ կնեղվեն անօրենների անբավ հարկերից ու անսահման զրկանքներից և, նրան ապավինելով, կփախչեն կգան նրա աշխարհը, կկուտակվեն այնտեղ և կբնակվեն նրա մոտ, որովհետև Աստված նրան տեղապահ կկարգի քրիստոնյաների վրա: Նրանք կվերականգնեն հին ժամանակների ավերակները և կկառուցվեն անառիկ պարիսպներով դղյակներ: Եվ Աստված ոչինչ չի պակասեցնի նրա աթոռից, մինչև հեթանոսների, այսինքն՝ անօրենների ժամանակի լրանալը: Եվ կբարձրանա արիական ազգը, և կվերջնեն հույների թագավորական քաղաք Բյուզանդիոնը, որը կոստանդնուպոլիսն է, իսկ հետո՝ ժամանակը լրանալուն պես, կգրավեն նաև Երուսաղեմը»: Եվ այնպես մանրամասն և ճշգրիտ է պատմում մեր քրիստոսատեսակ թագավորների մասին, կարծես մեր ժամանակների մասին է պատմում: Եվ «երբ արիական ցեղը գա, մեր երկրի գորքերը դուրս կգան ու կլսառնվեն նրանց բանակին»: Ինձ թվում է՝ այս գերության մասին է ասում, թե Երուսաղեմը կազատեն ծառայությունից, և կգա բարի ժամանակը: Բայց միայն Աստուծուն է հայտնի:

Եվ «անօրենները, ինչպես ծովի ավազ, կգան և կկուտակվեն ընդդեմ արիական ազգի, և կլինի շատ մեծ կոտորած, մինչև որ քրիստոնյա գորքերը հույսները կտրեն, բայց հետո Աստված հաղթություն կտա, և կկոտորեն անօրեններին ու կճգմեն նրանց, ինչպես սատկած մորեխների բազմություն: Եվ ինչպես անօրենները նեղել ու գերել են քրիստոնյաներին պես-պես չարչարանքներով, յոթնապատիկ վրեժ կառնեն նրանցից՝ չարչարելով նրանց սովով, գերությամբ, հալածելով և ծառայեցնելով իրենց: Եվ հայոց թագավոր կնստի Տրդատի ցեղից և կթագավորի երկար օրեր, կլսաղաղանա երկիրն ու դրախտի պես ամենալից կլինի: Հա-

վատքը կպայծառանա, և մարդիկ առանց չարչարանքի կգործեն արդարություն ու սրբություն: Եվ այն ժամանակ ճանապարհորդները գերեզմանների մոտով անցնելիս ձայն կտան ննջեցյալներին և կասեն. «վա՛յ և շատ ավա՛ղ, որ չհասաք այս բարի ժամանակներին»: Բայց գրված է. «Հիսուն տարի չեն գա բարի օրեր»: Ասվում է նաև, թե առաջին տարին, երբ բարի թագավորը կկոտորի անօրեններին և կհալածի նրանց, Բյուզանդիոն գերի կտանի մեկ տարեկան Նեոին, որն էլ կդաստիարակվի այնտեղ, կսովորի կախարդություն և կմեծարվի թագավորներից՝ հաջողակ դարձած: Դարձյալ ասվում է, թե այս բարի թագավորը նրա մորը, որը լինում է Դանի ազգից, գերության է տարած լինում Հրեաստանից Բյուզանդիոն: Եվ մի ֆռանգ զինվոր, տեսնելով նրան, չար կրքոտ սիրով տռփում է նրա հետ և կնության է առնում նրան: Նա կույս է լինում, իսկ տղամարդը կնաստ, թույլ ու չեզոք և չի կարողանում ամուսնական գործով միավորվել կնոջ հետ: Սակայն երբ տղամարդը աղտեղանում է նրա հետ, կինը հղիանում է, բայց կույս է մնում, և ծնելու ժամանակ սրով պատռում են նրա որովայնը:

Խոսքիս վկա է սուրբ Գրիգորի թոռ սուրբ Ներսեսը, որն իր մարգարեության մեջ Նեոի մասին ասում է. «Նա կծնվի պիղծ կույսից ցերեկով, և նրա ծնվելուն պես կլինի սաստիկ երկրաշարժ, կողոպտ աշխարհի հիմքերը, կխավարեն արևն ու լուսինը, աշխարհի վրա և վերին երկրում կլսվեն վայի, ողբի և լացի ձայներ: Եվ նա ներսում որովայն չի ունենա, որով կերակուրը մտնի: Կլինի տղամարդ, և նրա կերակուրը կանանց կաթը կլինի, և բազում կանանցից կերակրվելով կմեղցնի նրանց»: Ինձ թվում է՝ տեսնողն այս բանն այլաբանորեն է ասում Նեոի մասին և նմանեցնում է նրան անհազ տգրուկ սատանային, որը նրա հայրն է, որովհետև նա ծծում է մարդկային ցեղի բոլոր աղտեղի գործերն ու բնավ չի հազնում և չի ասում, թե՛ բավականացա: Կհասունանա և կմեծարվի թագավորների կողմից, և նրան գորավար կնշանակեն: Եվ կավարտվեն բարի ժամանակները, որովհետև լրացան կյանքի օրերը: Նաև լուսինն իր լրումին կհասնի և կավարտվի՝ ո՛չ կմաշվի և ո՛չ էլ կաճի ի պետս աշխարհի, որն Աստված սահմանել էր նրա համար: Եվ խաղաղությունն աշխարհից կսկսի վերանալ, ինչպես Դավիթ մարգարեն է գոչում

Քրիստոսի Գալստյան մասին. «Նրա օրոք արդարություն և խաղաղություն կտիրի, մինչև լուսնի վախճանը»: Եվ այն ժամանակ առավել ևս կպակասի մարդկանց հավատքը, կվերանա իմաստությունը, կցամաքի սերը, և աշխարհում համարձակորեն կգործվի մեղքը: Եվ բոլոր արարածները սասանելով՝ կվրդովեն, ջրի ու կերակուրի նվազություն կլինի: Եվ մարդիկ ուրախությամբ և ցնծությամբ կամաց-կամաց սկիզբ կդնեն կռապաշտության. այս է չար թզենու ոստերի բողբոջումը և նրա պիղծ տերևների ցցվելը, որը Տերը, խաչի վրա չարչարվելով, ցամաքեցրեց: Եվ ըստ Հովհաննես ավետարանչի տեսիլքի՝ «Աստուծո թույլտվությամբ, ինչպես անթիվ մորելիսներ, անդունդներից դուրս կգան դևերը» և ուժգին ու գորավոր մեղքերի պատերազմներով կխավարեցնեն մարդկանց որդիների հոգիներն ու մտքերը, որոնք անգամ Աստուծո անունը չեն կամենա լսել, որպեսզի համարձակ գործեն բոլոր մեղքերը, որովհետև սատանան կտեսնի, որ եկել հասել են իր կորստյան ժամանակները: Այն ժամանակ բացահայտ պատերազմի դուրս կգա մարդկանց որդիների հետ: Կհավաքի իր բոլոր չար իշխաններին, կկանչի շնական ու պիղծ ախտերի դևերին և երբ հավաքի նրանց, հանդես կգումարի և նոր պատերազմներ կտվորեցնի նրանց: Ողբալով լաց կլինի նրանց առաջ, վայ կտա իր անձին, կքաջալերի իր պիղծ գորքերին ու խավարասեր իշխաններին և խոնարհված կաղաչի նրանց ու կասի. «Ահա՛, իմ որդիներ և ժառանգորդներ, շտապեցեք դուրս գալ աշխարհ՝ մարդկանց մոտ, արիաբար ջանացե՛ք ծածուկ ու բացահայտ միջոցներով, խորտակեցե՛ք մարդկանց և հորդորեցե՛ք նրանց դեպի բոլոր մեղքերը և մեզ հետ միասին ժառանգակիցներ դարձրե՛ք անշեջ հրի: Այս է վերջին մարտը, և այս է վերջին կռիվը, որովհետև ավարտվեց ժամանակը: Վա՛յ մեզ, որովհետև հարությունը կգա, և այլևս չենք կարողանա կործանել մարդկանց, որովհետև կվերանա մարմնական կարիքն ու մեղքը: Արդ, Ադամի որդիներից շատերին կործանեցիք, բայց մեծ մասին չկարողացաք խափանել, որովհետև ծույլ էիք և արիաբար չպատերազմեցիք չար կռվի ժամանակ: Այժմ պաղատո՛ւմ եմ ձեզ, այդպես մի՛ ծուլացե՛ք, այլ գործադրեցե՛ք բոլոր հնարները, մերենայություններն ու ծածուկ սլաքները մարդկանց դեմ և կործանեցե՛ք մեղավորներին, որովհետև մեր ձեռքից

գնաց աշխարհը, ու ամեն բան ավարտվեց: Մի՛ նեղեք մեր մտերիմներին և նրանց մեջ մի՛ հապաղեք, որովհետև անհավատները, հերձվածողներն ու անզեղջ մեղավորները, նաև նրանք, ովքեր կատարում են մարմնի ցանկությունները, սրանք բոլորը մերն են, հանգիստ թողեք նրանց: Այլ գնացե՛ք սուրբերի ու արդարների մոտ և զայրացրե՛ք, հուսահատեցրե՛ք, շարժեցե՛ք ավտը, տաքացրե՛ք, գրգռե՛ք, դրդեցե՛ք սպանության և այլ անքանակ չարիքներ գործել տվե՛ք նրանց»: Արդ, այս ամենը և առավել, քան այս բաները, չար բանասարկուն՝ անհիծյալ վիշապը, կասի իր գորքերին և գորապետներին: Իսկ ինքը կգնա կմիանա Նեռի հոգուն պիղծ ու աղտեղի կույսի արգանդում, որն էլ կդարձնի իր գործելավայրը, որպեսզի նրա միջոցով կործանի մարդկանց որդիներին:

Եվ արդ, մեր Տերը ծնվեց սուրբ կույսից, կործանեց սատանային և վերացրեց նրա պիղծ թագավորությունը: Իսկ սատանան ամեն կերպ կջանա Նեռին նմանեցնել մեր Քրիստոս Աստծուն: Քանզի, ինչպես ասացինք, Նեռը կծնվի պիղծ կույսից և երբ դառնա հասուն տղամարդ, բանասարկուի միջոցով, որը միացած է նրա հոգուն, կսկսի կեղծավորել մարդկանց աչքի առաջ, կլինի բարեկամ ու կարգասեր, արդարադատ, կհսկի որբերին ու այրիներին, կլինի ողորմած, խոնարհ, հեզ, համբերող, աստվածասեր և Աստուծո օրենքներին, աղոթքներին ու պահքերին նախանձախնդիր: Եվ այս ամենը սուտ կձևանա մարդկանց աչքի առջև, կկեղծավորի, որովհետև նա ճշմարտապես գայլ է, որը ստույգամբ ջանում է ծածկել իրեն գառան մորթով, որովհետև սուտ է նաև նրա հայր սատանան, որը միացած է նրա հետ, հույս է տալիս նրան և այնպես է ջանում ու կեղծավորում, որ նրա համբավի համար յուրաքանչյուրը կձգտի նրան, և կասեն. «Երանի՛ նրան աշխարհի թագավոր դարձնելին»:

Եվ ապա այս չար ժամանակներում կոստանդնուպոլսում երեք տարի կնստի Ընծուկ անունով մի թագավոր, որը կլինի աղքատ: Երբ սա մեռնի, թագավորությունը հանկարծակի կբաժանվի տասը գավազանի՝ տասը թագավորների միջև. մեկը Նեռը կլինի, նա կսպանի նրանցից երեքին, իսկ մնացածին կհնազանդեցնի ու ինքը կթագավորի նրանց վրա, ինչպես Դանիելը տեսավ. «Փոքրիկ եղջյուրը, որը բուսավ գազանի

գլխին՝ տասը եղջյուրների մեջ, և արմատախիլ արեց նրանց», որովհետև վերացան թագավորությունները, և միայն հռամնացիները մնացին: Եվ նա էլ վերացվելու է Նեռի կողմից ըստ գազանների տեսիլքի, որը տեսավ Դանիելը, և ըստ առաքյալի՝ թեսաղոնիկեցիներին ուղղված թղթի. «Երբ մեջտեղից կվերացվի նա, ով այժմ նրան ետ է պահում, պիտի հայտնվի անօրենը, որին Տեր Հիսուսը պիտի կործանի Իր բերանի շնչով»:

Բայց Նեռի անունը մեզ տեսակ-տեսակ ներկայացրին նաև սուրբերը: Սուրբ Ներսեսն ասում է, թե նրա անունը Հռասիմ է, նրա հոր անունը՝ Հռամելյաս, իսկ մոր անունը՝ Մելետինե: Եվ որ՝ նա կծնվի Քորագինում և կդաստիարակվի Բեթսայիդայում, որոնց մեր Տերը «վա՛յ» ասաց: Եվ թագավոր կնստի Կափառնայում՝, որի մասին Հիսուս Քրիստոսն ասաց. «Դու, Կափառնայո՛ւմ, մինչև դժոխք կիջնես»: Եվ դարձյալ՝ նրա անունը կկոչեն Իմեզ օձ, որը թարգմանվում է խավարի վիշապ և կորստյան մարդ: Եվ դարձյալ այլ տեղում ասվում է. «Նրա անվան թիվն է վեց հարյուր վաթսուներեց»: Սրանք կատարյալ թվեր են, և այս թվերով նրա անունը թարգմանվում է Շատինոս կամ Անթաստ, ինչպես որ կատարյալ է այս թիվը, նույնպես սրա նեղությունն ու չարիքը դաճագույն են և մեծ, քան բոլոր նեղությունները, որոնք եղան մարդկանց վրա աշխարհի սկզբից ի վեր: Դարձյալ՝ «Նեռի անունը լատիներենում Լամպիտնտիան է ասվում, որը՝ Բենեդիկտոս, որն էլ թարգմանվում է՝ օրհնված և կամ թե՛ օրհնված ես»:

Եվ, ինչպես վերը նշեցինք, չարը ջանում է նմանվել Քրիստոսին ու հափշտակել օրհնյալ Աստուծո ճշմարիտ անունը, որպեսզի դրանով կործանի մարդկանց: Քանզի նա հրեաներին կասի. «Ես եմ Քրիստոսը, Որը գալու էր»: Դրա համար էլ Գիրքը նրան Դերաքրիստոս է կոչում, այսինքն՝ սուտ քրիստոս և ոչ թե՛ ճշմարիտ: Եվ կոնստանդնուպոլսից նա կճանապարհվի դեպի Երուսաղեմ: Եվ նրա ահեղ համբավը կտարածվի ողջ աշխարհով, իսկ հետո քիչ-քիչ կսկսի բացահայտվել չարիքը, որը ծածկված էր կեղծավորությամբ: Եվ նախ իր չարիքները կսկսի՝ այսպես ասելով. «Ես եմ Քրիստոսը, որ գալու էի աշխարհ»։ Կնստի Աստուծո եկեղեցում և իրեն երկրպագել կտա իբրև Աստված: Կնստի տաճարում ու կհայհոյի Բարձրյալ Աստուծուն: Այս ամենի մասին Դանիելն ասաց.

«Տեսնում էի փոքրիկ եղջյուրը, որը ելավ տասը եղջյուրների մեջ և արմատախիլ արեց նրանց»:

Բաներ կլսոսի բարձրյալ Աստծու մասին: Հրեաները, որոնք ջիուդներ են, կլսեն նրա համբավը, ու նրանց ամբողջ ազգը կգա ու կհավաքվի նրա մոտ: Կերկրագագեն նրան, խայտալով կցնծան նրա առաջ ու կգոչեն՝ ասելով. «Հորթերի պես արձակվեցինք Մովսեսի օրենքների կապերից, որովհետև լրացավ ժամանակը, ու կատարվեց գիրը, բարձունքներից խոնարհվեց Քրիստոսն ու իջավ մեզ մոտ: Ավա՛ղ, շատ ուշացար ու վշտացրիր մեզ, վա՛յ առաջին հայրերին, որոնք չկարողացան քեզ տեսնել: Եվ ո՞վ կտար այս ավետիսը ննջեցյալներին, որոնք Աբրահամի գավակներն են ու Մովսեսի ժողովուրդը»: Արդ, նրանց մասին առաքյալը գրեց. «Մոլորվածներն ակնկալում են մոլորվածին»:

Իսկ նա կսկսի նորոգել օրենքն ու տաճարը: Եվ մեղքերի ծնունդ Ղովտի որդիները՝ մովաբացիները և ամովնացիները, որոնք Սեիր լեռան մոտ են և ամբողջ Եգիպտոսում, նախօրոք կգան ու կհավաքվեն նրա մոտ, ըստ Դանիելի խոսքի. «Կկուտակի Եգիպտոսում բազում հողաբլուրներ և կավերի նրանց»: Եվ անօրենները, որոնք սպասում են իրենց մոլորապետ Մուհամեդին, անթիվ հազարներով կգան և կհավաքվեն նրա մոտ, որովհետև կկարծեն, թե նա է իրենց առաջնորդը: Եվ այլ անթիվ իշխաններ ու աշխարհների թագավորներ կգան ու կհավաքվեն նրա մոտ, որովհետև ամբողջ աշխարհում սաստիկ կհնչի նրա համբավը:

Եվ միայն Խաչի պաշտոնյաները կճանաչեն նրա չարիքն ու հույժ կհեռանան, կթաքնվեն նրա երեսից՝ ըստ Հովհաննես ավետարանչի տեսիլքի, որն ասում է. «Տեսա, և ահա սուրբ քաղաքը բաժանվեց երեք մասի»: Քանզի երեք բաժին կլինի աշխարհը, և երկուսը միանգամից կմիանան նրան ու կենթարկվեն նրա կամքին: Նրա համբավը կտարածվի, և կդողա ու կսասանվի աշխարհը: Եվ ծովի ավազի պես անթիվ հազարներ ու բյուր-բյուրեր կգան կհավաքվեն նրա մոտ: Կլինի երաշտ, սով, և կսկսեն ցամաքել աղբյուրները նրա թագավորության ժամանակ, կփոշիանան ծառերն ու բույսերը, որովհետև երկինքն ու երկիրը կդառնան ինչպես երկաթ ու պղինձ, և հազը կպակասի աշխարհից: Գրված է. «Կգա ամայության չար ժամանակը», այսինքն՝ տգիտության, որովհետև քչե-

ըը միայն կլինեն, որոնք ծանոթ կլինեն Աստուծո անվանը: Նույնն է ասում նաև մեր Տերը. «Մարդու Որդին գալով կզտնի՞ արդյոք երկրի վրա հավատ»: Եվ բոլոր կողմերից կսկսվեն վիշտ ու տառապանք, այնպիսի նեղություններ, որ չեն եղել աշխարհի սկզբից մինչև նրա ավարտը: Այն ժամանակ բոլոր քրիստոնյա ազգերի առաջնորդներն ու գիտնականները կտեսնեն սա ու աստվածային Գրքերով կճանաչեն, որ ահա եկել հասել է աշխարհի վախճանը, և որ իսկապես դա է կորստյան որդին: Ապա միմյանց ձայն տալով, կզան կհավաքվեն անթիվ հաշվով նրանք, ովքեր քաջ ծանոթ կլինեն Աստծուն և հմուտ կլինեն Նրա բոլոր պատվիրաններին, կընթերցեն Աստուծո գրքերը: Եվ յուրաքանչյուրը կքաջալերի իր ընկերոջը: Առաջ կզան և հապշտապ կհորդորեն միմյանց, կմռնչան ի խորոց, կտազնապեն անդամներով: Այն ժամանակ կգոչեն առյուծաբար, կհարձակվեն վարագաբար և կթռչեն արագավազ ինձերի պես: Մեկ առ մեկ կզան և կասեն. «Ահա, եղբայրներ, հասավ բարի ժամանակը, քաջությամբ ջանանք, որպեսզի ստանանք մարտիրոսական պսակը»: Եվ կզան Նեռի մոտ անհամար բազմության մեջ և կթքեն նրա վրայ, աստվածային սուրբ Գրքերով կնզովեն ու կհանդիմանեն նրան: Իսկ այն կորստյան պիղծ որդին զանազան չարչարանքներով կխայտառակի նրանց և հետո միայն սրով կսպանի: Այն ժամանակ աշխարհից կվերանան գիտնականները, և այն պիղծն ավելի կճոխանա իր չարության մեջ: Սակայն բարեգութ Աստված անտես չի անի մարդկային ազգին, այլ կառաքի Ենովքին ու Եղիային, որ զան և քարոզեն աշխարհում, շրջեն մարդկանց մեջ ու ասեն. «Մի հավատացե՛ք դրան, որովհետև դա սուտքրիստոսն է՝ կորստյան որդին և սատանայի ժառանգը: Համբերե՛ք մի քիչ և կհասնեք փրկությանը. բազում են նեղությունները, բայց դառն մոտ է Քրիստոսը, և անճառելի՛ Նրա հանգիստը»:

Այն ժամանակ ծովը կնեխի, որովհետև կմեռնեն նրա մեջ գտնվող կենդանիները: Եվ չար ու գարշելի հոտից կապականվեն մարդկանց դեմքերը, ու գործություն չի մնա նրանց մեջ: Եվ մարալսի պես կույտկույտ կմեռնեն մարդիկ սովից ու ծարավից: Նեխվելով կհոտեն քաղաքների փողոցներն ու հրապարակները, և ոչ ոք չի լինի, որ թաղի նրանց: Եվ այս անվախճան նեղությունների ու տառապանքների հետ միասին

վայրի անապատներից մարդկանց մեջ դուրս կգան չարատեսք գազաններ, դառնագույն այլակերպ ու մահաթույն գիշատիչ սողուններ, որոնք անտես էին մարդկանցից, կուտեն մեռելներին և սովորելով՝ կսկսեն կենդանի մնացածներին էլ ուտել և կպատառտեն նրանց, և չի լինի որևէ մեկը, որ օգնի նրանց:

Այն ժամանակ սարսափելի արհավիրքներ կլինեն լեռներում ու շեներում: Ահ ու երկյուղ սոսկալի, անդունդներից ու ծովից որոտումներ ու գարհորելի ձայներ, և ամեն կողմից՝ սոսկալի որոտումներ: Այնժամ վայ Ադամի սերունդներին այդ տառապանքների պատճառով:

Կցամաքի ծովը, և կսարսափեն բոլոր արարածներն ու կհիանան՝ գարմանալով նրա խորության վրա, ինչպես նաև՝ մեծամեծ գազաններից, որոնք կերևան, կգան կետերի հետ միասին:

Այն ժամանակ անթիվ զորքեր ու երիտասարդների բազում գնդեր կգան, կհավաքվեն միասին ու կտարութերվեն երկրի վրա, ինչպես ծովի ալիքներ, ու սաստիկ սովի անչափ նեղությունից կուտեն միմյանց: Մայրը կուտի իր սիրելի որդուն, եղբայրը՝ իր ցանկալի եղբորը: Եվ չկա լեզու, որը կարողանա ճառել այդ ժամանակի ծանր վշտի մասին: Քանզի չքնաղ կույսերը, գեղեցկատես թագուհիներն ու փափկատուն տիկնայք համարձակորեն դուրս կգան հրապարակ, և չի լինի որևէ մեկը, որը կցանկանա նրանց: Թագավորական պայծառ պատմուճանները, պիտանի արծաթն ու ցանկալի ոսկին, մեծարժեք ակներն ու դժվարագյուտ մարգարիտներն ընկած կլինեն հրապարակներում, ինչպես անպիտան աղբ, և չի լինի մեկը, որ նայի դրանց, որոհեուտ սովը կսաստկանա, և ծարավը կտանջի: «Լայ և եղուկ» կլսվի ամեն տնից, իսկ փողոցներում կլինեն սասանում ու ցավի ողբ: Այն ժամանակ կհավաքվեն սիրուն իշխանները թագավորների մոտ, բարեմիտ աղախինները՝ թագուհիների, ցանկալի որդիները՝ իրենց ծնողների մոտ և, միմյանց գիրկ ընկնելով, կողբան դառն արտասուքով սենյակներում ու հրապարակներում, և շատ վայ ու ավաղ կասեն նրանց ցանկալի սիրելիները, ապա ընկնելով՝ կմահանան: Իսկ իմաստունները կփախչեն ու կթաքնվեն խոր ձորերում ու ժայրերի ծերպերում, գերեզմանների փորվածքներում ու խորագույն վիհերում և կասեն. «Լավ է մեռնել այստեղ ու լինել Աստծունը, քան թե

տնանել Նեռին ու խաբվել նրա պատրանքներից, որովհետև հույժ չար են նրա մեքենայությունները»:

Քանզի մեր Տերն ասում է. «Բոլոր հնարներով կմոլորեցնի արդարներին»: Եվ գրույցը պատմում է. «Եփրատ գետի եզերքներին գտնվող մեծամեծ դժվարամատչելի ժայռերում կթաքնվեն մարդկանցից շատերը և կազատվեն նրա չարիքներից: Իսկ դևերը սուտ մարգարեների հետ միասին կշրջեն աշխարհում, կգտնեն թաքնվածներին և վերցնելով կթերեն Նեռի մոտ: Չկա լեզու, որը կարողանա պատմել չար խաբեությունները, որոնք կգործի: Քանզի հուր կիջեցնի երկնքից, կթռչի օդի մեջ, ծովի վրա լեռ ցույց կտա՝ թոցնելով այս ու այն կողմ: Կքայլի ծովի վրայով, նրա խորքերից բլուրներ կբարձրացնի ու հարություն կտա մեռելներին: Մարդկանց առաչք հաց ու ջուր կտա, բայց դրանք մարդկանց որևէ օգուտ չեն տա: Այս և նման այլ նշաններ կանի առաչք և կկործանի մարդկանց որդիներին ստությանբ, դևերի խաբեությամբ և կերպարանափոխությամբ, ինչպես այժմ էլ գալիս են նրա կարապետները, քաղաքների հրապարակներում խաղեր են առաչք ցուցադրում և զարմացնում են դիտողներին:

Կզան նրանք, որոնք հավանեցին նրան, ու կաղաղակեն. «Մեռնում ենք սովից ու ծարավից»: Իսկ նա կտկարանա նրանց առաջ ու բացահայտորեն կասի. «Ոչինչ չունենմ», բայց դարձյալ սուտ հույսերով կխաբի և կմխիթարի նրանց: Իսկ ովքեր կճանաչեն նրա խաբեություններն ու չեն հավատա, նա, դառը չարչարանքներով նեղելով, կսպանի նրանց: Եվ ովքեր կամովի կհավանեն նրան ու կերկրպագեն նրա աթոռին ու պատկերին և դավանանքով կմիանան նրան, նա դրոշմով կկնքի նրանց, որպեսզի չկարողանան դուրս գալ իր գրքից և կամ ուրանան ու նզովեն իրեն: Եվ այս է նրա պղծության նշանն ու կործանման խորհրդի դրոշմը. աջ ձեռքով բուրվառով խնկարկել և երկրպագել կտա իր առաջ, առաչք հրեղեն պսակ կդնի մարդկանց ճակատին ու դրանով կսպանի նրանց, ովքեր կդավանեն իրեն»:

Եվ դարձյալ ասվում է. «Նրա անվան գիրը վեց հարյուր վաթսուհինգ է», իսկ սա թարգմանվում է՝ ուրանում եմ: Եվ նա այս չար գրով կդրոշմի ու կկնքի իր սիրելիների ճակատն ու աջ ձեռքը, որովհետև նրան աստ-

ված կդավանեն և կուրանան ճշմարիտ Աստծուն, ինչպես կռապաշտ-
ներն էին անում և տանջում մարտիրոսներին՝ ասելով. «Ուրացն՛ք խաչ-
ված Աստծուն»: Այս ողջ խաբեություններն ու նեղությունները կտեսնեն
Իսրայելի որդիները, հրեա ազգն ու Վակոբ նահապետի զավակները,
ստույգ կճանաչեն ու կասեն. «Սա Դերաքրիստոսն է և ո՛չ թե՛ ճշմարիտը,
որին մենք ակնկալում էինք»: Եվ ապա կհավաքվեն նրանք, գոչելով վայ
կասեն և շատ եղուկ ու ավաղ կտան իրենց անձերին, որ չճանաչեցին
ճշմարիտ Քրիստոսին, Որին իրենց հայրերը խաչի մահվամբ դատա-
պարտեցին:

Այն ժամանակ կվերցնեն մարգարեների Աստվածաշունչ գրքերն ու
կգան նրան ընդառաջ, պարսավելով կնախատեն նրան, սուտ, կորստե-
ան որդի և սատանայի բնակարան կկոչեն նրան և չարաչար կհանդի-
մանեն՝ գոչելով բարձր ձայնով: Ու կհավատան ճշմարիտ Քրիստոսին,
որին խաչեցին իրենց իսկ անօրեն հայրերը: Նեղ դառը կտտանքներով
չարչարելով կսպանի նրանց: Իսկ Աստված մարտիրոսական արյամբ
կպսակի նրանց: Այս մասին է գրում Վովհաննես ավետարանիչը. «Տե-
սա, և ահա՛ Վակոբ նահապետի տասներկու ազգերի որդիներից, ամեն
ազգից տասներկու հազար կնքված, կգան ու կվկայեն. «Քրիստոս է
ճշմարիտ Աստված, Որին խաչեցին մեր հայրերը»: Եվ վստահ հավա-
տով կմեռնեն Նրա համար»: Եվ կավարտվեն այն դառն օրերը՝ նրա իշ-
խանության երեքուկես տարին: Այն ժամանակ անօրենը բռնի կերպով
կբերի Ենովքին ու Եղիային և, չարաչար կտտանքներով նեղելով, կսպա-
նի նրանց, որովհետև շատ համարձակորեն կհանդիմանեն նրան: Իսկ
այն ժամանակ առավել ևս կբորբոքվի նրա չարությունը, որովհետև կա-
սեն. «Տեսն՛ք, ահա՛ հինավուրց կենդանի վկաները չկարողացան ճողոպ-
րել նրա ձեռքերից, այլ բռնեց ու սպանեց Նրանց»: Աստվածատես ու
պատվական ծերունիներն անթաղ ընկած կլինեն երեք օր: Իսկ երեք
օրից հետո կենդանության հոգին կմտնի նրանց մեջ, և նրանք, հարու-
թյուն առնելով, հրեղեն ամպերով կբարձրանան երկինք: Եվ հետո՝ ուր-
բաթ օրը, հանկարծակի կծագի տերունական Խաչը՝ յոթնապատիկ ավե-
լի պայծառ, քան արեգակը: Կգալարվի ջրամած կամարը մագաղաթի
պես, և կերևա լուսեղեն երկինքը հրեղեն եթերով հանդերձ:

Եվ այն ժամանակ կլսվեն անմարմին գորքերի ձայներ ահեղ ու սուկալի բարբառով, և նրանց հնչումից կշարժվեն երկրի հիմքերը: Իսկ Խաչի լույսից կծածկվեն արեգակն ու լուսինը, և ամբողջովին կանհետանա նրանց լույսը: Եվ եկեղեցիների խաչի մասունքները հանկարծակի կցուլան ու կմիանան Խաչի լույսին, որը երկնակամարում է: Ոչ թե քարն ու փայտը և կամ այլ նյութերը կբարձրանան, այլ՝ օրհնությունն ու փառքը, լույսն ու գորությունը և անճառելի խորհուրդը: Եվ այն ժամանակ կկատարվի Տիրոջ կողմից ասվածը. «Բոլոր նեղություններից հետո երկնքում կերևա մարդու Որդու նշանը», որը լուսեղեն Խաչն է:

Եվ արդ, ամեն թագավորի գալուստ իր նշանն ունի: Նեղի թագավորության նշանը մեղքերի համարձակությունն է և չար ժամանակը: «Իսկ Իմ գալստյան կարապետն ու նշանը խաչն է: Եվ դուք որևէ մեկով չխաբվե՛ք և չմոլորվե՛ք: Եվ այդ ժամանակ մեղավորները և անհավատները կողբան խաչի երևմամբ. այս ազդ կլինի երկրին», - հրամայում է Տերը:

Եվ Աստվածության անբավ գորությունն ու լույսը կմիանան Խաչի լույսին: Եվ Խաչի ճառագայթից բորբոքված՝ կայրվի աշխարհը յոթնապատիկ ավելի ուժգին, քան բորբոքված հնոցից: Կշարժվեն աշխարհի հիմքերը, կգոչեն անդունդներն ու սանդարամետները և, բացելով իրենց երախը, կկլանեն սատանային, Նեղին ու նրա պաշտոնյաններին, որովհետև նրանք արժանի չեն տեսնելու Աստծուն՝ զարմանալի փառքով գալիս, և ոչ էլ նրա արքայությունը, որպեսզի կատարվի Դավթի երգը. «Չեն գա կամ կանգնի անբարիշտները դատաստանին և ոչ էլ մեղավորները՝ արդարների հավաքի մեջ»: Եվ այն ժամանակ կկատարվի առաքյալի գրվածքը. «Տեր Հիսուս կսատկացնի նրանց Իր բերանի Հոգով»:

Եվ խաչի լույսը կմնա երեք օր: Եվ նրանք, ովքեր լի են մեղքերով, «վա՛յ» կգոչեն ու կխսամահ կլինեն նրա ահից:

Իսկ արդարները կցնծան, որովհետև կճանաչեն, որ այն իրենց լույսն է, պսակն ու պարծանքը: Մինչև ծնվի վերջին մահուկը՝ դուրս եկած որովայնից, որպեսզի լրանա հաշիվն արքայությունում՝ ըստ Սուրբ Գրքի, որովհետև թիվ ու հաշիվ կա նրանց, որոնք ընտրյալներ են և ժառանգելու են արքայությունը: Այս մասին վկայում է նաև առաքյալը՝ ասելով. «Աշխարհի ստեղծումից առաջ մեզ ընտրեց»:

Եվ ապա վերջին մանկան ծնվելուն պես կիրակի օրը՝ առավոտյան ժամին, երբ Տերը Հարություն առավ մեռելներից, հանկարծակի կհնչի փողը: Սա կլինի յոթերորդ դարի ավարտը և ութերորդ դարի սկիզբը, որը կոչվում է Մեծ Օր, որովհետև գիշերն այլևս չի կարող փոխարինել նրան: Հանկարծակի Տերը կերևա բարձունքներում՝ լուսնդեն ամպով ու երկնային գորբերով: Հետո կհնչի փողը, իսկ այդ ժամանակ աշխարհում շատերը կենդանի կլինեն և փողի գոչելուն պես կմեռնեն ու ակնթարթորեն հարություն կառնեն, որը չեն կարող զգալ արագությունից: Եվ կլինի համընդհանուր հարություն, ինչպես նշեցինք Գալստյան ու Հարության ճառում: Ուստի, աղաչում եմ ձեզ, սիրելիներս, այս ամենն իմանալով՝ քարոզեցե՛ք աշխարհում Նեոի պղծությունը: Եվ որքան կարողանաք, գրավո՛ր կերպով թողե՛ք աշխարհում, որպեսզի լսեն հայերն ու սովորեցնեն իրենց որդիներին: Եվ որքան հնարավոր է, մի՛ ձանձրացե՛ք բարի գործերից, երբեք մի հանեք ձեր մտքից Տիրոջ երևալու Օրը և Նրա անճառ հանգիստը, որպեսզի սրբությամբ մնանք այստեղ, իսկ այնտեղ ժառանգենք նրանական կյանքը բոլոր սուրբերի հետ նույն մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսով, Որն օրհնյալ ու փառավորյալ է Հոր և Ամենասուրբ Հոգու հետ այժմ և միշտ և հավիտյանս հավիտենից: Ամեն:

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Միրելի ընթերցող, Ձեզ ներկայացրեցինք մի շարք մարգարեություններ, որտեղ նկարագրված են աշխարհի ապագան, Նեոի գալուստը, Տիրոջ Դատաստանն ու Համընդհանուր Հարությունը: Այժմ փորձենք այդ ամենը շարադրել այնպես, որպեսզի ընկալելի լինի դեպքերի հաջորդականությունը՝ միշտ մտքի մեջ ունենալով Սուրբ Ներսես Մեծի մարգարեական խոսքը. «Ժամանակը մոտենալուն պես կբացվեք ասածներս, որպեսզի մարդիկ պատրաստ լինեն դիմակայելու Նեոի դաժանագույն փորձություններին»: Օրեցօր ժամանակը մոտենում է, կարծես թե այն սեղմվել է, ամեն ինչ շատ արագ է փոխվում աշխարհում: Այժմ փորձենք անցնել բուն նյութին և տեսնենք, թե ինչպես կգրգռանան դեպքերը, և շարունակենք սրտի խորքում աղոթել առ Աստված, որ Տերը փրկի մեր և գալիք սերունդների հոգիները, մեղմացնի ու կրճատի անմարդկային փորձությունները, քանզի Նեոի օրոք պայքարն ընդհանալու է հենց սատանայի ու նրա դևերի դեմ: Այդ պատճառով էլ վերջին օրերի սրբերը համարվելու են մեծագույնները:

Քրիստոնյաների բարոյական անկման պատճառով կգորանան Իսմայելի որդիները (արաբները) ու կսկսեն մեծ նվաճումներ՝ սարսափելի նեղություն պատճառելով նվաճվածներին: Պարսկաստանը նրանց կողմից կբնաջնջվի: Սրով կընկնի Կապադովկիան: Սիցիլիան քարուքանդ կլինի հիմնովին ու անապատ կդառնա, իսկ նրա բնակիչները կգերեվարվեն ու կսպանվեն: Հուդան կավերվի ու կգերեվարվի: Բյուզանդացիները փախուստի կդիմեն, կղզիները կկործանվեն, իսկ բնակիչները սրից ու գերությունից կկորչեն: Հայերը կփախչեն կամ գերության կտարվեն: Արևելքն ու Ասորիքը լծի տակ ու նեղության մեջ կընկնեն, նրանց անխնայաբար կծառայեցնեն, նրանցից իրենց կարողությունից վեր կարկեր կպահանջեն: Ավեստյաց երկիրը մորելիս բազմության նման մարդկանցով կլցվի: Ապականություն ու սով կլինի այնտեղ: Իսմայելի որդիները կտիրեն մինչև Հյուսիսի ծայրագույն սահմանները, մինչև Արևմուտք, նրանց լծի տակ կընկնեն բոլորը՝ մարդն ու անասունը, թռչունն ու ծովի ջրերը: Իսմայելացիները կսեփականացնեն լեռները, ծովի ձկները, անտառի փայտն ու երկրի հողը: Այդ ժամանակ կվերանա քահանաների

պատիվը, կապակասի Աստծո տան արարողությունը, կլռեն Եկեղեցու բոլոր պատարագները, և քահանաները ժողովրդի նման կդառնան: Այդ ներդրության օրերին Կիլիկիայում հայ բարեպաշտ թագավոր ի հայտ կգա, այրի կնոջ որդի, աղքատ, որի անունը կլինի Լևոն: Նա կվերականգնի հին ավերված ամրոցներն ու դղյակները, պարիսպները: Կկառուցի անառիկ բերդեր: Բազում քրիստոնյաներ կգան նրա մոտ ապաստան գտնելու, քանզի Տերը Լևոն թագավորին աշխարհում Իր տեղապահը կկարգի. Աստծո տեղապահ, որը, աղքատ լինելով հանդերձ, ոչ մի բանի պակասություն չի ունենա, մինչև արիական ցեղի երևան գալը:

Այդ օրերին քրիստոնեական յոթ տերություններ կսկսեն պատերազմել իսմայելացիների դեմ և կմտնեն Բյուզանդիոն (կոստանդնուպոլիս): Ապա վեց պետություններ դեմ կելնեն ընդդեմ յոթերորդի, որն էլ հաղթանակի մեջ մեծագույն դերակատարությունը կունենա: Եռօրյա եղբայրասպան պատերազմ կսկսվի: Փոքր դադարից հետո եռօրյա պատերազմ կվերսկսվի ընդդեմ յոթերորդի և ապա, Աստծո անմիջական միջամտությամբ, այն կդադարեցվի և որոշում կկայացվի Բյուզանդիոնը հանձնել հեղինակներին: Այսպիսով ի հայտ կգա բարի հույն թագավորը, որի անունը Հովհաննես կլինի:

Այդ ժամանակ Հայաստանում, համաձայն Սուրբ Սահակ Պարթևի տեսիլքի, Տրդատ Գ թագավորի արյունից (Արշակունյաց Պարթևական ցեղից) մի թագավոր կհայտնվի և կվերականգնի Հայոց թագավորությունը: Այդ թագավորը կգորացնի Հայ Եկեղեցին ու քրիստոնեական հավատքը, և կաթողիկոսական գահին կբազմի Լուսավորչի սերնդից սուրբ կաթողիկոս, որը խոր ծերության կհասնի:

Հույն Հովհաննես բարեպաշտ թագավորը կջախջախի իսմայելացիների տերությունը, կհասնի մինչև հեռավոր Արևելք և կապրտադրի ազատորեն քարոզել քրիստոնեությունը: Հույն թագավորին կմիանան Հայոց թագավորն ու հայոց բանակը: Խաղաղ ժամանակներ կգան, երանելի խաղաղություն կտիրի: Չենքերից խոփեր կձուլվեն:

Այնուհետև քրիստոնյա անգն աշխարհի վրա քսաներկու ցեղերով կհարձակվեն Գոգն ու Մազզը և յոթ ու կես տարվա ընթացքում հյուսիս-արևելքից կհասնեն Ավեսյաց երկիր: Ապա Միքայել Հրեշտակապետն Աստծո հրամանով մեկ ակնթարթում կկոտորի Գոգի ու Մազզի ամբողջ բանակը: Մարդիկ այդ հսկա բանակի դիակները յոթ տարվա

ընթացքում հողին կհանձնեն, և յոթ տարի կպահանջվի նրանց զենքերից խոփեր ձուլելու համար:

Գոգի ու Մագոգի պարտությունից հետո բարեպաշտ Հովհաննես թագավորը կգա Ավետյաց երկիր և, զգալով Նեռի մոտալուտ գալուստն ու իր կյանքի վախճանը, Գողգոթա կբարձրանա և այնտեղ տեղադրված խաչի վրա իր թագը կդնի և Աշխարհի իշխանությունը կհանձնի Հայր Աստծո Ձեռքը և կավանդի իր հոգին:

Այդ ժամանակ Հայաստանում սուրբ ու տարեց կաթողիկոսին կհաջորդի երիտասարդ մի սուրբ կաթողիկոս՝ կրկին Ս. Գրիգոր Լուսավորչի սերնդից, որն էլ խիզախորեն ու զորավոր հավատքով կգործի Նեռի իշխանության ժամանակ:

Հույն Հովհաննես թագավորի վախճանից հետո, որի թագավորությունը կտևի առնվազն երեսունհինգ տարի, նրան երեք տարով կփոխարինի Ընծուկ անունով մի թագավոր: Սրա մահից հետո Բյուզանդիոնը կբաժանվի տասը իշխանությունների, որոնցից մեկը կընկնի Նեռի իշխանության տակ, որն էլ նենգաբար կսպանի երեք իշխանավորներին, ապա կհնազանդեցնի մյուս վեցին ու կդառնա աշխարհի միահեծան իշխան: Առաջին հերթին նա կջախջախի և կվերացնի Հռոմեական (Եվրոպական) իշխանությունը, որն էլ, ըստ Դանիել մարգարեի տեսիլքի, վերջին՝ չորրորդ իշխանությունն է:

Սկզբից Նեռն իրեն հրնաստյաց կճևացնի, ըստ երևույթին քրիստոնյաներին ու մուսուլմաններին սիրաշահելու նպատակով, և ապա ողջ աշխարհը ի մի բերելու նպատակով բոլոր կրոնների ու դավանանքների համար նոր օրենքներ³⁵ մշակելու փորձ կանի: Իրեն համաշխարհային

35. Այսօր աշխարհում բազմաթիվ փորձեր են արվում հեշտագնելու համար Նեռի գալուստը աշխարհ: Կան բազմաթիվ աշխատություններ այս թեմայի վերաբերյալ: Ձեռք համար նշենք մի քանիսը. How democrosy will elect the Antichrist՝ Arno Frose, South Carolina, 1997, Future wars. The world's most dangerous flashpoints՝, 1993, USA, NY, Россия перед Вторым Пришествием Составитель С.Фомин, Москва. Адрес-Пресс 2002 г., Антихрист, Сочинение, В.Т., Москва, 1867 г., Апокалипсис» М.Барсов, редакция Скит, Москва, 1993 г., Стук в золотые врата, Путь к Апокалипсису, Ю. Воробьевский, Москва, 1998 г., Старцы о Последних Временах А. Ильинская, Моска, 1994 г., Учение Священного Писания и отцов Православной Церкви об Антихристе, Москва, 2001 г., О Безбожии и Антихристе. А.Д. Беляев. Москва 1898 г., Часть 1, О Безбожии и Антихристе, А.Д. Беляев., Москва, 1898 г., Часть 2.

կայսր հռչակելով՝ մարդկանց ճակատին ու աջ ձեռքին կսկսի իր կնիքը դնել: Իսկ ով որ չունենա այդ նշանն իր վրա, չի կարողանա նույնիսկ մեկ հաց գնել: Դաժան ու հալածանքների օրեր կգան, մանավանդ ճշմարիտ քրիստոնյաների համար:

Նեղը երևի ու կեն տարվա ընթացքում իշխանության կգա և ապա երևի ու կեն տարի աշխարհին կտիրի:

Մոգական հնարքներով, սատանայական ուժերով բազմաթիվ թվացյալ հրաշքներ կգործի և դրանով իսկ շատերին կմոլորեցնի, իսկական գայլ կլինի՝ գառան մորթիով: Տարբեր ազգեր ու իշխանավորներ կգան ու կերկրպագեն նրան, նրա գերակայությունը կընդունեն ու նրան որպես հնուց ի վեր սպասված «Մեսիա»՝ Փրկիչ կճանաչեն, քանզի նա Երուսաղեմում Սողոմոնի Տաճարը կվերականգնի և այնտեղ որպես աստված կբազմի: Հրեաների մեծ մասն ուրախությամբ նրան Մեսիա կհռչակի: Սակայն ողորմաձն Աստված այդ երեք ու կեն տարվա ընթացքում աշխարհ կուղարկի Ս. Եղիա և Ս. Ենովք մարգարեներին, որոնք քաջաբար կմերկացնեն Նեղի էությունը ու կգոտեպնդեն ճշմարիտ հավատացյալներին:

Երկիրը կըմբոստանա Նեղի դեմ, պտուղ չի տա, երաշտներ կսկսվեն, կգա մի պահ, որ լուսինը կանգ կառնի և ո՛չ կաճի, ո՛չ էլ կնվազի: Մարդիկ կխնդրեն Նեղին, որ նա մի հնար գտնի, սնունդով ապահովի, բայց նա անկարող կգտնվի:

Քրիստոնյա առաջնորդները, մեկը մյուսին լուր տալով, կգան Երուսաղեմ և Սուրբ Գրքի հիման վրա կմերկացնեն Նեղի իսկությունը, ով էլ իր հերթին դաժանաբար կմարտիրոսացնի նրանց: Թերևս նրանց շարքերում կգտնվի նաև հայոց վերջին կաթողիկոսը: Ապա Նեղի մոտ կգան հրեական տասներկու ցեղերից տասներկու հազարական մարդիկ՝ ընդհանուր թվով 144 հազար, որոնք ըստ Հին կտակարանի կմերկացնեն Նեղին ու կհանդիմանեն նրան՝ զոջալով, որ ժամանակին հրեաների մեծ մասը չընդունեց ճշմարիտ Քրիստոսին՝ Փրկչին, Մեսիային: Նեղը սրի կքաշի այդ հրեաներին և վերջում նահատակ կդարձնի Ս. Եղիային ու Ս. Ենովքին, որոնց անշունչ մարմինները երեք օր անկենդան նետված կմնան հրապարակում, բայց երրորդ օրը, ի տես բոլորի, հարություն կառնեն ու կհամբարձվեն Երկինք՝ համաձայն Հայր Աստծո Ձայնի. «Ինձ մոտ եկեք»:

Այս համբարձումից հետո Ներք 15 օր ևս կիշլսի, որից հետո Երկնքում Տերունական Նշանը՝ Խաչը կներևա, որն անհավատներին և ուրացողներին այնպես կզարհուրեցնի, որ կլսվեն նրանց ատամների կրճտումը, և ապա մեծ փառքով կգա մեր Տերը՝ Հիսուս Քրիստոս Երկնային գործերի հետ միասին և Իր բերանի հրով կապանի Ներին, որի մարմինը վայր կգլորվի Սողոմոնի Տաճարի աստիճաններով ու կանշնչանա:

Եվս տասնհինգ օրեր կանցնեն, և ապա կսկսվի Ահեղ Դատաստանը և Հարությունը: Կլինի Նոր Երկինք ու Երկիր, կսկսվի ութերորդ օրվա խորհուրդն ու նոր սկիզբը: Հարուցյալ մարդիկ հավիտենական մարմիններով կապրեն և Երկրի վրա իրենց առաքելությունը կշարունակեն ըստ Աստծո կամքի, Որին Փառք հավիտյանս: Ամեն:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Աստվածաշունչ Մատենան Հին ու Նոր կտակարանների, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին, 1994 թ., - ՌՆՍԻԴ:
2. Անանիա Շիրակացի, Մատենագրություն, Երևան, 1979 թ.:
3. Գիրք թղթոց, Մատենագրություն նախնեաց, Սահակ Մեսրոպեան մատենադարան, Թիֆլիս, 1901 թ.:
4. Դավիթ Անհաղթ, Հոդվածների ժողովածու, Երևան, 1980 թ.:
5. Ժամանակագրություն Տեառն Միլսայելի Ասորիոյ Պատրիարքի, Յերուսաղեմ, 1871 թ.:
6. Կիրակոս Գանձակեցի, Հայոց պատմություն, Երևան, 1982 թ.:
7. Կորյուն, Վարք Մաշտոցի, Երևան, 1981 թ.:
8. Ղազար Փարպեցի, Հայոց պատմություն, Երևան, 1982 թ.:
9. Մովսես Խորենացի, Պատմություն հայոց, Երևան, 1997 թ.:
10. Ս. Գրիգոր Տաթևացի, Գիրք հարցմանց, կոստանդնուպոլիս, ի թուին հայոց ՌՃՀԸ:
11. Վարդան Այգեկցի, Խրատներ, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին, 2008թ.:
12. Տեսիլքներ և մարգարեություններ հայոց մասին, Երևան, 2009 թ.:
13. Երևանի Մատենադարան, ձեռք. հմր. 2547, թերթ 168բ - 172բ:
14. «Սրբալույս Մյունն», Ս. Էջմիածին, 2008 թ.:
15. М. Барсов, “Апокалипсис”, редакция “Скит”, Москва, 1993г.
16. Евсевий Кесарийский, “Церковная история”, книга 5, Санкт- Петербург, 2007 г.
17. Сочинение В.Т, “Объ Антихристе”, Москва, 1867 г.
18. Патриарх Михаил Сирин, “Хронология”, Москва, 1979 г.
19. “Пророчества русских святых”, Москва, 2002 г.
20. Составитель С.Фомин, “Россия перед Вторым Пришествием”, Москва, Адрес-Пресс, 2002 г.
21. Ю. Воробьевский, “Стук в золотые врата” Путь к Апокалипсису, Москва, 1998 г.

22. “Святитель Ипполит Римский”, Творения. Выпуск 2. О Христе и антихристе. О кончине мира. Репр. Свято- Трояцкая Сергиева Лавра, 1997 г.
23. “Старцы о последних временах”, Москва, 1994 г.
24. Старец Иосиф Ватопедский, “О кончине века и антихристе”, Москва, 2006 г.
25. “Учение Священного Писания и отцов Православной Церкви об Антихристе”, Москва, 2001 г.
26. Беляев А.Д., “О Безбожии и Антихристе”, Москва, 1898 г. Часть 1,2
27. Священник Дионисий Тацис, “Когда чужая боль становится своей”, Москва, 2001 г.
28. “Future wars. The world’s most dangerous flashpoints”, 1993, USA. NY.
29. “How democracy will elect the Antichrist” Arno Froese, South Carolina 1997.

ՊԱՐԳԵՎ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

ՀԱՅԵՐԸ
ԵՎ
ՎԱԽՃԱՆԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Թուղթը՝ օֆսեթ, տպագրությունը՝ օֆսեթ, չափսը՝ 60x84¹/₁₆,
ծավալը՝ 5.5 տպ. մամուլ, տպաքանակը՝ 850:

Տպագրվել է «Դիզակ պրյուս» հրատարակչության տպարանում
Հ.Հակոբյան, 25
Ստեփանակերտ-2015